ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

SOSYAL BİLGİLER

6. SINIF

DERS KİTABI

Yazarlar

Ali Melih ÖZÇELİK
Faruk Gökalp YILMAZ
Gürkan SEMİZ
Murat AKPINAR
Ömer EVİN
Turan Sinan ÇELEBİ
Yavuz KORKMAZ

2. KİTAP

DEVLET KİTAPLARI
Kitabın Basıldığı Matbaa Adı, 2026

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI NO..... : 10257
DERS KİTAPLARI DİZİSİ NO..... : 2262

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör
Prof. Dr. Hakan AKDAĞ
Doç. Dr. Fatma TORUN

Dil Uzmanı
Emel ERKİN

Görsel Tasarımcı
Hakan ÖRS
Halil SEYDİOĞLU

Çoklu Ortam Tasarımcısı
Bünyamin TELLİ
Engin KARADOĞAN
Ercan YANDIMOĞLU

Program Geliştirme Uzmanı
Doç. Dr. Süleyman ARSLANTAŞ

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı
Dr. Öğr. Üyesi Alperen YANDI

Rehberlik Uzmanı
Nuray AYDOĞDU

Baskı

Baskı Matbaanın Adı ve
Ticaret Unvanı
Tel: (0000) 000 00 00

ISBN 978-975-11-8776-5

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 11.06.2026 tarih ve 134036174 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiştir.

Kurulca bu kitabın kabul edilmiş olması ders kitabından yayınevi ve yazarın sorumluluğunu kaldırmaz.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

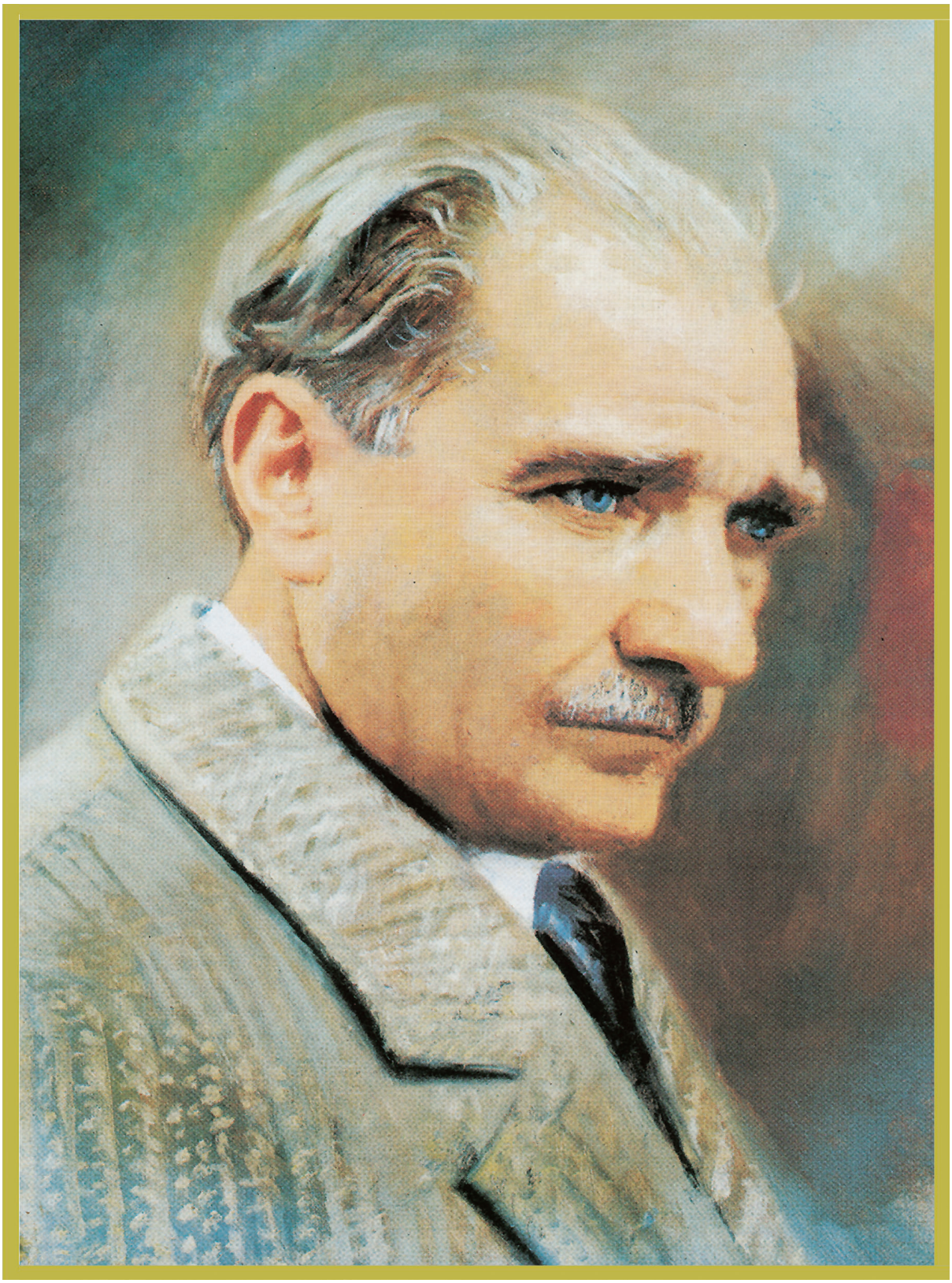
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

4. ÖĞRENME ALANI
YAŞAYAN DEMOKRASİMİZ

KİTABIMIZI TANIYALIM 8

YÖNETİMİN KARAR ALMA SÜRECİNİ ETKİLEYEN UNSURLAR 12

TEMEL HAK VE SORUMLULUKLARIN
TOPLUMSAL DÜZENİN SÜRDÜRÜLMESİNDEKİ ÖNEMİ 24

DİJİTALLEŞME VE TEKNOLOJİK GELİŞMELERİN
VATANDAŞLIK HAK VE SORUMLULUKLARINA ETKİLERİ 34

4. ÖĞRENME ALANI ÖRNEK SORULAR 44

5. ÖĞRENME ALANI
HAYATIMIZDAKİ EKONOMİ

ÜLKEMİZİN KAYNAKLARI VE EKONOMİK FAALİYETLER 48

EKONOMİK FAALİYETLER VE MESLEKLER 64

TASARLANAN BİR ÜRÜNÜN YATIRIM VE PAZARLAMA SÜRECİ 74

5. ÖĞRENME ALANI ÖRNEK SORULAR 84

6. ÖĞRENME ALANI
TEKNOLOJİ VE SOSYAL BİLİMLER

ULAŞIM VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN
KÜLTÜREL ETKİLEŞİMDEKİ ROLÜ 88

TELİF VE PATENT SÜRECİ 100

6. ÖĞRENME ALANI ÖRNEK SORULAR 110

SÖZLÜK 112

KAYNAKÇA 113

ÖĞRENME ALANI ÖRNEK SORULARIN
CEVAP ANAHTARLARI 114

GÖRSEL VE GENEL AĞ KAYNAKÇASI 114

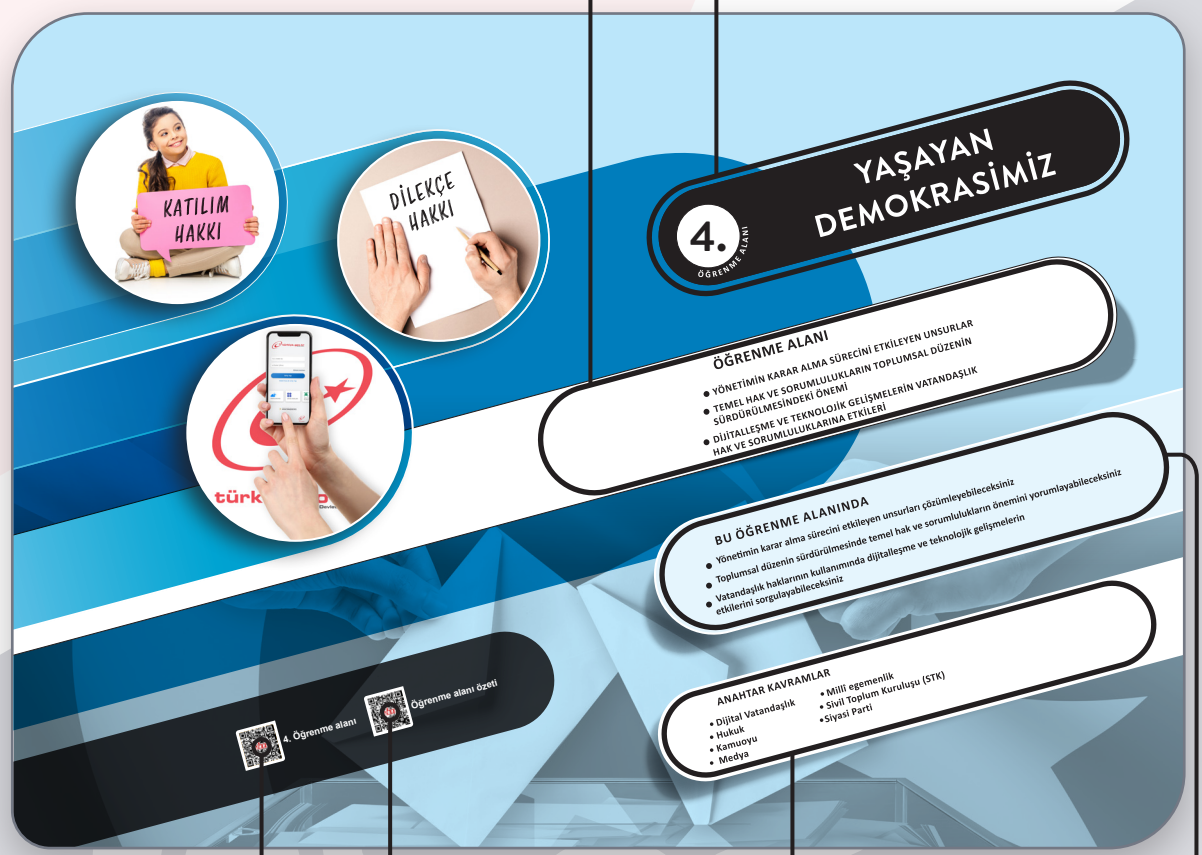
TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE
KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI 115

TÜRK DÜNYASI HARİTASI 116

KİTABIMIZI TANIYALIM

Bu kitap öğrenme alanlarından oluşmaktadır.

Her öğrenme alanı, o alana özgü bilgilerin yer aldığı bir kapak sayfası ile başlamaktadır.

Öğrenme alanı adı ve numarası

Alt konu başlıkları

Geliştirilmesi hedeflenen beceri ve tutumlar

Öğrenme alanı özeti karekodu

Anahtar kavramlar

1. Öğrenme alanı karekodu

DÜŞÜNELİM

Yeni öğrenilecek konuya temel olabilecek ön bilgi ve becerilerin değerlendiği bölümdür.

KEŞFEDELİM

Mevcut bilgi ve becerileri ile edinecekleri bilgi ve beceriler arasında bağlantı oluşturulan bölümdür.

ÖĞRENELİM

Konuya ilişkin bilgilerin etkileşimli olarak açıklandığı bölümdür.

UYGULAYALIM

Hedeflenen becerilerin uygulanmasına yönelik etkinlik ve performans görevlerinin yer aldığı bölümdür.

DEĞERLENDİRELİM

Öğrenme alanı kapsamındaki bilgi, becerilerin pekiştirilmesine yönelik değerlendirme soruları ve etkinliklerin yer aldığı bölümdür.

Konu ile ilgili ön değerlendirme sorularını ifade eder.

Ön öğrenmeler ile öğrenme alanı içeriği arasında köprü kuran soruları ifade eder.

Görsel kaynak, harita, genel ağ haberi ve metinler ile ilgili öğrencinin cevaplaması için hazırlanan soruları ifade eder.

Öğrenme yaşantılarında yer alan grup tartışmalarını ifade eder.

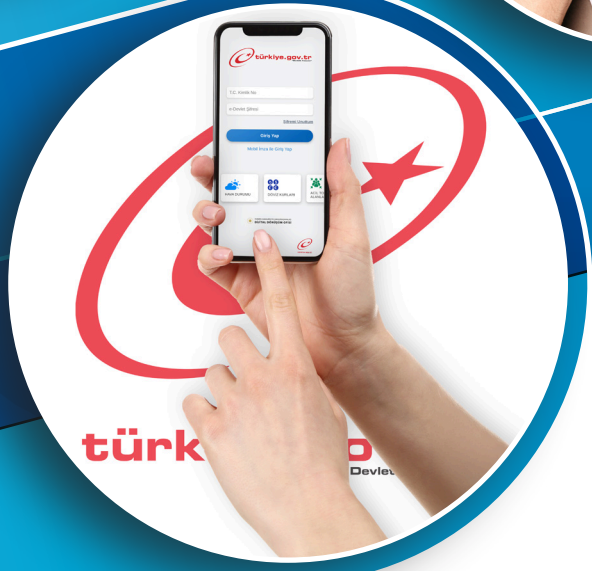
Konu ile ilgili haberleri ifade eder.

Kitabımızdaki kaynak metinlerin yazım ve noktalamasında orijinallerine bağlı kalınmıştır.

4. Öğrenme alanı

Öğrenme alanı özeti

4. ÖĞRENME ALANI

YAŞAYAN DEMOKRASİMİZ

ÖĞRENME ALANI

- YÖNETİMİN KARAR ALMA SÜRECİNİ ETKİLEYEN UNSURLAR
- TEMEL HAK VE SORUMLULUKLARIN TOPLUMSAL DÜZENİN SÜRDÜRÜLMESİNDEKİ ÖNEMİ
- DİJİTALLEŞME VE TEKNOLOJİK GELİŞMELERİN VATANDAŞLIK HAK VE SORUMLULUKLARINA ETKİLERİ

BU ÖĞRENME ALANINDA

- Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları çözümleyebileceksiniz.
- Toplumsal düzenin sürdürülmesinde temel hak ve sorumlulukların önemini yorumlayabileceksiniz.
- Vatandaşlık haklarının kullanımında dijitalleşme ve teknolojik gelişmelerin etkilerini sorgulayabileceksiniz.

ANAHTAR KAVRAMLAR

- dijital vatandaşlık
- hukuk
- kamuoyu
- medya
- millî egemenlik
- STK (Sivil Toplum Kuruluşu)
- siyasi parti

DÜŞÜNELİM

YÖNETİMİN KARAR ALMA SÜRECİNİ ETKİLEYEN UNSURLAR

Görsel 4.1

Merhaba arkadaşlar, ben Deniz Eymen (Görsel 4.1). Aşağıdaki panoda sosyal bilgiler dersinde öğrendiğimiz bazı kavramlar yer almaktadır.

Bu kavramlar arasından demokrasinin niteliklerini belirleyiniz ve verilen kavram haritasını tamamlayınız.

Görsel 4.2

Deniz Eymen ve sınıf arkadaşlarının tahtaya yazdığı kavramlardan demokrasi ile ilgili olanları aşağıdaki kavram haritasına yazınız.

KEŞFEDELİM

Tarihimizde demokrasiyle ilgili önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmelerin bazıları ülkemizde millî bayram olarak kutlanmaktadır. Aşağıda bu bayramlarla ilgili görseller ve tarihler yer almaktadır.

Her bir görselin altındaki boşluğa ilgili millî bayramın adını yazınız.

23 NİSAN 1920

29 EKİM 1923

Görsel 4.3

Millî bayram olarak kutladığımız bu günlerde hangi önemli olaylar yaşanmıştır? Yazınız.

.....

.....

Bu gelişmeler ülkemizin demokratik hayatını nasıl etkilemiştir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

T.C. Millî Eğitim Bakanlığının desteği ile yürütülen Meslekî Eğitim İş Birliği Projesi'ni inceleyiniz.

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü ile Türk Tekstil Vakfı (TTV) iş birliğinde mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında tekstil sektöründe ihtiyaç duyulan nitelikli insan gücünü yetiştirmek, mezunlarının istihdamına destek olmak ve sektörün rekabet kabiliyetini yükseltmek amacıyla "Mesleki Eğitim İş Birliği Protokolü" imzalandı.

Sivil toplum kuruluşlarının T.C. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından desteklenen projeler üretmesinin topluma ne gibi katkıları olabilir? Düşüncelerinizi belirtiniz.

Medyanın kamuoyu oluşturmadaki rolü ile ilgili haber örneğini inceleyiniz.

HABER

Erdoğan'ın çağrısı karşılık buldu

"...Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, saat 00.24'te canlı yayına bağlanarak 'Bu gelişme, Türk Silahlı Kuvvetlerimizin içindeki bir azınlığın kalkışma hareketidir. Bu hareket, malum yapıya ait paralel yapılanmanın teşvik ettiği ve üst akıl tarafından yönlendirilen bir girişimdir.' ifadelerini kullandı. Erdoğan, milletini darbecilere karşı durmak için meydanlara çağırdı. Bu çağrı üzerine Türk halkı sokaklara çıkarak tepki gösterdi..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 4.4

Verilen örnekten yararlanarak medyanın (radyo, televizyon, genel ağ, gazete vb.) kamuoyu oluşturma üzerindeki etkisi hakkında düşüncelerinizi ifade ediniz.

ÖĞRENELİM

Görsel 4.5

Çocuklar, zihinsel ve bedensel olarak yetişkinlerden farklıdır. Çocukların diğer insanlar karşısında kendilerini yetişkinler kadar savunma güçleri yoktur. Çocuklar hem zihinsel hem bedensel olarak sağlıklı olabilmeleri için yetişkinler tarafından desteklenmeli ve korunmalıdırlar. Ayrıca çocuklar, toplumun bir parçası ve gelecekteki güvencesidir. Bu nedenle haklarını ve sorumluluklarını iyi bilen çocukların yetişmesi toplum hayatı için çok önemlidir.

? Bir yetişkin olsaydınız, çocukların korunması ve sağlıklı gelişimleri için ne gibi çalışmalar yapardınız? Söyleyiniz.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilmiştir. Bu sebeple 20 Kasım, Dünya Çocuk Hakları Günü olarak ilan edilmiştir. Türkiye, sözleşmeyi 14 Eylül 1990 tarihinde imzalamıştır. Çocuk haklarına dair bu sözleşme "ayrım gözetmeme, çocuğun yüksek yararı, yaşama ve gelişme hakkı, katılım hakkı" olmak üzere dört temel ilke üzerine şekillendirilmiştir. Katılım hakkına göre çocuklar kendilerini etkileyen kararlarda görüşlerini serbestçe ifade edebilmeli ve karar alma süreçlerine dâhil edilmelidir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de çocuğun katılım haklarını belirleyen maddelerden bazıları şunlardır.

Görsel 4.6

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Madde 12

Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocukların kendilerini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını tanırlar. Bu hak çocuğun yaşı ve olgunluk düzeyine uygun şekilde, gerekli özen gösterilerek sağlanmalıdır.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Madde 13

Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir. Bu hak, ülke sınırlarına bağlı olmaksızın yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncenin araştırılması, elde edilmesi ve paylaşılması özgürlüğünü kapsar.

Çocuklar bu maddelere dayanarak aile, okul ve diğer yaşam alanlarında alınan kararlara katılma hakkına sahiptir. Yetişkinler çocukların bu hakkı kullanabilmesi için onlara fırsatlar sunmalıdır.

Aşağıdaki örnek durumların hangisinde çocuğun alınan kararlara katılım düzeyi diğerlerinden daha fazladır? Tartışınız.

Görsel 4.7

Örnek Durum 1

Fikir Sorma

Bazen anne ve babamı anlamakta zorlanıyorum. Düşüncelerimi soruyorlar ancak söylediklerimi dikkate almıyorlar. Örneğin geçen yıl bana bir kışlık ayakkabı alınacaktı. Fikrimi sordular ama beğendiğim ayakkabının tabanı kayar diye başka bir ayakkabı aldılar.

Örnek Durum 2

Beraber Karar Alma ve Uygulama

Ramazan ve Kurban bayramlarını nerede geçireceğimizi ailece oturup konuştuk ve tüm ihtimalleri birlikte değerlendirdik. Ramazan Bayramı'nda annemin köyüne, Kurban Bayramı'nda ise babamın köyüne gitmeye karar verdik. Bu kararı alırken hem benim düşüncelerim dikkate alındı hem de anne ve babamın istekleri göz önünde bulunduruldu.

Örnek Durum 3

Kendi Kararını Alma ve Uygulama

Sokaklarda gördüğüm hayvanların barınma ve yemek konusunda zorluklar yaşadığını fark ettim. Aileme, hayvanları koruma amacıyla bir çocuk derneğine üye olarak okulda bu derneğin temsilcisi olmak istediğimi söyledim. Açıkçası "evet" diyeceklerinden pek umudum yoktu. Yanılmışım. Bu konuda kararın tamamen bana ait olduğunu söylediler. Bu durum beni çok mutlu etti. Derneği belirledikten sonra derneğe üye oldum ve okulda arkadaşlarımla bu konuya dair projeler ürettik.

Ailede veya okuldaki karar alma süreçlerine bilgi edinmek, fikirlerinizi özgürce sunmak ve görüşlerinizin etkisine dair geri bildirim almak yoluyla dâhil olabilirsiniz.

Katılım Süreçleri

1. Bilgi Edinme **2.** Düşünceyi İfade Etme **3.** Geri Bildirim Alma

Aşağıdaki özlü sözleri dikkate alan bir kişi nasıl davranışlar göstermelidir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

- "Yorulduğunda dinlenmeyi öğren, bırakmayı değil!" Muhammed Ali
- "Yedi kez düş, sekiz kez ayağa kalk." Japon atasözü
- "Vazgeçmediğiniz sürece ne kadar yavaş ilerlediğinizin önemi yoktur." Konfiçyüs

Hedeflerine ulaşmayı başaran insanların en önemli özellikleri azimli ve kararlı olmalarıdır. Azimli ve kararlı olmak, inatçı olmak değildir. Bir işi yaparken, bir düşünceyi savunurken gayretli olmak ve bu yöndeki kararlarımızı her türlü zorluğa karşı yılmadan uygulamaktır. Sizler de aldığınız kararları uygularken, düşüncelerinizi savunurken azimli ve kararlı olabilirsiniz. Bu tutumunuzu derslerde yaptığınız tartışmalarda da sürdürebilirsiniz. Ancak bu durum arkadaşlarımızın hak ve özgürlüklerine saygı duymayacağımız anlamına gelmemelidir.

Başka insanların hak ve özgürlüklerine saygı duymak şartıyla insanların herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya uğramadan kendi düşüncesine dayanarak karar verebilmesi ve davranabilmesine özgürlük denir. Özgürlüklerimizi kullanırken diğer insanlara ve topluma karşı sorumluluklarımıza önem vermeli, toplumsal düzenin sağlanması için kurallara uymalıyız.

Özgürlüklerimizi kullanırken başkalarının hak ve özgürlüklerini ihlal etmemek için nasıl davranmalıyız? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Alınan kararlara katılım süreci ile ilgili aşağıda verilen örneği inceleyiniz.

Karar Al Günü

Güzel bir köyde, öğrencilerin mutlu olduğu bir okul vardı. Okulun açıldığı ilk hafta büyük bir toplantı yapılırdı. Bu toplantıya okul idaresi, öğretmenler ve öğrenciler katılırdı. Öğrenciler, bu toplantının yapıldığı günü "Karar Al Günü" olarak adlandırırlardı. Büyük toplantıda okul kuralları, okulun ve bahçesinin düzenlenmesi ayrıca öğrencilerin yıl boyunca hangi etkinliklerin yapılmasını istediği ile ilgili olarak oylama yapılırdı. Önce toplantının amacının ne olduğu, nasıl yapılacağı ve kararların nasıl alınacağı anlatılırdı. Ardından öğrencilerden fikirlerini yazıp "kural sandığı", "düzen sandığı" ve "etkinlik sandığı" adını verdikleri kutulara atmaları beklenirdi. Okul saatinin bitişiyle birlikte sandıklar açılır, fikirler tek tek sayılır ve not edilirdi. Sonuçlar ertesi gün, öğrencilerin hazırladığı tablolar aracılığıyla okul panosunda paylaşılırdı. Böylece herkes sonuçlardan haberdar olurdu.

Öğretmeniniz gözetiminde sınıf arkadaşlarınızla ailenizde ve okulda alınan kararlara ne düzeyde katıldığınızı ve katılım sürecini doğru bir şekilde uygulayıp uygulayamadığınızı tartışınız.

Demokratik aileler, tüm aile üyelerinin alınan kararlarda söz sahibi olması ve sağlıklı iletişim kurması sayesinde aile bütünlüğünü daha kolay sağlar. Aile bütünlüğünü güçlendirmek yalnızca maddi yardımlaşmayla değil; zor zamanlarda birbirine destek olmak, doğru iletişim kurmak, birbirlerinin fikirlerine saygı göstermek, birlikte zaman geçirmek, sevgi ve sabır göstermekle mümkündür.

Görsel 4.8

Aile içinde kurduğunuz olumlu iletişim örnekleri nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Aileniz ile birlikte aldığınız kararlara örnekler veriniz.

Ailenizde alınan kararlara katılabildiğiniz gibi toplumumuzda yaşadığımız sorunların çözümünü bulmaya veya toplumumuzu geliştirmeye yönelik alınan kararlarda farkındalık yaratarak, sorular sorarak, eleştirel düşünerek, çözüm odaklı yaklaşımlar sergileyerek, empati kurarak, toplumsal etkinliklere katılarak, yaşıtlarınıza rol model olarak katkıda bulunabilirsiniz. Ayrıca kanunlarla belirlenen yaşa geldiğinizde yönetime katılma hakkına ve sorumluluğuna da sahip olacağınızı bilmelisiniz.

Demokratik yönetimler karar alırken tek başına hareket etmez. Bireylerin veya bireylerin oluşturduğu kurum ve kuruluşların düşüncelerini de dikkate alır. Karar alma süreçlerinin doğru ilerlemesi ve istenen sonuçların alınabilmesi için aşağıdaki aşamaları takip ederler:

YÖNETİMDE KARAR ALMA SÜREÇLERİ

1. Sorunun ya da konunun gündeme getirilmesi
2. Çözüm önerileri geliştirilmesi
3. Karar verme
4. Kararın uygulanması
5. Kararın değerlendirilmesi
6. Gerekirse yeniden çözüm yolları oluşturulması

Tüm bu süreçlere toplumun bir parçası olarak bizler de katılabilir ve etkin bir rol oynayabiliriz. Anayasamızın "Siyasi Haklar ve Ödevler" ile ilgili bölümünü dijital kaynaktan inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

Siyasi haklar ve ödevler

Ülkemizin yönetimine ve karar alma süreçlerine katılımı sağlayan siyasi hak ve ödevler hangileri olabilir? Söyleyiniz.

Cumhurbaşkanı, milletvekilleri, belediye başkanları ve muhtarların nasıl seçildiği konusunda neler biliyorsunuz? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Düzenli aralıklarla yapılan seçimlere kaç yaşında katılabilirsiniz? Söyleyiniz.

Mahallî idareler genel seçimlerinin kesin sonuçları açıklandı

"...Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığının 31 Mart 2024 tarihinde yapılan mahallî idareler genel seçimlerine yönelik açıklamalarına göre; büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde 47 milyon 867 bin 134 seçmen kayıtlı olup katılım oranı yüzde 78,12 olarak gerçekleşmiştir..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Haber metnine göre büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerine katılan vatandaşlarımızın katılım oranı yüzde 78,12 olmuştur. Bu bilgiden yararlanarak büyükşehir belediye seçimlerine katılmayan vatandaşlarımızın oranı yüzde 21,88'dir.

Seçme ve seçilme hakkının kullanıldığı seçimlerin neden yapıldığını yazınız.

.....

.....

Yaşadığınız yerde yapılan seçimlerin sonuçlarının sizi ve toplumu nasıl etkileyebileceğini tartışınız.

Seçime katılan ve katılmayan vatandaşlarımızı topluma karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirme açısından değerlendiriniz. Değerlendirmenizi yazınız.

.....

.....

.....

Bireylerin seçimler dışında yönetimin karar alma süreçlerini nasıl etkileyebileceğine dair sınıf arkadaşlarınızla fikir taraması yöntemini kullanarak tartışınız. Bunun için aşağıdaki yönergeyi izleyiniz.

Yönerge:

- Öğretmeninizin rehberliğinde en az 4, en fazla 9 kişiden oluşan gruplar oluşturunuz.
- 5-10 dakika arasında süre belirleyiniz. Her grubun kendi içinde tartışmasını sağlayınız.
- Ulaştığınız fikirleri öğretmeninizin rehberliğinde rapor hâline getiriniz ve sınıf panosunda paylaşınız.

Görsel 4.9

Toplumsal hayatımızın gelişmesinde ve toplumumuzda var olan sorunların çözümünde demokratik hayatımızın en önemli parçalarından biri olan katılım hakkımızı kullanmalıyız. Katılım hakkımız, bireylerin düşüncelerini toplum hayatına yansıtmasının en demokratik yollarından biridir. Ayrıca toplumun huzuru, bireyler arası eşitlik ve toplumsal adaletin sağlanmasında önemli bir yere sahiptir.

Hak ve özgürlüklerimizi koruyabilmemiz için öncelikle hak ve özgürlüklerimizin neler olduğunu öğrenmemiz gerekir. Bireylerin toplumsal yaşamda adil bir şekilde var olabilmeleri hem bu haklarını bilmeleri ve korumaları hem de başkalarının hak ve özgürlüklerine saygı duymaları ile mümkündür. Trafik kurallarına uymayan, çevreyi kirleten, canlılara kötü davranan, ayrımcılık yapan bireyler; diğer insanların ve canlıların haklarını ihlal etmekte, bunun sonucunda da çeşitli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu tür sorunları çözüme kavuşturmak ve adaleti sağlamak için haklarımızı bilmenin yanında hak aramanın yasal yollarını da öğrenmeliyiz.

Örnek Durum

Safiye Hanım sinirli bir şekilde kapıdan çıkmış. Bir taraftan komşusunun bahçesine doğru ilerlerken diğer taraftan da söyleniyormuş. Karşı komşusu Muhterem Hanım onun bu hâlini görünce koşarak yanına gitmiş ve Safiye Hanım'ı durdurmuş. Safiye Hanım yan komşusunun tavuklarının sürekli bahçesine girdiğini ve ektiği bütün sebzelerini talan ettiğini anlatmış. Muhterem Hanım onu sakinleştirmiş ve …

? **Sizce Muhterem Hanım sorunların çözümünde haklar, özgürlükler ve sorumluluklar çerçevesinde adaleti de göz önünde bulundurarak nasıl bir çözüm önerisinde bulunmuştur? Yazınız.**

.....

.....

.....

Verilen kaynakları ve görselleri inceleyiniz.

Kaynak 1

(…) Anayasa ve kanunlara uygun olarak milletvekili ve mahalli idareler seçimleri yoluyla, tüzük programlarında belirlenen görüşleri doğrultusunda çalışmaları ve açık propagandaları ile milli iradenin oluşmasını sağlayarak demokratik bir devlet ve toplum düzeni içinde çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması amacını güden ve ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilatlanan tüzel kişiliğe sahip kuruluşlardır. (…)

siviltoplum.gov.tr

Görsel 4.10

Kaynak 2

(…) Toplumun talep ve beklentilerinin yerine getirilmesinde, demokratik sürecin etkili işlemesinde, toplumda güven düzeyini artırmada ve farklı insanların bir araya gelerek ortak bir amaca hizmet etmesinde önemli rol oynarlar. (…) Bu kurumlar insanlara yerel, ulusal ve küresel olarak hizmet edebilme fırsatı ve alternatifi sunarlar. (…) İçerisinde vakıflar ve derneklerin yanı sıra birlikler, kooperatifler, sendikalar, meslek odaları ve partiler gibi farklı amaçlar için oluşturulan örgütler de mevcuttur. (…)

yesilay.org.tr

Görsel 4.11

Görsel 4.12

Görsel 4.13

Kaynak 3

(…) Halkı ilgilendiren belli bir mesele hakkında, belirli bir zamandaki "genel yargı" yahut "ortak kanaat" şeklinde tanımlanmaktadırlar. (…) Karar alma konumunda olan kişiler veya kurumlar, her zaman yönetilenlerin fikir ve düşüncelerini öğrenmek isterler. Bu da yöneten grup ile yönetilen grup arasında karşılıklı bir ilişkiye, bir etkileşmeye yol açmaktadır.

Aslanel, 1993. s.10.

Kaynak 4

(…) Toplumun bilgiye erişimi, eğlence, eğitim, haber alma, sosyal bağlarını güçlendirme ve kültürel ifade gibi bir dizi işlevi yerine getirir. (…) Toplumun düşünce ve davranışlarını etkileyebilir. (…) Toplumsal sorunları gündeme taşır ve bu sorunların tartışılmasına katkı sağlar. Örneğin, eşitsizlik, ırkçılık, cinsiyet eşitsizliği gibi konuların ele alınması, toplumun bu sorunlarla ilgili farkındalığını artırabilir.

sertifika.subu.edu.tr

Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurlar

İncelediğiniz kaynaklardan yararlanarak insanların yönetimin karar alma süreçlerini hangi unsurlar aracılığıyla etkileyebildiğini yazınız.

.....

.....

Yönetimin karar alma süreçlerine seçme ve seçilme hakkımızı kullanarak katılabildiğimiz gibi siyasi partiler, sivil toplum kuruluşları ve medya aracılığıyla da katılabiliriz. Ayrıca bireylerin bir araya gelerek oluşturduğu kamuoyu da yönetimin karar alma süreçlerinde önemli bir role sahiptir.

Belirli bir görüşü savunan ve yönetimde söz sahibi olmak isteyen örgütlenmiş kuruluşlara **siyasi parti** denir.

Özel sektörden ve devletten bağımsız olarak gönüllülük esasına dayalı, belirli bir amaç ya da sorun ile ilgili (sosyal, ekonomik ve kültürel konularda) vatandaşların bir araya gelmesi ile oluşan kuruluşlara **sivil toplum kuruluşu** denir.

Toplumu ilgilendiren herhangi bir sorun üzerinde halkın benimsediği genel düşünceye, ortak kanaate **kamuoyu** denir.

Gazete, radyo, televizyon, dergi, genel ağ gibi haber almamızı sağlayan yazılı, görsel, işitsel kitle iletişim araçlarının tümüne **medya** denir.

Bulmaca oyunu

UYGULAYALIM

ETKİNLİK

Adı : Yönetime ve karar alma süreçlerine nasıl katılırım?
Amacı: Karar alma sürecini çözümleyebilme
Beceri: Çözümleme
Süre : 2 ders saati

Yönerge:

- Öğretmeninizin rehberliğinde 2, 4 veya 6 kişilik vızıltı grupları oluşturunuz.
- Süreyi gruplardaki öğrenci sayısına göre 2 dakika, 4 dakika veya 6 dakika olarak belirleyiniz.
- Grubunuzun fikirlerini sınıfınız ile paylaşınız ve değerlendirmelerini sağlayınız.
- Oluşturduğunuz gruplarda, aşağıda verilen soruları dikkatle okuyunuz.
- Sorular üzerinde grup arkadaşlarınızla birlikte tartışınız.
- Tartışma neticesinde ortaya çıkan ortak kararları veya farklı düşünceleri gerekçeleriyle ilgili bölümlere yazınız.

Ambulansların hastaları hastaneye yetiştirmek isterken trafikte yaşadığı sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileriniz neler olabilir?

.....

.....

.....

Bu sorunun çözümünde siyasi partiler, sivil toplum kuruluşları, medya ve kamuoyu gibi unsurlardan hangisi daha etkili olabilir?

.....

.....

.....

Yönetimin karar alma sürecine etki eden unsurların birbirleriyle olan etkileşiminin yanı sıra bu unsurların izlediği yöntemler arasındaki benzerlik ve farklılıkları karşılaştırınız.

BENZERLİKLER	FARKLILIKLAR
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

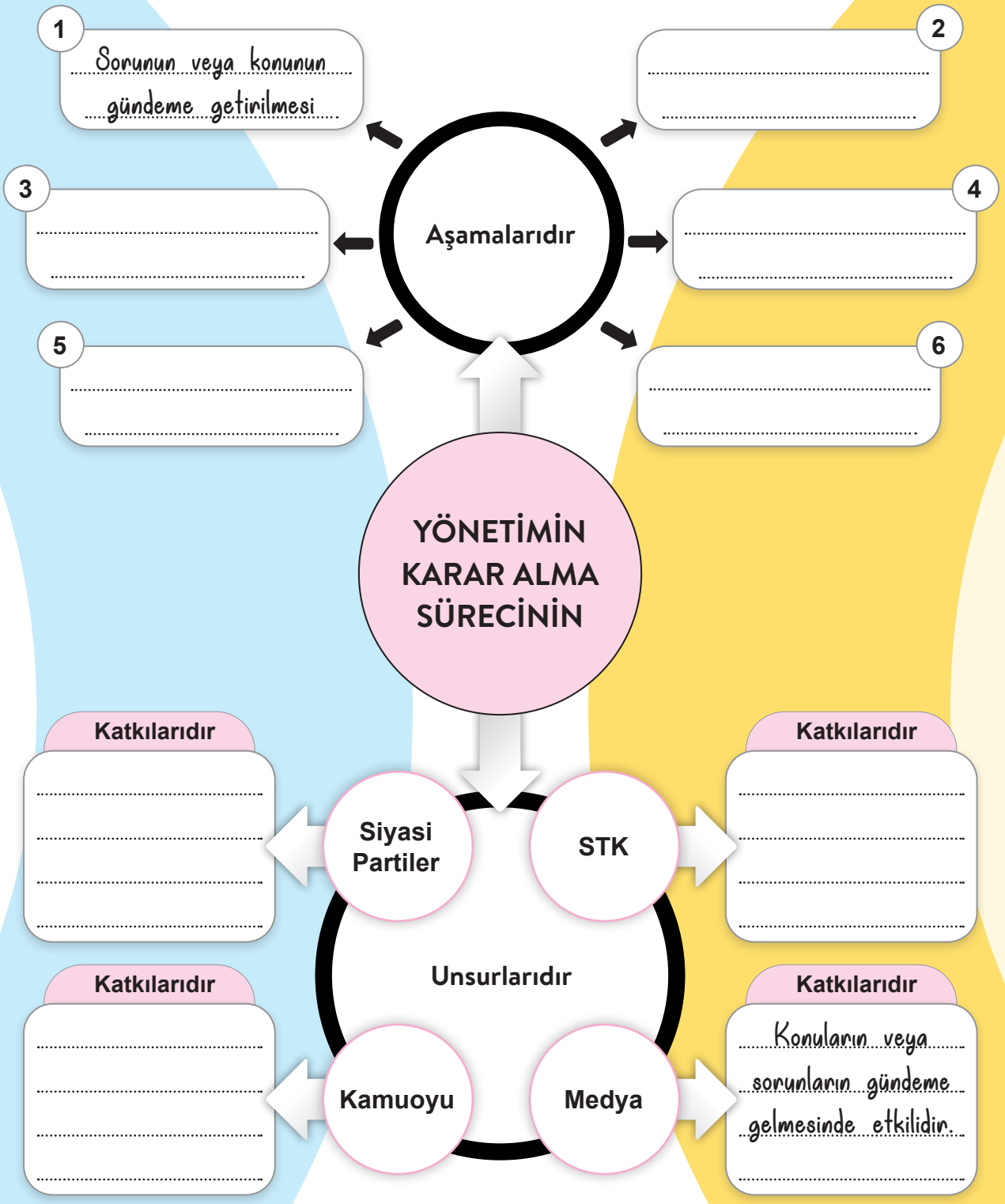
Bu unsurların; yönetim süreçlerini hangi durumlarda doğrudan, hangi durumlarda dolaylı yoldan etkilediğini açıklayınız.

DEĞERLENDİRELİM

Yönetimin karar alma süreçlerini etkileyen unsurlar kavram ağında verilmiştir. Bu unsurlarla ilgili olduğunu düşündüğünüz kavramları uygun yerlere yazınız.

Yönetimin karar alma süreci ile ilgili zihin haritasını tamamlayınız.

DÜŞÜNELİM

TEMEL HAK VE SORUMLULUKLARIN TOPLUMSAL DÜZENİN SÜRDÜRÜLMESİNDEKİ ÖNEMİ

Verilen haber metinlerini okuyunuz vesoruları cevaplayınız.

Görsel 4.14

HABER

Türkiye'de yaşayan yaklaşık 100 bin Ahıska Türkü'ne vatandaşlık verildi

"…T.C. Dışişleri Bakanı, "Türkiye'de yaşayan yaklaşık 100 bin kişiye vatandaşlık ve uzun dönem ikamet izni verildi. Özellikle Ukrayna'daki çatışmalar nedeniyle Türkiye'ye yerleşen kardeşlerimizin ikamet, çalışma izni, vatandaşlık gibi beklentilerini hep birlikte çözüme kavuşturuyoruz." diye konuştu.

T.C. Dışişleri Bakanı, 3 bine yakın Ahıska Türk'ünün Anadolu'daki ilk yurtlarından olan Bitlis'in Ahlat ve Erzincan'ın Üzümlü ilçelerine yerleştirildiğini belirtti. (Görsel 4.14)..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Ahıska Türklerinin vatandaşlık elde etmesi hangi temel hak ve sorumluluklara sahip olduklarını gösterir?

Günlük hayatınızda hangi temel hak ve sorumluklara sahipsiniz? Söyleyiniz.

Görsel 4.15

HABER

İstanbul'da Usulsüz Çakar Kullanan Aracın Geçiş Üstünlüğü Hakkı İptal Edildi

"…T.C. İçişleri Bakanı, sosyal medya hesabından yaptığı paylaşımda Beşiktaş'ta ışıklı ve sesli uyarı işaretlerini (çakar) usulsüz biçimde kullanarak emniyet şeridini ihlal eden aracın tespit edildiğini belirtti. Aracın görüntülerin sosyal medyada paylaşılması üzerine ekipler harekete geçti. Yapılan inceleme sonucunda aracın üzerindeki çakar sistemi iptal edildi. Ayrıca sürücüye; "çakarı yetkisiz kullanmak, emniyet şeridi ihlali yapmak, geçiş üstünlüğünü gereksiz yere kullanmak, seyir hâlinde cep telefonu kullanmak, emniyet kemeri takmamak ve standart dışı plaka kullanmak" gibi ihlaller nedeniyle idari para cezası uygulandı. (Görsel 4.15)..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Trafikte tüm sürücülere aynı kuralların uygulanması neden önemlidir?

Devletin bu tür ihlallere müdahale etmesi, toplumdaki düzeni nasıl etkiler?

Yasaların herkese eşit uygulanması neden önemlidir? Açıklayınız.

KEŞFEDELİM

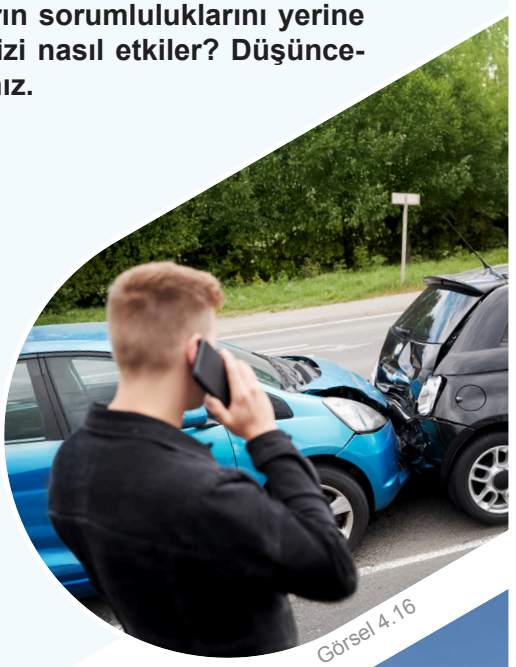
Haberleri inceleyiniz. İnsanların sorumluluklarını yerine getirmemesi toplum düzenimizi nasıl etkiler? Düşüncelerinizi örnek vererek paylaşınız.

HABER

Sürücü kusurlarında ilk sırada hız geliyor

"…Bayram tatilinde yaşanan kazaların büyük kısmı sürücülerin aşırı hız yapmalarından kaynaklanmıştır. Şerit izleme ve değiştirme kurallarına uymama nedeni ikinci sırada yer almıştır. Ayrıca sürücülerin takip mesafesine uymama, dönüş kurallarına dikkat etmeme gibi nedenler de etkili olmuştur (Görsel 4.16)..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 4.16

HABER

Maliye, çok harcayan ancak vergi vermeyenlerin peşine düştü

"…Hazine ve Maliye Bakanlığı Vergi Denetim Kurulu (Görsel 4.17), yüksek tutarda harcaması olduğu hâlde herhangi bir gelir beyan etmeyen veya düşük tutarlı gelir beyanında bulunan kişileri mercek altına aldı…"

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 4.17

HABER

Güvensiz gıdaya yakın takip

"…Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından ülkede gıda güvenilirliğinin sağlanması ve tüketicilerin aldatılmasının önlenmesi için gıda, gıda ile temas eden madde, malzeme üreten ve piyasaya süren işletmelere yönelik resmî kontroller yapıldı. (Görsel 4.18) Bu denetimlerde 16 bin 428 adet idari para cezası verildi ve 174 işletme için suç duyurusunda bulunuldu… "

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 4.18

ÖĞRENELİM

İnsan birey olarak doğar ancak toplum içinde yaşar. İçinde yaşanan toplumda düzenin sağlanması ve korunması için kuralların olması gerekir. Bu kurallar bireylere sorumluluklar verirken aynı zamanda onların hak ve özgürlüklerini kullanmasını da sağlar.

Sahip olduğunuz hak ve sorumluluklara örnekler yazınız.

HAKLARIM	SORUMLULUKLARIM
Ailede	**Ailede** ....
Okulda	**Okulda** ....
Yakın Çevrede	**Yakın Çevrede** ....

Temel hak ve ödevlerimiz Anayasamızın ve Anayasamıza bağlı olarak hazırlanan yasalarımızın koruması ve güvencesi altındadır. Bu haklarımızın birçoğunu doğar doğmaz kullanmaya başlarken seçme ve seçilme, mülkiyet edinme gibi bazı haklarımızı kullanabilmemiz için yetişkin olarak kabul edildiğimiz on sekiz yaşını beklememiz gerekir.

EBA Hak ve özgürlükleri belirliyorum

EBA Temel hak ve ödevler

Anayasamızın "Temel Haklar ve Ödevler" kısmında yer alan bazı maddeleri inceleyiniz.

Madde 17	Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.
Madde 20	Herkes özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.
Madde 24	Herkes vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.
Madde 25	Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.
Madde 27	Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.
Madde 42	Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.
Madde 56	Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir.
Madde 72	Vatan hizmeti, her Türkün hakkı ve ödevidir. Bu hizmetin Silahlı Kuvvetlerde veya kamu kesiminde ne şekilde yerine getirileceği veya getirilmiş sayılacağı kanunla düzenlenir.
Madde 73	Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür.

Anayasamızın maddelerinden yararlanarak vatandaş olarak sahip olduğunuz hak ve sorumlulukların madde numaralarını ilgili alana yazınız.

Haklar

.....

.....

.....

.....

Sorumluluklar

.....

.....

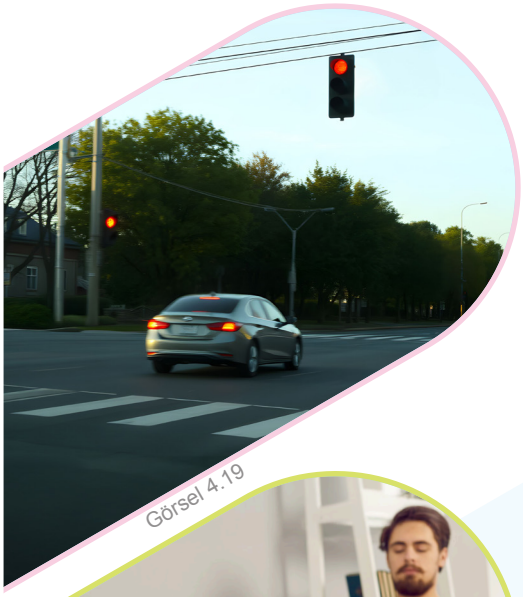
.....

.....

Hak ve sorumlulukların bilincinde olmanın toplumsal düzeni sürdürmedeki önemine dair düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla tartışınız. Bunun için aşağıdaki yönergeyi izleyiniz.

Yönerge:

- Öğretmeninizin rehberliğinde 4 ile 9 kişiden oluşan gruplar oluşturunuz.
- Tartışmanızda yakın çevrenizde yaşanan veya günlük yaşamınızda karşılaşabileceğiniz örnek durumları göz önüne alınız.
- 5-10 dakika arasında süre belirleyiniz ve her grubun kendi içinde konuyu tartışmasını sağlayınız.
- Ulaştığınız sonuçları öğretmeninizin rehberliğinde sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 4.19

Örnek Olay

Hamza Bey: Bugün çocuğum hastalandı. Acil işlerim olduğu için hızlı bir şekilde hastaneye götürdüm. İlaçlarını aldıktan sonra iş yerime geri döndüm. Hatta giderken birkaç defa kırmızı ışıkta geçmek zorunda kaldım (Görsel 4.19). Sanırım trafik cezası gelecek ama çocuğumun sağlığından daha önemli değil.

Görsel 4.20

Örnek Olay

Can Bey: Bugün trafikte normal bir şekilde ilerliyordum. Yeşil ışıkta geçerken bir anda sol taraftan gelen bir araba kırmızı ışık ihlali yaparak önümden geçti ve ani fren yapmak zorunda kaldım. O sırada arkamdaki araba duramadı ve bana çarptı. Birkaç saat trafik tıkandı ve bir sürü insan sıkıntıya düştü. Üstelik bacağım kırıldığı için alçıya alındı ve arabamda çok büyük hasar oluştu (Görsel 4.20). Hem bir süre işe gidemeyeceğim hem de arabasız kaldım. Ya acil bir durum olursa ben ne yapacağım?

Can Bey'in hangi hak ve özgürlükleri ihlal edilmiştir? Yazınız.

.....

.....

Hamza Bey'in toplumsal düzeni bozmamak için ne yapması gerekirdi? Yazınız.

.....

.....

Temel hak ve özgürlükler, bireylerin dünyada eşit ve hür bir biçimde yaşamasına, aynı zamanda toplumsal düzenin korunmasına katkıda bulunur. Ancak bu imkanların sınırsız olmadığının bilincinde olunmalıdır. Kişi, kendisi kadar diğer insanların da aynı hürriyetlere sahip olduğu gerçeğiyle hareket etmelidir. Bu nedenle, mevcut yetkilerin nasıl kullanılacağını ve bunlara eşlik eden sorumlulukları belirleyen toplumsal kurallar ile yasalar mevcuttur.

İnsanların haklarını bilmeleri, haklarına sahip çıkmaları ve sorumluluklarını yerine getirmelerinin toplumsal düzeni sürdürmedeki önemi ile ilgili yazılı, görsel veya dijital bir ürün oluşturarak sınıfta arkadaşlarınıza sunum yapınız. Sunum planınızı aşağıda verilen alana yazınız.

Görsel 4.21

Vatandaşlık hakları ve sorumlulukları, bireyin yaşadığı devletle olan ilişkilerinin temel unsurlarıdır. **Hak**, bir özgürlüğün sağlanması için kişiye anayasa ve kanunlar ile tanınmış yetkilerdir. Haklar kişilerin toplumda eşit ve özgür bir şekilde yaşamalarını sağlar. Haklarımızı kullanırken diğer insanların haklarına saygı göstermek, sorumluluklarımız arasındadır. Bu sorumluluklar, sadece yasalar tarafından belirlenen kurallara uymayı değil aynı zamanda topluma faydalı olmak için yapılan gönüllü katkıları da kapsar. Birey, haklarını kullanırken sahip olduğu sorumlulukları da yerine getirmelidir.

Sorumluluk sahibi olan bir vatandaşın bazı özellikleri şunlardır:

- Toplumsal yardımlaşma ve dayanışma için düzenlenen etkinliklere katılır.
- Kamu malları ile ortak yaşam alanlarını özenli ve temiz kullanır.
- Vergi vermek, oy kullanmak, kanunlara uymak gibi vatandaşlık görevlerinin önemini bilir.
- Ülkede yaşanan olağanüstü durumlarda (salgın, afet vb.) yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerine katılır.
- Toplumsal sorunların çözümü için öneriler sunar.
- Toplumun millî ve manevi değerlerini koruyup yaşatmaya istekli olur.
- Toplumsal hayatı düzenleyen kurallara uygun hareket eder.

Görsel 4.22

Yukarıda verilen davranışlardan hangilerini günlük yaşamınızda uyguluyorsunuz? Uygulama nedenlerinizi arkadaşlarınızla tartışınız.

Vatandaşlık haklarımızı kullanmanın ve sorumluluklarımızı yerine getirmenin yollarından biri de dilekçe hakkımızı kullanmaktır. Bir dileği bildirmek için resmî makamlara sunulan, imzalı ve adresli, pullu veya pulsuz yazılara **dilekçe** denir. Demokratik haklarımızdan biri olan dilekçe hakkı ise yetkili kamu görevlilerine, devlet organlarına veya diğer kurumlara başvurarak şikayetleri, önerileri ve istekleri yazılı olarak iletebilme hakkıdır. Dilekçe hakkımızı kullanarak yönetimin karar alma sürecine katılabilir, karşılaştığımız sorunlara çözüm arayabilir, çözüm önerilerinde bulunabilir ve yetkili kurumlara taleplerimizi iletebiliriz (Görsel 4.22).

Görsel 4.23

Anayasamızın 74. maddesi ile dilekçe hakkımız güvence altına alınmıştır.

Madde 74 : Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikamet eden yabancılar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir. Kendileriyle ilgili başvuruların sonucu gecikmeksizin dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.

UYGULAYALIM

PERFORMANS GÖREVİ

Adı : Dileklerimi, Şikayetlerimi Bildiriyorum

Amacı: Yakın çevresinde yaşanan ya da yaşanması muhtemel bir sorunu tespit edip çözüm için ilgili makamlara başvurabilme

Beceri: Yorumlama

Süre : 1 ders saati

Yönerge:

- Yakın çevrenizde yaşanan ya da yaşanması muhtemel bir sorunu ve bu sorun ile ilgili taleplerinizi belirleyiniz.
- Bu sorun ve taleplerinizi ilgili yönetim birimine dilekçe yazarak bildiriniz.
- Dilekçenizi yazarken Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanmaya özen gösteriniz.

Bütüncül dereceli puanlama anahtarı

Görsel 4.24

ETKİNLİK

Adı : Toplumsal Düzenin Sürdürülmesinde Hak ve Özgürlüklerim

Amacı: Toplumsal düzenin sürdürülmesinde temel hak ve sorumlulukların önemini yorumlayabilme

Beceri: Yorumlama

Süre : 1 ders saati

Yönerge:

- Aşağıda verilen kaynaklardan ve daha önce öğrendiğiniz bilgilerden yararlanarak insan hak ve özgürlüklerinin toplumsal düzenin sürdürülmesindeki önemine yönelik bir rapor hazırlayınız. Raporunuzu defterinize ya da bir A4 kağıdına yazabilirsiniz.
- Hazırladığınız raporda hak, eşitlik ve adalet kavramlarına yer veriniz.
- Raporunuzu yazarken Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanmaya özen gösteriniz.
- Raporunuzu öğretmeninize teslim ediniz.
- Raporunuz derecelendirme ölçeği ile değerlendirilecektir.

Kaynak 1

(...) Her toplum kendi varlığını devam ettirmek için gerekli düzeni sağlayan kural ve mekanizmaları oluşturma ve devam ettirmeyi hedefler. Bu amaçla toplumu oluşturan bireyler arasındaki ilişkileri düzenleyen çeşitli kurallar oluşturulur. Bireyler bir kısım haklara doğuştan sahiptir. Kurallar bu hakları güvence altına alır ve başkalarının bu haklara zarar vermesini engeller. Dolayısıyla kurallar hem özgürlüklerin kullanılmasına ilişkin bir toplum düzeni sağlar hem de sınırsız özgürlük olamayacağından, bireyleri kısıtlar. Kuralların ihlali yaptırım ile sonuçlanır. (...) Hukuk kuralları toplumsal düzen kuralları içinde en önemlileridir. Hukuk kurallarını devlet koyar ve bunları ihlal eden kişiler devlet yaptırımı ile karşılaşır. Kuralın koyucusunun devlet olması ve dolayısıyla kuralın devlet yaptırımına bağlanması hukuk kurallarını diğer kurallardan ayırt eden en önemli özelliğidir.

adalet.gov.tr

Kaynak 2

(...) Kişi toplumda aynen kendisi gibi kişisel ve toplumsal etkilerle oluşmuş haklara ve hürriyetlere sahip insanlar arasında ve onlarla beraber yaşamaktadır. Bu sebeple her kişi hak ve hürriyetlerini kullanırken, kendisi gibi hak ve hürriyet kullananlarla karşı karşıyadır. Kişinin hak ve hürriyetleri diğerlerininki ile çatışır. Bundan dolayı kişiler hak ve hürriyetlerini kullanmada serbest ve sınırsız değillerdir. Hürriyetler rejiminin kurulabilmesi için her şeyden önce bir toplum düzeni olması gerekir. Düzensizlik kargaşa ve huzursuzluk içinde gerçek hürriyetin varlığından söz edilemez. Bu yüzden kamu düzeni, hürriyetlerin varlığı için asgari bir şart ve vazgeçilmez bir zorunluluktur. (...)

Kalabalık, 2016, s.77.

Derecelendirme ölçeği

DEĞERLENDİRELİM

Aşağıda toplumsal düzenin sağlanması ve sürdürülmesi ile ilgili kavramlar verilmiştir. Kutucuk numaralarını kullanarak hangi kavramın hangi cümle ile ilgili olduğunu parantez içlerine yazınız.

1 İHLAL	2 EŞİTLİK	3 TOPLUMSAL DÜZEN	4 ADALET
5 ÖZGÜRLÜK	6 SORUN	7 DİLEKÇE	8 TALEP
9 VATANDAŞ	10 SORUMLULUK	11 ANAYASA	12 HAK

- Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması (.....)
- Bir ülkenin parçası olan, hak ve sorumlulukları bulunan kişi (.....)
- Bir dileği bildirmek için resmî makamlara sunulan, imzalı ve adresli, pullu veya pulsuz yazı (.....)
- Yasa ve düzene uymama (.....)
- Bir devletin yönetim biçimini belirten yasama, yürütme, yargılama güçlerinin nasıl kullanılacağını gösteren, yurttaşların kamu haklarını bildiren temel yasa (.....)
- Araştırılıp öğrenilmesi, düşünülüp çözümlenmesi, bir sonuca bağlanması gereken durum; sıkıntı, mesele, problem (.....)
- Bir toplumda kanun ve kurallara uygun düşen yapı (.....)
- Adaletin, hukukun gerektirdiği veya birine ayırdığı şey, kazanç (.....)
- Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma, herhangi bir şarta bağlı olmama durumu (.....)
- Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi (.....)

Gelecek Derse Hazırlık

Üç farklı renkte kare ya da dikdörtgen kart hazırlayınız ve gelecek derse getiriniz.

DÜŞÜNELİM

DİJİTALLEŞME VE TEKNOLOJİK GELİŞMELERİN VATANDAŞLIK HAK VE SORUMLULUKLARINA ETKİLERİ

Verilen yönergeye göre etkinliği yapınız.

- Farklı renklerde üç tane kare ya da dikdörtgen kart hazırlayınız.
- Kartlara **etkin vatandaş**, **pasif vatandaş** ve **kararsızım** yazınız.
- Aşağıdaki örnek olayları sırayla okuyunuz.
- Örneklerde adı geçen vatandaşların davranışlarını değerlendirerek davranışı yansıttığını düşündüğünüz kartı sınıf arkadaşlarınıza gösteriniz.
- Bu kartı seçmenizin nedenlerini açıklayınız.

Görsel 4.25

Örnek Olay 1

Ayşe öğle yemeği için lokantaya gitmiştir. Lokanta çalışanlarının eldiven kullanmadığını ve et doğradıkları tahtayı temizlemeden sebzeleri de aynı tahtada doğradıklarını fark etmiştir. Fakat "Lokantanın yemekleri çok lezzetli." diyerek sipariş verdiği yemeği yemiştir.

Görsel 4.26

Örnek Olay 2

Ahmet okul çıkışında otobüse binerek eve gitmektedir. Otobüs seferlerinin yetersiz olması sebebiyle evine istediği vakitte ulaşamamaktadır. Ahmet, belediyeye konuyla ilgili dilekçe yazmıştır.

Görsel 4.27

Örnek Olay 3

Mustafa'nın yaşadığı çevrede yol kenarlarına belediye ve trafik ekiplerince bisiklet yolları yapılmıştır. Ancak park edecek yer bulamayan komşuları araçlarını bisiklet yollarına park etmektedir. Bu durumu anlayışla karşılayan Mustafa "O zaman ben de daha sonra bisiklet sürerim." diyerek bisiklet sürmekten vazgeçmiştir.

KEŞFEDELİM

Dijitalleşme ve teknolojik gelişmelerin insan hayatına etkisi ile ilgili kamu spotunu ve videoyu izleyiniz. İzlediklerinizi hakkında düşüncelerinizi söyleyiniz.

Dijital ve teknolojik gelişmelerin etkileri

ÖĞRENELİM

Teknolojinin hızla gelişmesiyle birlikte dijital ortamlar, hayatın vazgeçilmez bir parçası hâline gelmiştir. Artık eğitim, sağlık, alışveriş, iletişim gibi alanlardaki birçok ihtiyaç, dijital ortam aracılığıyla karşılanabilmektedir. Bu durum, vatandaşlık haklarının dijital ortama taşınmasına ve bu hakların vatandaşlar tarafından daha bilinçli, hızlı ve etkin bir şekilde kullanılmasına olanak sağlamıştır. Örneğin dijitalleşme sayesinde çalışma hakkı evden de gerçekleşmeye başlamış ve günümüzde evden çalışma yaygınlaşmıştır. Ayrıca dijitalleşme, vatandaşlara sağlık alanında randevu alma, laboratuvar sonuçlarını görüntüleme, aşı takibi yapma gibi hizmetlerden hastaneye gitmeden yararlanma imkânı sunmaktadır.

? Teknolojik gelişmeler eğitim hakkınızın kullanımını nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.

Günümüzde teknolojik alanda yaşanan gelişmeler ve genel ağın kullanılması, vatandaşlık kavramının yanında dijital vatandaşlık kavramını da ortaya çıkarmıştır.

Kaynak 1

Dijital vatandaşlık ile ilgili birçok tanım mevcuttur. Örneğin bir tanımda dijital vatandaşlık topluma çevrimiçi katılma yeteneği olarak ifade edilmektedir. Diğer bir tanımda ise dijital vatandaşlık dijital ortamı, yerinde, güvenilir ve güçlendirilmiş teknolojiyi sürekli gelişen kurallarına uygun olarak kullanmaktır.

Çatlı, & Keskin, 2021, s. 208.

? Günlük yaşantınızda dijital vatandaşın özelliklerine uygun olan davranışlarınız nelerdir? Örnekler veriniz.

Görsellerde vatandaşlara sunulan teknolojik hizmetlerin vatandaşlık haklarından hangisinin kullanımı ile ilişkili olduğunu ilgili alanlara yazınız.

Görsel 4.28

.....

Görsel 4.29

.....

Görsel 4.30

.....

Dijital vatandaşlık

türkiye.gov.tr
"Devletin Kısayolu"

Görsel 4.31

e-Devlet Kapısı'nda kullanıcı sayısı yıl sonu hedefi olan 66 milyonu geçti

"…Her geçen gün içeriği ve kalitesi gelişen e-Devlet Kapısı'nda kullanıcı sayısı, yıl sonu hedefi olan 66 milyonu 1 Ağustos 2024 itibarıyla geride bıraktı. 1 Ocak-1 Ağustos 2024 arasında en çok kullanılan üç hizmet şu şekildedir: Sosyal Güvenlik Kurumu, Çalışma Hayatım Bütünleşik Hizmeti, Gelir İdaresi Başkanlığıdır…"

(Genel ağdan alınmıştır.)

e-Devlet genel ağ adresinde ve mobil uygulamasında vatandaşların yararlanabileceği hizmet alanları şunlardır:

Görsel 4.32 (Genel ağdan alınmıştır.)

e-Devlet hizmet alanlarının vatandaşlık haklarından hangileri ile ilişkili olduğunu yazınız.

Aşağıdaki genel ağ haberlerini okuyunuz.

Genel ağ haberinde yer alan uygulamaların bireylere sunduğu hizmetler hangi vatandaşlık haklarıyla ilişkilidir? Söyleyiniz.

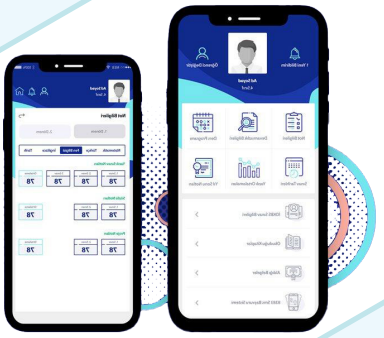

Görsel 4.33

e-Nabız kullanıcısı 27,3 milyona ulaştı

"...e-Nabız aracılığıyla vatandaşlar 2015 ve sonrasındaki laboratuvar tahlillerine, radyoloji görüntülerine, reçete, teşhis, rapor ve muayene bilgilerine erişilebilmektedir. E-Nabız vatandaşların kişisel sağlık kayıtlarına hem kendilerinin hem de izin vermeleri durumunda hekiminin ya da yakınlarının erişebileceği bir platform olarak hizmet vermektedir..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 4.34

MEB'in e-Okul sistemiyle veliye bildirim dönemi

"...Bu uygulama Millî Eğitim Bakanlığı tarafından vatandaşları bilgilendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Bakanlık tarafından tüm velilere ücretsiz olarak sunulan hizmet, bir öğrencinin okula kaydından başlayarak mezuniyetine kadar olan tüm sürece ilişkin bilgileri içermektedir. Mobil uygulama üzerinden e-karne, şube yazılı ortalamaları, not, nakil, devamsızlık, merkezi sınav, takdir, teşekkür gibi alınan belgeler, haftalık ders programı bilgilerine kolayca ulaşılabilmektedir..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

EBA'da birçok içerik yer alıyor

"...EBA portalının içinde; sesli kitaplar, PDF formatında kitaplar, ders sunumları, çeşitli içeriklerden oluşan videolar, çalışma kitapları, etkileşimli kitaplar, etkileşimli uygulamalar, bilgi görselleri ve soru havuzları yer alıyor..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Eğitim, daima...

Görsel 4.35

Karekod ile verilen videoyu izleyiniz. Eğitim hakkınızı kullanırken EBA ve e-Okul uygulamaları ne tür katkılarda bulunmaktadır? Tartışınız.

e-Okul

EBA

Aşağıdaki örnek olayı okuyunuz ve örnek olayla ilgili 5N 1K sorularını cevaplayınız.

Örnek Olay 1

Elif Hanım bir kasabada çiftçilik yapmaktadır. Ailesinden kalan tarlanın bir kısmını satmak istemektedir. Tapu işlemleri için birkaç kez şehir merkezine gitmesi gerektiğini öğrenince bu durum gözünde büyümüştür. Tarla işleriyle meşgul olduğu için vakit bulmakta zorlanıyor ve şehir merkezine gitmenin masraflarından çekiniyordu. Oğlu Emir ise okulda dijital vatandaşlık konularını öğrenmiştir. Emir, annesine daha önce PTT'den aldığı e-Devlet şifresini kullanarak e-Devlet üzerinden birçok tapu işleminin kolayca yapılabileceğini anlatmıştır. Ardından annesinin akıllı telefonuna e-Devlet uygulamasını indirmesine yardım etmiş ve annesine uygulamayı nasıl kullanacağını göstermiştir. Elif Hanım, e-Devlet üzerinden tarlanın bilgilerini kontrol etmiş, gerekli belgeleri yüklemiş ve satış işlemi için randevu almıştır. Bir hafta içinde sadece bir kez tapu müdürlüğüne giderek tüm işlemleri tamamlamıştır. Eskiden günler sürebilecek bu süreç, dijital araçlar sayesinde hızlı ve zahmetsiz şekilde çözülmüştür.

(Komisyon tarafından hazırlanmıştır.)

- Elif Hanım vatandaşlık haklarını kullanırken e-Devlet uygulamasından **nasıl** yararlandı?
- Elif Hanım e-Devlet uygulamasına **nereden** ulaşabildi?
- Elif Hanım e-Devlet uygulamasını kullanmasaydı **ne** gibi zorluklarla karşılaşırdı?
- Elif Hanım e-Devlet uygulamasını **neden** kullanmak istedi?
- Elif Hanım, **ne zaman** dijital bir vatandaşlık örneği gösterdi?
- Elif Hanım'ın dijital imkânlardan faydalanmasını sağlayan **kimdir**?

Aşağıdaki örnek olayı okuyunuz. Örnek olaya yönelik 5N1K tekniğine göre arkadaşlarınıza sorular sorunuz.

Örnek Olay 2

Ahmet Bey küçük bir mahallede esnaflık yapıyordu. Mahallesinde çöplerin düzenli toplanmaması, sokak lambalarının sık sık arızalanması gibi sorunlar vardı. Ahmet Bey ve komşuları bu durumdan rahatsızdı ancak eski yöntemlerle bu sorunları çözmek uzun zaman alıyordu. Ahmet Bey'in arkadaşı Mustafa Öğretmen, belediyenin şikâyetleri hızlıca değerlendirdiği bir mobil uygulama olduğunu söylemişti. Ahmet Bey, uygulamayı telefonuna indirdi. Mahalledeki çöp birikintilerinin ve arızalı sokak lambalarının fotoğraflarını çekip uygulamayı kullanarak belediyeye gönderdi. Beklenenden hızlı bir şekilde ekipler mahalleye geldi ve sorunları çözdü. Mahalledeki diğer sakinler de uygulamayı öğrenip kullanmaya başladı.

(Komisyon tarafından hazırlanmıştır.)

Öğretmeninizin rehberliğinde iki gruba ayrılarak dijitalleşme ve teknolojik gelişmelerin olumlu ve olumsuz etkileriyle ilgili verilen yazılı, görsel ve dijital kaynakları inceleyiniz.

(Birinci grup genel ağ haberlerini ve "Dijitalleşme ve Teknolojik Gelişmelerin Olumlu Etkisine Örnekler" başlığı altındaki kaynakları incelemelidir. İkinci grup ise "Dijitalleşme ve Teknolojik Gelişmelerin Olumsuz Etkisine Örnekler" başlığı altındaki kaynakları incelemelidir.) İncelediğiniz kaynaklardan topladığınız bilgileri, seçeceğiniz bir grup sözcüsü aracılığıyla sınıfa sununuz.

Dijitalleşme ve teknolojik gelişmelerin olumlu etkisine örnekler:

Görsel 4.36

Kaynak 2

CİMER, "Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi" ifadesinin kısaltmasıdır. (…) Hükümet çalışmaları ve kamu yönetiminin eylem ve işlemleri hakkında vatandaşların görüş, öneri ve şikâyetlerini alarak oluşturulacak politikalara kaynak sağlamak için kurulmuştur. (…) Anayasal haklar arasında yer alan dilekçe ve bilgi edinme haklarının daha hızlı ve daha kolay kullanımını ve buna dayalı olarak nitelikli bir hizmet sunumunu oluşturmayı hedeflemektedir. (…) CİMER, vatandaşların mobil iletişim araçları dâhil olmak üzere ülkenin her yerinden hızlı ve kolay bir şekilde başvuru yapılabilmesine imkân tanınmaktadır. (…) cimer.gov.tr web adresi üzerinden yapılan başvurularda; ad-soyad, T.C. kimlik numarası, kimlik seri numarası ve cep telefonu doğrulaması yapılarak başvuru sahibinin kimlik ve iletişim bilgilerinin doğruluğu tespit edilmektedir…

cimer.gov.tr

CİMER

e-Nabız

e-Devlet

? CİMER veya e-Devlet gibi dijital kamu hizmetlerine giriş yaparken neden T.C. kimlik numarası (vatandaşlık numarası) istenmektedir?

Dijitalleşme ve teknolojik gelişmelerin olumsuz etkisine örnekler:

Hızlı bir şekilde gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri, insanların hayatlarını kolaylaştırırken beraberinde birtakım yeni ve farklı sorunları da getirmektedir.

Genel ağda kişisel veriler işlenirken kişisel veri güvenliğine ve gizliliğine ilişkin çeşitli olumsuzluklar ortaya çıkabilir. Bu olumsuzlukların başında veri gizliliğinin sağlanamaması gelir. Yetkisi olmayan kişiler, kişisel verilerimize erişebilir. Bu kişiler verilerin gizliliğini ifşa edip verileri hukuka aykırı olarak açıklayabilir ya da paylaşabilirler.

Görsel 4.37

Görsel 4.38

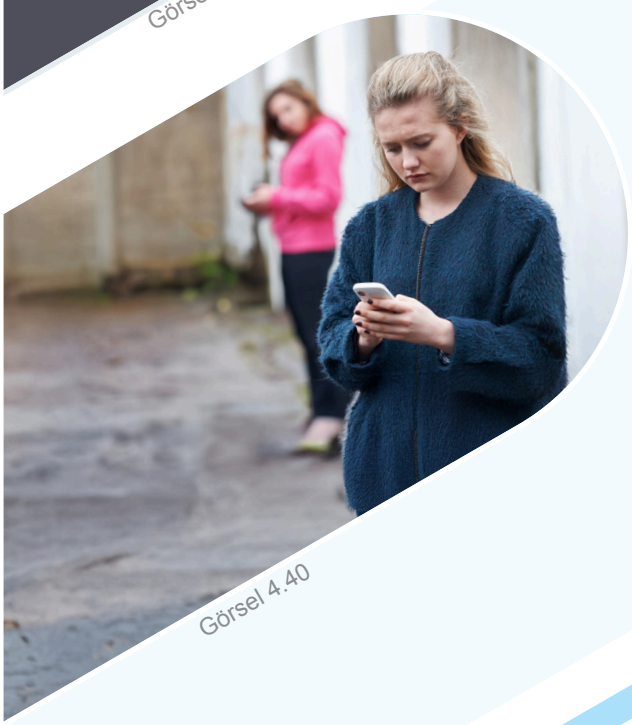
Kişinin kendisinden daha güçsüz birine uyguladığı kasti ve saldırganca davranışa **zorbalık** denir. Siber zorbalık ise sanal ortamda modern iletişim araçları yolu ile insanlara hakaret edilmesi, insanların aşağılanması, sosyal ortamlardan dışlanması, tehdit ya da rahatsız edilmesidir. Dijital cihazlarda gerçekleşen siber zorbalık, bireylerin dâhil olup paylaşım yapabildikleri e-posta, genel ağ siteleri, sosyal medya, çevrim içi forumlar ve oyunlar gibi birçok ortamda oluşabilmektedir.

Görsel 4.39

Genel ağda yaşanılan her olumsuz durum siber zorbalık olarak düşünülmemelidir. Bir olayın siber zorbalık olarak kabul edilebilmesi için bazı ölçütlerin görülmesi gerekmektedir. Bu ölçütler şunlardır:

- Zorbalık yapan kişinin, mağdura karşı düşmanca hisler taşıması
- Davranışının dijital araçlar vasıtasıyla gerçekleşmiş olması
- Zorbalık davranışında bulunan kişinin mağdura kıyasla teknoloji konularında daha iyi olması
- Davranışın çeşitli zaman aralıklarıyla tekrarlanır bir nitelikte olması
- Zorbalık davranışında bulunan kişinin çeşitli şekillerde kimliğini gizleyebilmesi

Görsel 4.40

Siber zorbalığa maruz kaldığınızı düşünüyorsanız yapmanız gereken ilk iş, ebeveyninizden ya da güvendiğiniz başka bir yetişkinden bu konuda yardım almaktır. Zorbalık yapan kişiyi engelleyebilirsiniz. Siber zorbalığa maruz kaldığınız uygulamayı silebilirsiniz. Kendinizi toparlamak için bir süre çevrim dışı kalabilirsiniz.

Siber zorbalık

Aşağıda Yusuf Ethem ve Taylan Öğretmen arasında geçen diyaloğa yerilmiştir. Metni okuyup soruları cevaplayınız.

Merhaba, ben Yusuf Ethem (Görsel 4.39). Sosyal bilgiler öğretmenimiz benden performans görevi olarak dijital ortamda mahremiyet ve teknoloji bağımlılığı konularında röportaj yapmamı istedi. Röportaj için önceden dijital ortamda mahremiyet alanında çalışmalar yapan Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Öğretmeni Taylan Bey (Görsel 4.40) ile röportaj yapmak için buluştuk.

Yusuf Ethem: Günümüzde dijitalleşme hayatımızın ayrılmaz bir parçası hâline geldi. Dijitalleşmeyle birlikte günlük yaşantımızda yeni kavramlar da kullanmaya başladık. Bunlardan biri de "dijital ortamda mahremiyet". Peki, bu tam olarak ne anlama geliyor?

Taylan Öğretmen: Dijital mahremiyet, kişisel bilgilerimizi başkalarından korumamız ve neyi, kiminle, ne kadar paylaşacağımıza kendimizin karar vermesi demektir.

Yusuf Ethem: Hocam, sosyal medyada kişisel bilgilerimizi, fotoğraflarımızı ve belgelerimizi paylaşırken neden dikkatli olmalıyız?

Taylan Öğretmen: Çünkü gereğinden fazla bilgi paylaşmak bizi riskli durumlara sokabilir. Gerekli durumlarda, profil bilgilerimiz, fotoğraflarımız ve videolarımız yalnızca güvendiğimiz kişilerle paylaşılmalıdır. Eğer bu bilgiler herkese açık olursa kötü niyetli kişiler bu bilgileri kendi çıkarları için kullanabilir. Bu yüzden ben de sosyal medya hesaplarımda paylaşımlarımı sınırlı tutuyorum. Böylece kendimi kötü niyetli kişilerden koruyorum.

Yusuf Ethem: Dijital araçları bilinçli ve güvenli bir şekilde kullanmak için nelere dikkat etmeliyiz?

Taylan Öğretmen: Öncelikle tanımadığımız kişilerden gelen e-postaları açmamalıyız. Sosyal medyada ya da genel ağda karşımıza çıkan her bağlantıya tıklamamak da önemli. Bazen ben de yanıltıcı linklerle karşılaşıyorum ama güvenli olup olmadığından emin olmadığımda o linki tıklamadan siliyorum.

Yusuf Ethem: Son olarak teknoloji bağımlılığı nedir? Bu bağımlılıktan kaçınmak için tavsiyeleriniz neler olurdu?

Taylan Öğretmen: Teknoloji bağımlılığı; telefon, tablet, bilgisayar, video oyunları gibi cihazların aşırı kullanımıyla ortaya çıkan bir durumdur. Bu bağımlılıktan kurtulmak için teknolojik cihazların kullanımını belirli saatlerle sınırlandırabilir, kitap okumaya daha çok zaman ayırıp yürüyüş gibi aktiviteler yapabilir, arkadaşlarımızla buluşup oyunlar oynayabilir, ailemizle daha çok zaman geçirebiliriz.

Görsel 4.41

Görsel 4.42

Görsel 4.43

Size ait bir verinin, sizden izin alınmadan dijital ortamda paylaşıldığını görseniz ne hissedersiniz?

Dijital ortamlarda başkalarının mahremiyetine saygı göstermek neden önemlidir? Açıklayınız.

Sağlıklı yaşam ile teknoloji bağımlılığı arasında nasıl bir ilişki vardır? Tartışınız.

UYGULAYALIM

ETKİNLİK

Adı : Dijital Hayat

Amacı: Vatandaşlık haklarının kullanımında dijitalleşme ve teknolojik gelişmelerin olumlu ve olumsuz yönlerini belirleme

Beceri: Sorgulama

Süre : 2 ders saati

Yönerge:

- Öğretmen rehberliğinde münazara etkinliği için iki grup oluşturunuz.
- Münazarayı yönetecek bir başkanın yanı sıra jüri üyelerini de belirleyiniz.
- Grupların savunacağı konuları başkanın belirlemesini sağlayınız.
- Gruplara 15 dk. hazırlık süresi tanıyınız.
- Bu tartışmanın amacı etkili bir şekilde konuşabilmek ve savunduklarını kanıtlayabilmektir.
- Her konuşmacıya eşit konuşma hakkı ve süresi veriniz.
- Vatandaşlık haklarının kullanımında dijitalleşme ve teknolojik gelişmelerin olumlu ve olumsuz yönlerini güncellik ve bilimsellik açısından değerlendirmelerini sağlayınız.

1. GRUP

Vatandaşlık haklarının kullanımında teknolojik gelişmelerin ve dijitalleşmenin **olumlu** yönlerini savunur.

2. GRUP

Vatandaşlık haklarının kullanımında dijitalleşme ve teknolojik gelişmelerin **olumsuz** yönlerini savunur.

Münazara sırasında sunulan bilgilerin güncelliğini ve bilimsel doğruluğunu değerlendiriniz. Dijital ve teknolojik gelişmelerin haklar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerinden hangisinin daha belirgin olduğunu yazınız.

.....

.....

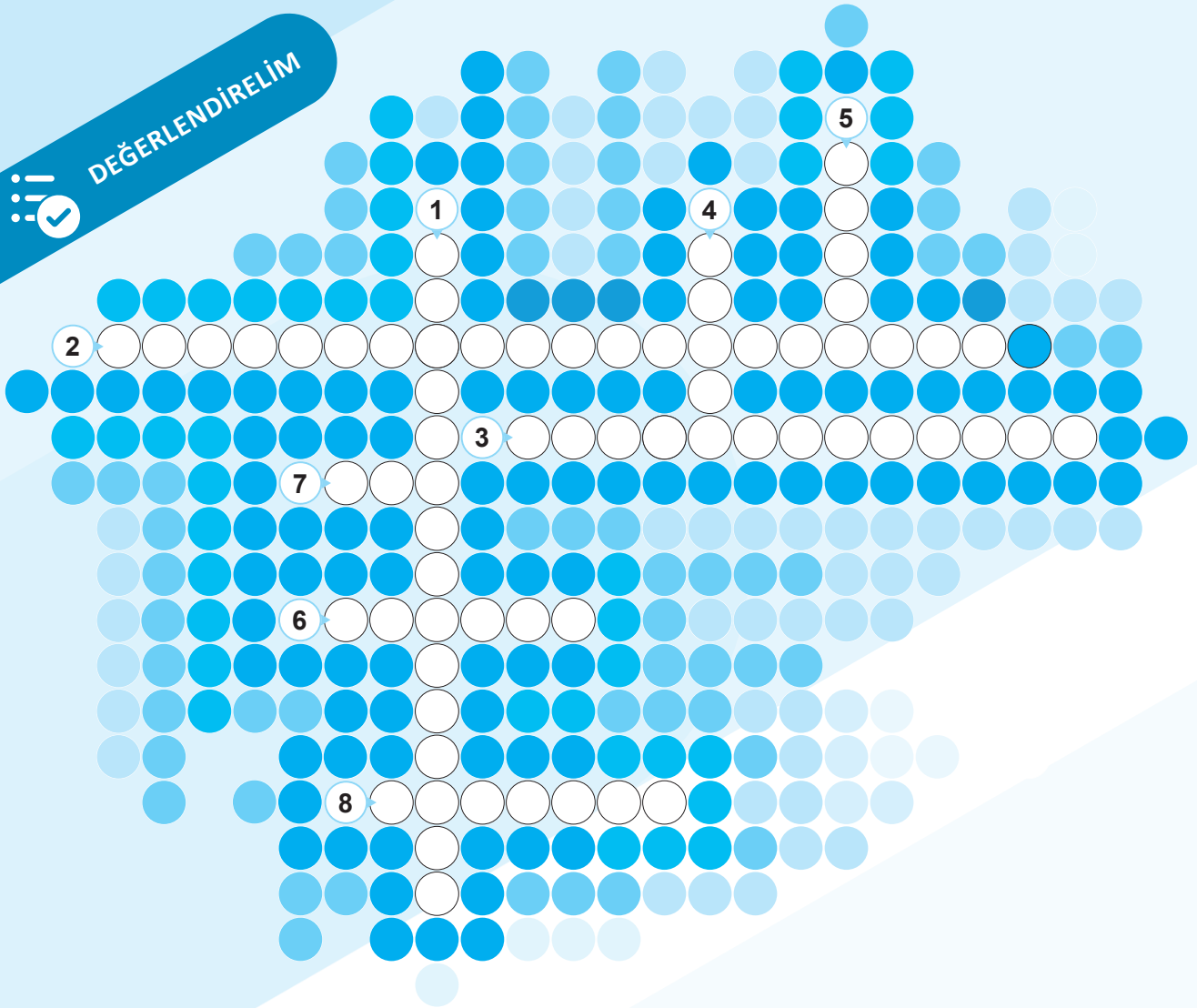
.....

.....

.....

Gözlem formu

DEĞERLENDİRELİM

Yukarıdaki bulmacayı çözünüz.

1. Dijital ortamı; yerinde, güvenilir ve kurallarına uygun olarak kullanan kişidir.
2. Telefon, tablet, bilgisayar, video oyunları ve mobil cihazların aşırı kullanımı sonucunda ortaya çıkan bir bağımlılık türüdür.
3. Sanal ortamda modern iletişim araçları yolu ile başka insanlara kasıtlı olarak hakaret edilmesi, insanların aşağılanması, sosyal ortamlardan dışlanması, tehdit ya da rahatsız edilmesidir.
4. Dilekçe ve bilgi edinme haklarının daha hızlı, daha kolay kullanımı ve buna dayalı olarak nitelikli bir hizmet sunumu amacıyla oluşturulan kamuoyu iletişim platformudur.
5. Öğrencilerin eğitim öğretim sürecindeki yazılı ortalamalarının, not ve devamsızlık gibi bilgilerinin kaydedildiği ve velilerin bilgilendirildiği eğitim platformudur.
6. Vatandaşların kişisel sağlık kayıtlarının yer aldığı dijital sağlık platformudur.
7. Öğrencilerin eğitim öğretim sürecinde faydalanacağı dijital kitap, soru havuzu, video gibi içeriklerin yer aldığı dijital eğitim platformudur.
8. Vatandaşlara devlet tarafından sunulan hizmetlerin elektronik ortamda sunulmasıdır.

Bulmacanın cevap anahtarı

Aşağıdaki metni okuyunuz. 1, 2, 3 ve 4. soruları verilen metne göre cevaplayınız.

Ali okuldan eve döndüğünde annesinin işe gitmediğini ve biraz rahatsız olduğunu gördü. Annesinin karın ağrıları artınca hemen 112'yi aradı. Zaman geçtikçe endişeleri arttı. İlk müdahalenin ardından hastaneye gitmek için yola çıktılar ancak yoğun trafikte ilerlemekte zorlanıyorlardı. Hastaneye yetişemeyeceklerini düşünerek ağlamaya başlayan Ali, sonunda korktuğu şeyin olmadığını gördü. Zamanında yetişmeyi başarmışlardı. Ali, ambulansların trafikte yaşadığı sorunları bu olaydan önce hiç düşünmemişti. Yaşadıklarından sonra başkalarının da bu korkulu anları yaşamaması için bir şeyler yapabileceğini düşündü. Arkadaşlarına yaşadıklarını anlattı ve kendisine destek olmaları hâlinde bu konuda farkındalık oluşturabileceklerini söyledi.

1. Ali'nin, ambulansların trafikte yaşadığı sorunlar ile ilgili farkındalık oluşturmak istemesinin sebepleri nelerdir?

.....

.....

2. Ali'nin farkındalık çalışmalarına yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurlar nasıl katkıda bulunur?

.....

.....

3. Ali, yönetimin karar alma süreçlerini etkileyen hangi unsurun bir parçasıdır?

.....

.....

4. Buna göre Ali'nin yönetimin karar alma sürecini etkileyebilmek için aşağıdaki unsurlardan hangisine başvurması beklenemez?

A) Medya
B) Sivil Toplum Kuruluşları
C) Siyasi Partiler
D) Gençlik ve Spor Bakanlığı

5. Teknoloji ve dijital imkânları kullanırken dikkatli olmalıyız. Çeşitli dolandırıcılık girişimleriyle karşılaşabilir, siber zorbalığa maruz kalabiliriz. Bu durum için alabileceğimiz birtakım tedbirler bulunmaktadır.

Buna göre siber zorbalıkla karşılaşan biri aşağıdaki davranışlardan hangisini gerçekleştirmelidir?

A) Siber zorbalık yapan kişiyle tartışıp kendini savunmalı
B) Durumu görmezlikten gelip hiçbir şey yapmamalı
C) Siber zorbalığı belgeleyip yetkili birimlere bildirmeli
D) Aynı şekilde karşılık vererek siber zorbalık yapmalı

Aşağıdaki metni okuyunuz. 6, 7 ve 8. soruları verilen metne göre cevaplayınız.

İnsan hak ve özgürlüklerinin korunması ve sürdürülmesi, toplumsal düzenin sağlanmasında kritik bir etkendir. Çünkü adil ve huzurlu bir toplum, bireylerin temel hak ve özgürlüklerine saygı gösterildiği bir ortamda var olabilir. İnsan hakları, sadece bireylerin haklarını güvence altına almakla kalmaz; aynı zamanda toplumsal katılımı ve dayanışmayı teşvik eder. Her birey, toplumsal katılım, gönüllülük ve dayanışmayla topluma katkı sağlayabilir. Bireylerin hak ve özgürlükleri güvence altına alındığında, insanlar daha duyarlı, yardımsever olurlar ve başkalarına saygı gösterirler. Bu durum toplumda sosyal bağları güçlendirir, dayanışma duygusunu artırır ve toplumsal düzenin sürdürülebilirliğine katkı sağlar.

6. Adil ve huzurlu bir toplumun oluşturulabilmesi için gerekli olan davranış biçimi nedir?

.....

7. İnsan hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması toplumsal düzenin sürdürülmesine nasıl katkıda bulunur?

.....

.....

.....

8. Metne göre aşağıdaki ifadelerden hangisine ulaşılamaz?

A) Bireylerin başkasına zarar vermeden hareket etmeleri özgürlük kavramı ile ilgilidir.
B) Adil ve huzurlu bir toplum için insan haklarına saygı gösterilmelidir.
C) Toplumsal düzenin sürdürülmesi için kanunların olması yeterlidir.
D) İnsan haklarının toplumsal katılıma ve dayanışmaya katkısı vardır.

9. Merhaba, ben Deniz Eymen. Anne ve babamla otururken onların çocuklukları ve gençlikleri üzerine konuşmaya başladık. Onları dinlerken çok keyif aldım bazı anılara çok güldüm bazılarına da onlar adına üzüldüm. Bankacılıkla ilgili bütün işler için bankaya, haberleşmek için postaneye, otobüs bileti almak için yazıhaneye, fatura (su, elektrik, telefon faturaları) yatırmak için veznelere, muayene olabilmek için sabah erken saatlerde hastaneye gittiklerini anlattılar. Bütün bu işler için sıraya girip saatlerce beklemek zorunda kalıyorlarmış. Okuldaki durumlarını ve ders notlarını öğrenmek için dedemler okula gidip bilgi almak zorunda kalıyorlarmış. Sıcakta, soğukta, yağmurda, çamurda her işlem için farklı kurumlara gidiyor; yoruluyor ve çok zaman kaybediyorlarmış.

Metne göre eskiden vatandaşlık haklarının kullanımı ile günümüzde vatandaşlık haklarının kullanımı arasında ne gibi farklar vardır?

.....

.....

Daha fazla örnek soru

Kavram oyunu

5. Öğrenme alanı

Öğrenme alanı özeti

5. ÖĞRENME ALANI

HAYATIMIZDAKİ EKONOMİ

ÖĞRENME ALANI

- ÜLKEMİZİN KAYNAKLARI VE EKONOMİK FAALİYETLER
- EKONOMİK FAALİYETLER VE MESLEKLER
- TASARLANAN BİR ÜRÜNÜN YATIRIM VE PAZARLAMA SÜRECİ

BU ÖĞRENME ALANINDA

- Ülkemizin kaynakları ile ekonomik faaliyetler arasındaki ilişkiyi çözümleyebileceksiniz.
- Ekonomik faaliyetler ve meslekler arasındaki ilişki hakkında çıkarımda bulunabileceksiniz.
- Tasarladığınız bir ürün için yatırım ve pazarlama proje önerisi hazırlayabileceksiniz.

ANAHTAR KAVRAMLAR

- doğal kaynak
- ekonomik faaliyet
- meslek
- pazarlama
- tasarım
- üretim-dağıtım-tüketim
- yatırım

DÜŞÜNELİM

ÜLKEMİZİN KAYNAKLARI VE EKONOMİK FAALİYETLER

Görselleri inceleyiniz ve verilen görsellerin hangi doğal kaynağa ait olduğunu ilgili kutucuklara yazınız.

Görsel 5.1

Görsel 5.2

Görsel 5.3

Görsel 5.4

1 .....

2 .....

3 .....

4 .....

KEŞFEDELİM

Yaşadığınız çevrede toprak, su, orman ve maden kaynaklarına dayalı ekonomik faaliyetleri ilgili görsellerin altına yazınız.

Görsel 5.5

Ailenizde çalışan bireyler hangi ekonomik faaliyet alanı ile ilgilenmektedir? Yazınız.

.....

.....

.....

ABD'den köyüne döndü, örnek bir başarı hikâyesi yazdı

"...ABD'de bir üniversitede öğretim üyesiyken dedesinin vefatı üzerine memleketi Burdur'a gelen 37 yaşındaki Aynur Onur 'Miras kalan araziler boş kalmasın.' düşüncesiyle uzun süre kafa yorduğu susuz tarım projesini hayata geçirerek örnek bir başarı hikâyesi yazdı. Dedesinden kalan tarlalarda lavanta, altın otu, papatya, ada çayı, kekik, biberiye gibi tıbbi bitkiler yetiştirmeye başlayan Onur, bu bitkilerin yağlarını çıkaracak bir de tesis kurdu…"

(Genel ağdan alınmıştır.)

Örnek haberde olduğu gibi çevrenizdeki doğal kaynaklardan ülke ekonomisine katkıda bulunmak için nasıl bir ekonomik faaliyet gerçekleştirilebilir? Düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

ÖĞRENELİM

Doğal kaynaklarımızdan biri olan toprak, yeryüzü örtüsü olmasının yanı sıra bizim için vatan kavramının karşılığıdır. Ülkemizde topraklardan yararlanarak birçok ekonomik faaliyet gerçekleştirilir. Toprak çeşitliliğimizin fazla olması ve farklı iklim tiplerinin görülmesi, yetiştirilen tarımsal ürünlerin çeşitliliğini artırmıştır. Ayrıca topraklarımız hayvancılık, ormancılık, sanayi gibi alanlarda da kullanılır.

Ülkemizin toprak kaynaklarını kullanarak gerçekleştirilen bazı ekonomik faaliyetleri aşağıdaki haritada inceleyiniz.

Tekirdağ ve çevresinde üretilen ayçiçeği, bitkisel yağ sanayisinde ham madde olarak kullanılmaktadır.

Konya ve çevresinde üretilen tahıl ürünleri ve şeker pancarı, gıda sanayisinde ham madde olarak kullanılmaktadır.

Başta Aydın olmak üzere Batı Anadolu'da üretilen incir ve üzüm ticari ürün olarak değerlendirilmektedir.

Kütahya ve çevresinde ham maddesi toprak olan seramik ve porselen üretilmektedir.

Antalya'da üretilen turunçgiller, meyve suyu üretiminde kullanılmaktadır.

Topraklarımıza dayalı ekonomik faaliyetler

Ordu'da olduğu gibi birçok ilimizde yetişen bitkilerden faydalanarak arıcılık faaliyeti yapılmaktadır.

Giresun ve çevresinde fındık üretilmektedir. Fındık, gıda sanayisinde kullanılmakta ve ticari ürün olarak değerlendirilmektedir.

Rize ve çevresinde yetiştirilen çay, gıda sanayisinde kullanılmaktadır.

Erzurum-Kars Platosu'nda yetişen çayırlarda büyükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Elde edilen ürünler, birçok sanayi kolunda kullanılmaktadır.

Gaziantep ve Şanlıurfa çevresinde Antep fıstığı yetiştirilmektedir. Bu ürünler çerez olarak tüketildiği gibi gıda sanayisinde de kullanılmaktadır.

Adana'da yetişen pamuk, tekstil sanayisinde kullanılmaktadır.

Harita 5.1

Üç tarafı denizlerle çevrili olan ülkemiz; çeşitli akarsu, göl ve yer altı sularına sahiptir. Ülkemizdeki su kaynakları, yalnızca içme suyu olarak değil; birçok ekonomik faaliyet alanında da kullanılmaktadır.

Ülkemizin su kaynaklarıyla yapılan bazı ekonomik faaliyetlerini gösteren haritayı inceleyiniz.

İstanbul ve Çanakkale boğazları (Türk boğazları), deniz ticareti ve ulaşım amacıyla kullanılmaktadır.

Denizli'deki sıcak su kaynakları konutların ve seraların ısıtılmasının yanı sıra sağlık turizminde kullanılmaktadır.

Akdeniz ve Ege kıyılarındaki illerimizde yaz turizmi yapılmaktadır. İzmir bu illerimizden biridir.

Muğla gibi denize kıyısı olan bazı illerimizde kültür balıkçılığı yapılmaktadır.

Manavgat Çayı üzerinde bulunan Köprülü Kanyon Millî Parkı'nda rafting yapılmaktadır.

Sularımıza dayalı ekonomik faaliyetler

Karadeniz'de balıkçılık faaliyetleri yaygın olarak yapılmaktadır.

Çoruh Nehri üzerine kurulan Yusufeli Barajı'nın yanı sıra ülkemizdeki birçok barajdan hidroelektrik enerji üretimi gerçekleştirilmektedir.

Van Gölü'nde Van-Tatvan/Bitlis arasında feribotlar aracılığıyla yolcu ve yük taşımacılığı yapılmaktadır.

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) kapsamında yapılan barajlar sayesinde tarımsal verimin artması sağlanmıştır.

Karadeniz
Balık Gölü
Simenlik Gölü
Samsun
Trabzon
Harşit
Çoruh N.
Çekerek
Kelkit
Kızılırmak N.
Sivas
Tortum Gölü
Kura N.
Çıldır Gölü
Arpaçay
Aras N.
Erzurum
Balık Gölü
Karasu
Fırat N.
Murat
Peri Ç.
Arin Gölü
Nazik Gölü
Van Gölü
Erçek Gölü
Van
Hazar Gölü
Zamantı
Göksu
Ceyhan N.
Diyarbakır
Dicle N.
Batman
Uluçay
Tatvan Çayı
Urumiye Gölü

TÜRKİYE AKARSULAR VE GÖLLER HARİTASI İŞARETLER

ANKARA Başkent
İl Merkezleri
Ülke Sınırları
Göller
Akarsular

K B D G

0 55 110 165 220 Km.

Harita 5.2

Ülkemizde ormanlar, yağış ve sıcaklık gibi iklim özellikleri nedeniyle genellikle kıyı bölgelerinde yoğunlaşır. Canlılara yaşam alanı sağlayan ve doğadaki döngüyü sürdüren bu ormanlar, çeşitli ekonomik faaliyetlere kaynak olarak ülke ekonomisine katkıda bulunur.

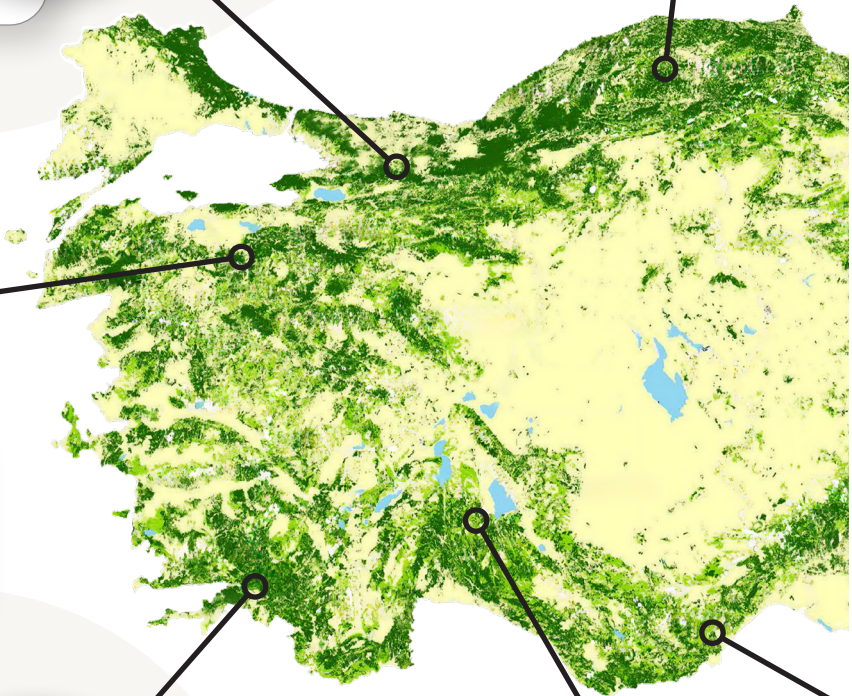
Ülkemizin orman kaynaklarıyla yapılan bazı ekonomik faaliyetlerini gösteren haritayı inceleyiniz.

Kastamonu'da olduğu gibi orman bakımından zengin olan illerimizde orman ürünleri, parke ve kereste sanayisinde ham madde olarak kullanılmaktadır.

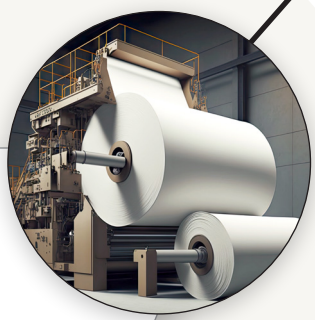
Sakarya'da olduğu gibi birçok ilimizde Tarım ve Orman Müdürlükleri tarafından belirlenen ve izni alınan ormanlık alanların bir kısmı, yakacak odun ihtiyacını karşılamaktadır.

Bursa'da olduğu gibi birçok ilimizde orman ürünleri mobilya sanayisinde kullanılmaktadır.

Muğla/Dalaman'daki ormanlarımızdan kâğıt üretiminde yararlanılmaktadır.

Isparta ilimizdeki Kızıldağ ormanlık alanında olduğu gibi ülkemizdeki birçok millî park, turizme katkıda bulunmaktadır.

Ormanlarımıza dayalı ekonomik faaliyetler

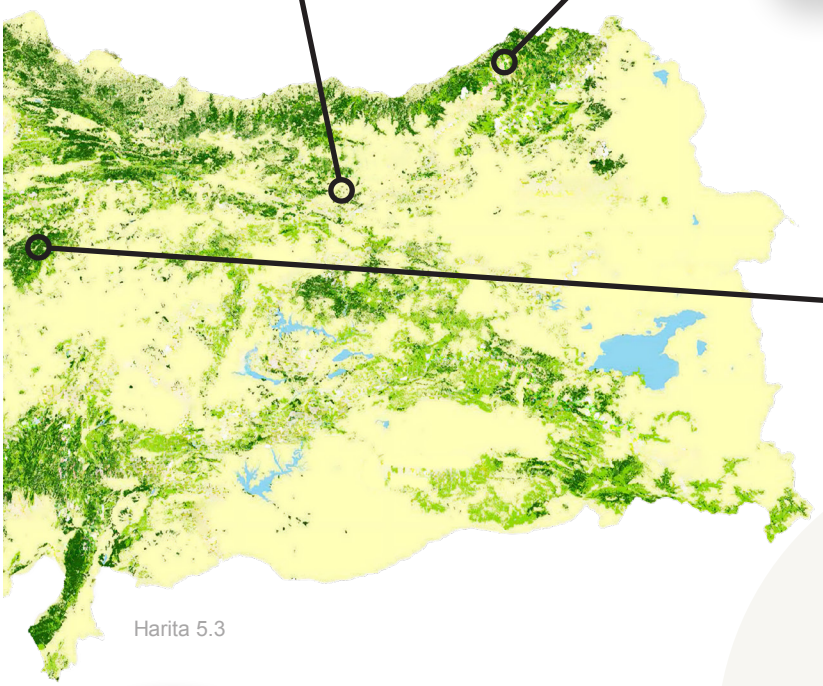

Giresun'da olduğu gibi Orman Genel Müdürlüğü tarafından gıda güvenliğini sağlamak, organik bal ve arı ürünlerini yaygınlaştırmak amacıyla kurulan bal ormanları, arıcılık faaliyetlerine katkıda bulnur.

- Yoğun ormanlık alanlar
- Seyrek ormanlık alanlar
- Açık Alanlar
- Göller

Artvin'de yer alan ormanlarımızdan kestane ve kestane balı üretiminde yararlanılmaktadır.

Harita 5.3

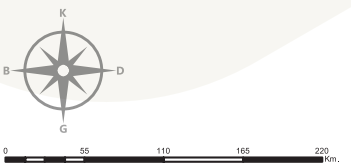
Yozgat'ta olduğu gibi ormanlardan elde edilen yapraklardan yem ve gübre sanayisinde yararlanılmaktadır.

Bilgi Kutusu

Ormanlarımız; oksijen kaynağı olmasının yanı sıra sel, erozyon, çığ gibi afetlerin yıkıcı etkilerinin azalmasında etkili olmaktadır.

Mersin'deki ormanlarımız gibi birçok ormanımızdan kamp ve doğa sporları yapmak için faydalanılmaktadır.

Ülkemiz, maden kaynakları bakımından zengindir. Dünya genelinde ticareti yapılan 90 çeşit madenden 77'si ülkemizde bulunmaktadır. Ülkemiz maden üretimi bakımından dünyada 28, maden çeşitliliği bakımından 10. sırada yer almaktadır.

Ülkemizin maden kaynaklarıyla yapılan bazı ekonomik faaliyetleri gösteren haritayı inceleyiniz.

Kütahya, Eskişehir, Balıkesir ve Bursa çevresinde çıkarılan bor; bilişim teknolojileri, cam sanayisi, roket yakıtı üretimi gibi alanlarda kullanılmaktadır.

Zonguldak'ta çıkarılan taş kömürü, enerji üretiminde kullanılmaktadır.

Afyonkarahisar'da çıkarılan mermer; inşaat, heykelcilik, dekorasyon gibi alanlarda kullanılmaktadır.

Konya'da çıkarılan Boksit (Alüminyum) madeninin ticareti yapılmaktadır.

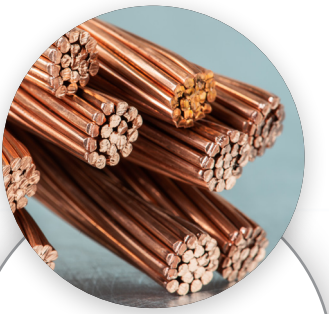

Tuz Gölü'nde çıkarılan tuz madeni; gıda sanayisinde kullanılmaktadır.

Madenlerimize dayalı ekonomik faaliyetler

Elazığ'da çıkarılan krom; uçak, gemi ve otomotiv sanayisinde kullanılmaktadır.

Artvin'de çıkarılan bakır madeni elektrik-elektronik sanayisinde, inşaat alanında ve kimya sanayisinde kullanılmaktadır.

Erzurum'da çıkarılan oltu taşı, süs eşyası yapımında kullanılmaktadır.

Batman'da ve Şırnak/Gabar Dağı'nda çıkarılan petrol, ülkemizin yakıt ihtiyacının bir kısmını karşılamaktadır.

Malatya'da çıkarılan demir, sanayinin temel ham maddesi olmakla birlikte otomotiv sanayi ve inşaat alanında kullanılmaktadır.

Samsun
Ordu
Giresun
Trabzon
Rize
Artvin
Ardahan
Kars
Gümüşhane
Bayburt
Erzurum
Iğdır
Ağrı
Tokat
Erzincan
Sivas
Tunceli
Bingöl
Muş
Van
Bitlis
Elazığ
Kayseri
Malatya
Diyarbakır
Siirt
Batman
Şırnak
Hakkâri
Adıyaman
Kahramanmaraş
Mardin
Osmaniye
Gaziantep
Şanlıurfa
Kilis
Hatay
Yeşilırmak N.
Kızılırmak N.
Kura N.
Çoruh N.
Aras N.
Dicle N.
Fırat N.
Ceyhan N.
Van Gölü

TÜRKİYE MADEN HARİTASI

İŞARETLER

- Petrol - Doğal gaz
- İl sınırları
- Fosfat
- Boksit
- Bakır
- Wolfram
- Krom
- Çinko - Kurşun
- Barit
- Lüle taşı
- Linyit
- Kaya tuzu
- Asbest
- Kükürt
- Zımpara
- Antimuan
- Bor
- Manyezit
- Gümüş
- Mermer
- Civa
- Manganez
- Taş kömürü
- Altın
- Oltu taşı
- Asbest
- Demir
- Perlit
- Alçı taşı
- Bentonit

Harita 5.4

Örneklerden yararlanarak toprak, su, orman ve madenlere dayalı ekonomik faaliyetleri ve bu faaliyetlere yönelik örnekleri ilgili kısımlara yazınız.

Toprak

Görsel 5.6

Tarım

Ege kıyılarındaki verimli topraklar üzerinde incir, üzüm, zeytin gibi ürünler yetiştirilmektedir.

.....

.....

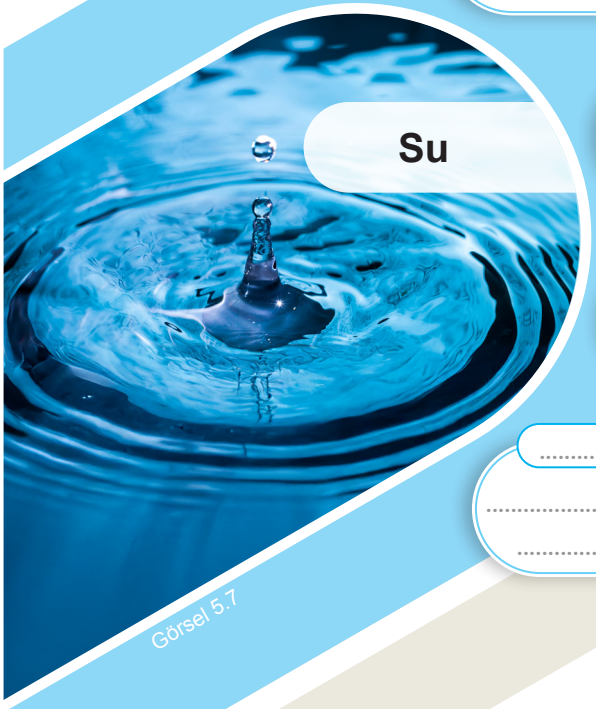
.....

.....

.....

.....

Su

Görsel 5.7

Turizm

Akdeniz kıyısında yer alan Antalya, Alanya, Kemer gibi yerlerde yaz turizmi gelişmiştir.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Orman

Görsel 5.8

Mobilyacılık

İstanbul, Kayseri, Bursa gibi illerimizde ormanlardan yararlanılarak mobilyacılık faaliyeti gerçekleştirilmektedir.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Maden

Görsel 5.9

Sanayi

Kurşun madeni, akü imalatında kullanılmaktadır.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Doğal kaynaklar ve vatanseverlik

UYGULAYALIM

PERFORMANS GÖREVİ

Adı : Doğal Kaynaklara Dayalı Ekonomik Faaliyetler Haritası

Amacı: Ülkemizdeki doğal kaynaklar ve bu kaynaklarla ilgili ekonomik faaliyetleri gösteren harita çizme veya dijital harita oluşturma

Beceri: Çözümleme

Süre : 2 ders saati

Derecelendirme ölçeği

Yönerge:

- Örneklerde olduğu gibi toprak, su, orman ve maden kaynakları ile ön plana çıkan üçer il belirleyiniz. Belirlediğiniz illerin isimlerini haritaya yazınız. (Bunun için sayfa 115'deki haritadan yararlanabilirsiniz.) Bu illeri harita üzerinde boyayınız.
- Boyadığınız illerdeki doğal kaynaklar ile ilgili ekonomik faaliyetleri yazınız. (Haritanızı dijital hâle getirebilirsiniz.)
- Hazırladığınız harita, derecelendirme ölçeği ile değerlendirilecektir.

Harita 5.5

ETKİNLİK

Adı : Doğal kaynaklar ve ekonomik faaliyetler

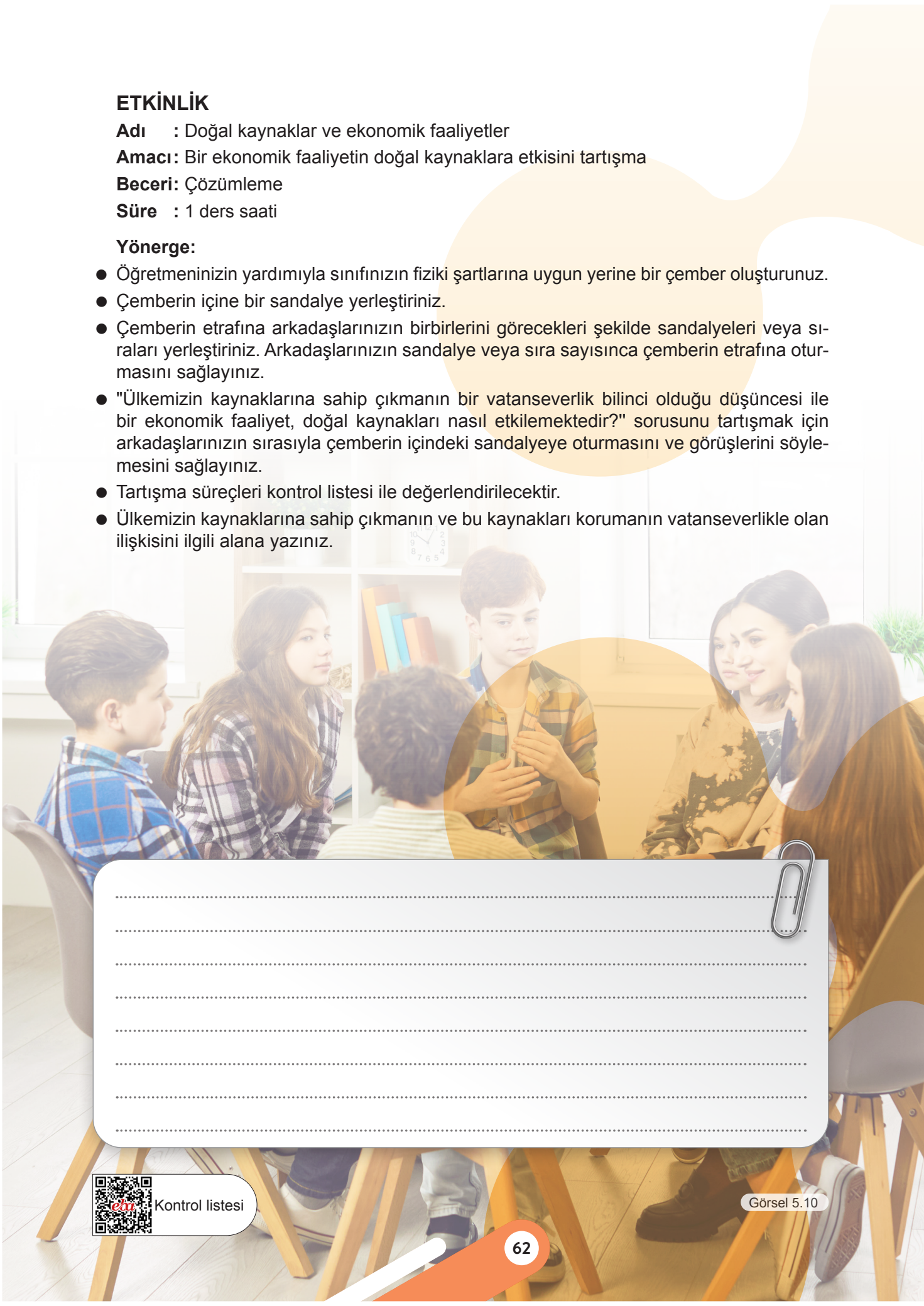
Amacı: Bir ekonomik faaliyetin doğal kaynaklara etkisini tartışma

Beceri: Çözümleme

Süre : 1 ders saati

Yönerge:

- Öğretmeninizin yardımıyla sınıfınızın fiziki şartlarına uygun yerine bir çember oluşturunuz.
- Çemberin içine bir sandalye yerleştiriniz.
- Çemberin etrafına arkadaşlarınızın birbirlerini görecekleri şekilde sandalyeleri veya sıraları yerleştiriniz. Arkadaşlarınızın sandalye veya sıra sayısınca çemberin etrafına oturmasını sağlayınız.
- "Ülkemizin kaynaklarına sahip çıkmanın bir vatanseverlik bilinci olduğu düşüncesi ile bir ekonomik faaliyet, doğal kaynakları nasıl etkilemektedir?" sorusunu tartışmak için arkadaşlarınızın sırasıyla çemberin içindeki sandalyeye oturmasını ve görüşlerini söylemesini sağlayınız.
- Tartışma süreçleri kontrol listesi ile değerlendirilecektir.
- Ülkemizin kaynaklarına sahip çıkmanın ve bu kaynakları korumanın vatanseverlikle olan ilişkisini ilgili alana yazınız.

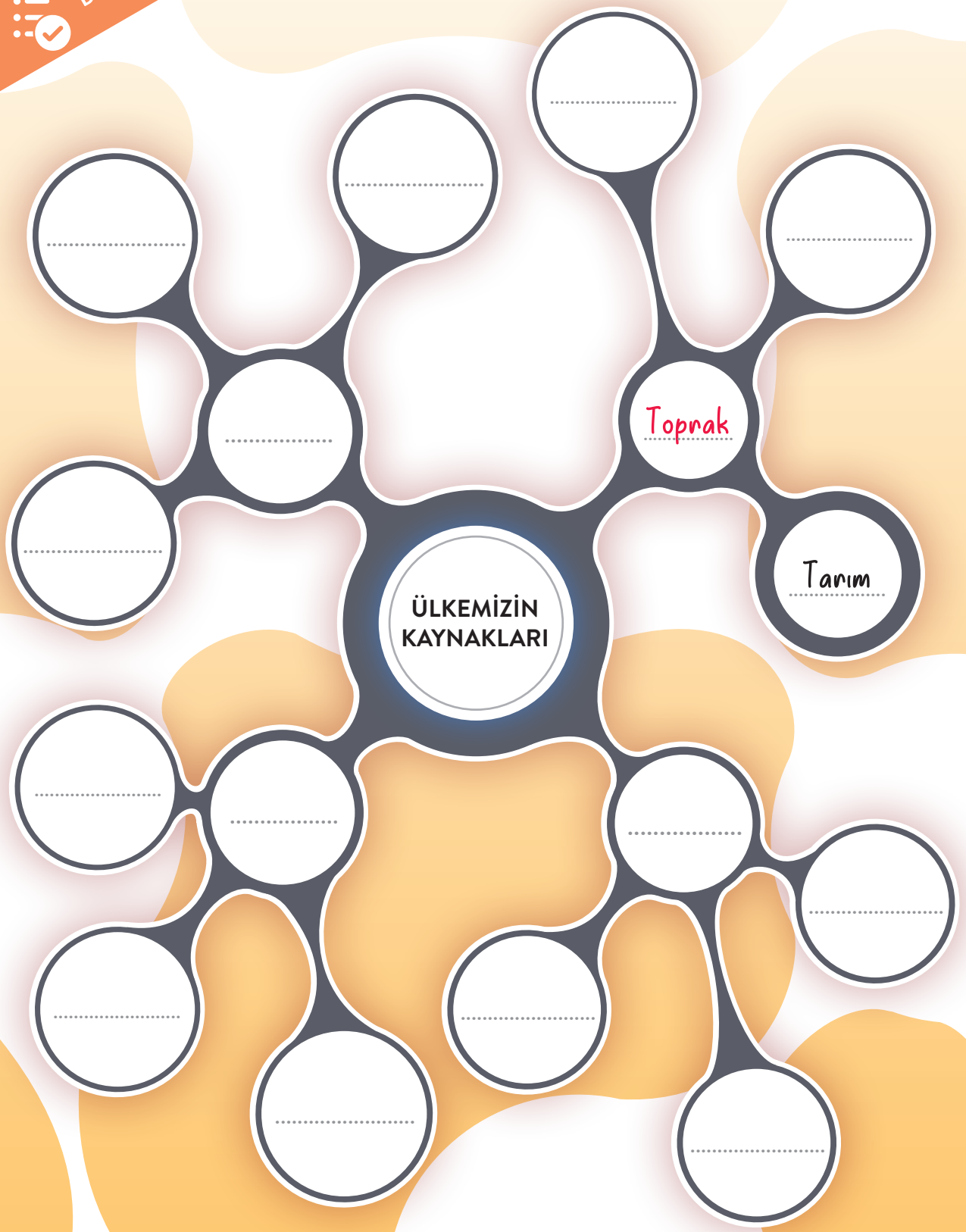

Kontrol listesi

Görsel 5.10

DEĞERLENDİRELİM

Ülkemizdeki doğal kaynaklarla ilişkili ekonomik faaliyetleri belirleyen kavram haritasını örneklerden yararlanarak tamamlayınız.

DÜŞÜNELİM

EKONOMİK FAALİYETLER VE MESLEKLER

Ekonomik faaliyetler nelerdir? Örnek veriniz.

Verilen görsellerin hangi ekonomik faaliyet ve meslekle ilgili olduğunu örnekteki gibi eşleştiriniz. (Birden fazla eşleştirme yapabilirsiniz.)

1 Çiftçi
2 Orman Mühendisi
3 Pilot
4 Bankacı
5 Marangoz
6 Madenci
7 Balıkçı
8 Bal Üreticisi
9 Oto Tamircisi

Görsel 5.11

3-Ç

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

A Balıkçılık
B Ormancılık
C Hayvancılık
Ç Ulaşım
D Hizmet
E Madencilik
F Sanayi
G Tarım
Ğ Mobilyacılık

KEŞFEDELİM

Merhaba, ben Kübra. Sakarya'nın Kocaali ilçesinde yaşıyorum. Yakın çevremdeki kişiler, farklı ekonomik faaliyet ve meslekler ile uğraşıyor. Tarım ile ilgilenen dedem, geçimini fındık tarımından sağlıyor. Bu nedenle çiftçi. Karadeniz kıyısında bulunan ilçemizde teknesiyle balık avlayıp satan babam, balıkçılık ile uğraşıyor. Turizm ile ilgilenen teyzem ise ilçemize denize girmek amacıyla gelen turistler için açtığı butik oteli işletiyor.

Görsel 5.12

Kübra'nın yakın çevresindeki insanların mesleklerinden ve bu mesleklerin bulunduğu ekonomik faaliyetlerden yararlanarak çevrenizde çalışan kişilerin mesleklerini ve bu mesleklerin bulunduğu ekonomik faaliyetleri yazınız.

Aile Bireyi	Mesleği	Ekonomik Faaliyet
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

Gelecekte yapmayı düşündüğünüz meslekler ve bu mesleklerin ilgili olduğu ekonomik faaliyetler nelerdir? Açıklayınız.

Bilgi Kutusu

Teknolojinin hızlı ilerleyişi, yeni iş fırsatlarını da beraberinde getiriyor. Geleneksel iş kollarının yerini teknoloji odaklı mesleklerin alması bekleniyor. Birçok sektörde, gelecekte büyük önem taşıyacak meslekleri görmek mümkün olabilir. Yapay zekâ ve otomasyonun gücü, iş dünyasını baştan aşağı yeniden şekillendiriyor. Yapay zekâ; verimliliğin artması, çalışanların yeni meslekler hakkında bilgi edinmesi ve kendilerini geliştirmesi için büyük bir fırsat sunuyor. Dijital alanda ve teknoloji alanında yapay zekâ mühendisliği, dijital içerik üreticiliği, blockchain (bılokçeyn) uzmanlığı gibi mesleklerin yanı sıra yakın gelecekte daha birçok farklı meslek türünün ortaya çıkacağı tahmin ediliyor.

Verilen bilgide olduğu gibi gelecekte hangi ekonomik faaliyet alanları ve meslekler ortaya çıkabilir? Tahminlerinizi söyleyiniz.

ÖĞRENELİM

Meslek; belli bir eğitim ile kazanılan, sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında insanların geçimlerini sağlamak için yaptıkları, kuralları belirlenmiş iştir. Günlük hayatımızda gittiğimiz okul, çarşı, market, hastane gibi yerlerde çeşitli mesleklerden insanlarla karşılaşırız.

Daha önce öğrendiğiniz bilgiler ve gözlemleriniz doğrultusunda bildiğiniz mesleklerden üç tanesini ve bu mesleklerin hangi ekonomik faaliyet ile ilgili olduğunu aşağıdaki tabloya yazınız.

	Meslek	Ekonomik Faaliyet
1	.....	.....
2	.....	.....
3	.....	.....

İnsanların yaşamını sürdürmek, ihtiyaçlarını karşılamak, ülkesine hizmet etmek gibi amaçlarla yaptıkları mesleklerin bağlı olduğu bir ekonomik faaliyet vardır. Bu ekonomik faaliyetler ile bunlara dayalı meslekleri koruyup geliştirmek ülkemiz ve geleceğimiz için oldukça önemlidir.

Ülkemizin ekonomik faaliyetlerini ve bunlarla ilişkili meslekleri inceleyiniz.

Görsel 5.13

Eğitim, sağlık, güvenlik, bankacılık gibi alanların yer aldığı hizmet sektörüne dayalı meslekler arasında öğretmen, psikolog, doktor, asker, polis, bankacı, itfaiyeci, avukat yer almaktadır (Görsel 5.13). Örneğin psikologlar; bireyin davranışlarını, düşüncelerini, duygularını, zihinsel süreçlerini inceleyen, değerlendiren ve gerektiğinde çözüm önerilerinde bulunan uzmanlardır.

Görsel 5.14

Sanayiye dayalı meslekler arasında mühendislik, oto boyacılığı, kaporta tamirciliği, iş makinesi operatörlüğü, teknisyenlik, ustabaşılık yer almaktadır. Örneğin makine mühendisleri sanayi alanında kullanılacak araç ve gereçlerin tasarımını ve üretimini gerçekleştirmektedir (Görsel 5.14).

Görsel 5.15

Ülkemizde birçok tarihî varlık ve doğal güzelliğin yer alması, yaz mevsiminin uzun sürmesi, kayak merkezlerinin bulunması turizm faaliyetlerinin yaygın olarak yapılmasını sağlamıştır. Bu nedenle turizme dayalı olarak turist rehberliği, turizm işletmeciliği, tercümanlık, resepsiyon görevlisi, animatörlük, aşçılık, seyahat acenteliği gibi meslekler yapılmaktadır. Bunlardan biri olan aşçılık, yerli ve yabancı turistlere farklı yörelere ait yemeklerin sunulmasında önemli rol oynar. Örneğin aşçılar, hijyen kurallarına uygun şekilde lezzetli ve özgün yemekler hazırlayarak hem turistik tesislerin kalitesini artırır hem de kültürel tanıtıma katkıda bulunur (Görsel 5.15).

Görsel 5.16

Ülkemizde ormancılık faaliyetine dayalı meslekler arasında orman işçiliği, orman bekçiliği, marangozluk, kerestecilik, orman mühendisliği gibi meslekler yer almaktadır. Örneğin bu meslekler arasında yer alan orman mühendisleri; ağaçlandırma projelerinin geliştirilmesi, orman alanlarının belirlenmesi, orman dokusunun korunması gibi iş ve işlemleri yapar (Görsel 5.16).

Görsel 5.17

Ticarete dayalı meslekler arasında pazarlamacı, emlakçı, galerici, ihracat uzmanı, ithalat uzmanı, kuyumcu, market işletmecisi yer almaktadır. Örneğin ihracat uzmanı, müşteri iletişimini gerçekleştirerek sipariş sürecini düzenler ve ihracat süreçlerinin koordinasyonunu sağlar (Görsel 5.17). Ulaşıma dayalı meslekler arasında ise şoför, taksici, gemi kaptanı, pilot, vatman, makinist yer almaktadır.

Görsel 5.18

Hayvancılığa dayalı meslekler arasında çobanlık, veterinerlik, besicilik, arıcılık, ipek üreticiliği ve balıkçılık yer almaktadır. Örneğin bu meslekler arasında yer alan besicilik; büyükbaş veya küçükbaş hayvanların bakımı, beslenmesi ve yetiştirilmesi ile ilgilenen, bunun sonucunda et ve süt üretimini sağlayan meslek dalıdır (Görsel 5.18).

Görsel 5.19

Ülkemizde verimli ovalar üzerinde ve bir kısım engebeli arazilerde tarım faaliyetleri yaygın olarak yapılmaktadır. Bu nedenle tarıma dayalı birçok meslek gerçekleştirilmektedir. Bu meslekler arasında çiftçilik, bağcılık, tarım işletmeciliği, ziraat mühendisliği yer almaktadır. Örneğin ziraat mühendisleri; toprak verimliliğinin artırılması, bitkilerin ve tarım ürünlerinin geliştirilmesi, tarım teknolojilerinin kullanımı gibi alanlarda çiftçilere destek olurlar (Görsel 5.19).

Görsel 5.20

Birçok madenin çıkarıldığı ve işlendiği ülkemizde madenciliğe dayalı meslekler arasında maden mühendisliği, teknikerlik, maden işçiliği, iş güvenliği uzmanlığı yer almaktadır. Örneğin maden mühendisleri; madenlerin tespiti, miktarının belirlenmesi, işlenmesi gibi işlemlerin planlamasını ve yönetimini sağlar (Görsel 5.20).

Ekonomik faaliyetler ve meslekler

Görsel 5.21

Unutulmaya yüz tutmuş meslekler İŞKUR' la hayat buluyor

"...Kaybolmaya yüz tutmuş meslekler, Manisa İŞKUR ile İlçe Halk Eğitim Merkezinin iş birliği ile korunuyor ve geliştiriliyor. Proje kapsamında halk eğitim merkezinde bakırcılık, iğne oyası, çeyiz ürünleri, yöresel kadın giysileri, kilimcilik alanında eğitim veriliyor. İŞKUR Genel Müdürü, atalarımızdan kalan mesleklerin yaşatılmasına yönelik çalışmalarının devam ettiğini, milletimizin hiçbir değerinin ve gayretinin unutulmaması gerektiğini belirtirken kursiyerler ise hem ev ekonomisine katkıda bulunduklarını hem de el sanatları konusunda kendilerini geliştirdiklerini söyledi…"

(Genel ağdan alınmıştır.)

Verilen haberde olduğu gibi ülkemizde geçmişten günümüze ekonomik faaliyetlerin ve mesleklerin korunarak geliştirilmesine önem verilmiştir. Ülkemizin kuruluş sürecinde farklı ekonomik faaliyetlerden çiftçi, tüccar, sanayici, işçi gibi farklı meslek grupları ülkemizin kalkınmasında rol almışlardır. Cumhuriyetin ilk yıllarında birçok ekonomik faaliyete yönelik insan yetiştirmek için İstanbul Üniversitesi, Ankara Hukuk Fakültesi, Yüksek Ziraat Enstitüsü gibi üniversite, fakülte ve enstitüler kurulmuştur. Günümüzde de birçok üniversitenin yanı sıra Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü bünyesinde meslek eğitiminin verildiği çeşitli okullar açılmıştır. Ekonomik faaliyetler ve meslekler, bir ülkenin ekonomik olarak büyümesini doğrudan etkilerken aynı zamanda sosyal, kültürel ve çevresel sürdürülebilirliği de desteklemektedir. Bu durum işsizliğin azalmasına, iş gücü kalitesinin artmasına katkıda bulunur. Ekonomik faaliyetlerin ve mesleklerin korunarak geliştirilmesi hem ülkenin dışa bağımlılığını azaltır hem de yerli üretimin teşvik edilmesine imkân sağlar.

Verilen görsellerin hangi ekonomik faaliyet ile ilgili olduğunu görsellerinn altındaki boşluğa yazınız. Yazdığınız ekonomik faaliyet ile ilgili olan meslekleri işaretleyiniz.

- ◯ Ziraat Mühendisi
- ◯ Çiftçi
- ◯ Diyetisyen

.....

.....

- ◯ Hostes
- ◯ Vatman
- ◯ Taksici

- ◯ Makine Mühendisi
- ◯ Fabrika İşçisi
- ◯ Moda Tasarımcısı

.....

.....

- ◯ Turist Rehberi
- ◯ Oyuncu
- ◯ Spiker

- ◯ Diş Hekimi
- ◯ Asker
- ◯ Avukat

.....

.....

- ◯ Pazarlamacı
- ◯ İtfaiyeci
- ◯ Kuyumcu

- ◯ Grafiker
- ◯ Keresteci
- ◯ Veteriner

.....

.....

- ◯ Astronot
- ◯ Maden İşçisi
- ◯ Maden Mühendisi

Görsel 5.22

Ekonomik faaliyetler ve meslekler eşleştirme oyunu

Kaynak 1

Teknolojik gelişmeler, üretim süreçlerindeki değişiklikler, moda anlayışı, ihtiyaç ve isteklerdeki değişimler, kültürün önemli bir ögesi olan ve toplumun sosyal hayatının şekillenmesinde etkili olan geleneksel mesleklerin kaybolmasına ya da kaybolmaya yüz tutmasına neden olmuştur.

Arslan, Çağlar, & Gürbıyık, 2017, s. 214.

Mesleklerdeki değişim ile ilgili konuşma metnini okuyunuz ve metinde belirtilen geçmişteki meslekleri bulup daire içine alınız.

Görsel 5.23

– Merhaba dede. Sosyal bilgiler öğretmenimiz geçmişten günümüze ekonomik faaliyetler ve mesleklerde yaşanan değişim ile ilgili röportaj ödevi verdi. Seninle bu konu hakkında röportaj yapabilir miyim?

– Çok güzel bir konuymuş, defter ve kalemini alıp gel, başlayalım.

– Geldim dede. Yaptığım röportajı sınıf arkadaşlarıma da sunacağım. Bunun için kendini biraz tanıtır mısın?

– Merhaba çocuklar, benim adım Mustafa. 1950'de Konya'nın Beyşehir ilçesine bağlı Üçpınar Mahallesi'nde doğdum. Yıllarca çiftçilik yaptım. Daha sonra emekli oldum. Şimdi çocuklarım ve torunlarımla vakit geçirerek emekliliğin tadını çıkarıyorum.

– Dede, o dönemdeki mesleklere değinerek çocukluğunu anlatır mısın?

– Çocukluğum mahallemizde geçti. O dönem mahallemizde bir bakkal vardı. Talat Amca bakkalını keyfine göre açıp kapatırdı. Bakkal kapısı kapalı olunca yerden küçük bir taş alarak evin camına taş atardık. Taş sesini duyan Talat Amca pencereyi açar, ne alacağımızı sorar, sonra aşağı inerdi. Bakkalda çok fazla ürün yoktu. Sadece kuru üzüm, akide şekeri, lokum gibi yiyecekler bulunurdu. Genellikle nakit para ile bir şey almazdık. Talat Amca defterine yazar, daha sonra toplu bir şekilde borcumuzu öderdik.

– Günümüzden çok farklıymış dede. Şimdiki marketlerde hemen hemen istediğimiz her şeyi bulabiliyoruz ama daha sonra ödeme diye bir şey yok maalesef. Neyse devam edelim dede. Geçmişten hatırladığın başka hangi meslekler var?

– Eskiden atlar ve at arabaları yaygındı. At arabaları pek çok iş için kullanıldığından yıpranırdı. Bunların tamirini yapan at arabacıları vardı. At arabasındaki tüm ağaç ve demir aksamının tamirini bu at arabacıları yapardı. Bir de semercilik mesleği vardı. O da günümüzde pek kalmadı.

– Ondan da bahseder misin dede?

– At, eşek, katır gibi binek hayvanları için ahşap ve keçeden semer yapılırdı. Çarşıda üç semerci dükkânı vardı. Üçünün önünde de sahibinin kendisine semer diktirmesini bekleyen birçok eşek olurdu. Atlardan bahsedince başka bir meslek daha geldi aklıma.

– Neymiş o meslek dede?

– Nalbantlık.

– İlk defa duyuyorum dede. Biraz bahseder misin?

– Atlar, tarım alanında da kullanılırdı. Bu yüzden ekin işleme zamanı yaklaştığında atların

tırnakları acımasın diye kesilir, yontulur ve tırnaklarına nal çakılırdı. Bu işi yapanlara da nalbant denirdi. Günümüzde bu mesleği yapan pek kalmadı çünkü atların yerini traktörler aldı.

– Nalbantların yerini de traktör tamircileri almış sanırım dede.

– Evet, Mustafa Kağan. Ayakkabıcılık da günümüzden farklıydı. O dönemde kunduracılar vardı.

– Kunduracılar mı?

– Evet, Mustafa Kağan. Bayramlık kundura almak için çarşıya giderdik. Çarşıda küçük kundura atölyeleri vardı. Kunduracılar bu atölyelerde deriden ayakkabı ve çarık dikerlerdi. Şimdiki botlara benzeyen postal da dikerlerdi. Bunların hepsi elle dikilirdi. Eskiyen kunduralar atılmazdı. Tamir edilir, tekrar giyilirdi. Bir de sana yorgancılık mesleğinden bahsedeyim.

– Eskiden ne kadar da farklı meslekler varmış dede?

– Aslında yorgancılık günümüzde de devam ediyor ama eskisi kadar yaygın değil.

Yorganlar özel günlerin vazgeçilmez ürünlerinden biriydi. Evlilik, doğum, sünnet gibi özel günlerde diktirilirdi. Yorgancılar diktikleri bu yorganlar üzerine çeşitli işlemeler yapardı.

– Peki, anlattığın bu meslekler neden azaldı dede?

– İnsanların ihtiyaçlarının değişmesi ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle farklı alanlar ortaya çıktı. Ayrıca son yıllarda çeşitli nedenlerden dolayı kırsal alanlardan kentlere göç arttı. Bu durum mesleklerin değişmesine ve yeni mesleklerin ortaya çıkmasına neden oldu. Bakkalların yerini marketler aldı, kasiyerlik mesleği ortaya çıktı. Ulaşımın sağlanması için otobüsler, minibüsler kullanılmaya başlandı. Bunun için otobüs ve dolmuş şoförlüğü ortaya çıktı. Çeşitli fabrikalar açıldı. Bu fabrikalarda çalışan mühendisler ve fabrika işçileri ortaya çıktı. Fabrikaların ürettiği ürünlerin satılmasıyla ticarete dayalı ihracatçı ve ihracat uzmanları gibi meslekler ortaya çıktı. Kentlerde apartmanlar, siteler yapıldı. Bu apartman ve sitelerin satışını ve kiralanmasını sağlayan emlakçı; çeşitli işlerinden sorumlu olan apartman görevlisi gibi meslekler ortaya çıktı. Tarım ve hayvancılıkta modern yöntemlerle birlikte tarım işletmeciliği, besicilik gibi meslekler ortaya çıktı. Hizmet sektörünün gelişmesiyle doktor, hemşire, avukat, asker, mimar gibi meslekleri yapan insanların sayısı arttı.

– Peki dede gelecekte bu mesleklerde de değişim yaşanabilir mi?

– Son günlerde yapay zeka diye bir şey duydum. Eğitim, ulaşım, tıp, ekonomi gibi alanlarda kullanılıyormuş. Birçok alanda gerçekleşen dijitalleşme , mevcut mesleklerin dijital becerilerle donatılmasını gerektirecektir. Anlaşılan birçok meslekte değişim yaşanacak gibi görünüyor.

– Teşekkür ederim dede. Bence çok güzel bir röportaj oldu. Röportajımı arkadaşlarıma sunmak için sabırsızlanıyorum. Eminim arkadaşlarım röportajımı çok beğenecek.

– Ben teşekkür ederim Mustafa Kağan. Beni eski günlerime götürdün. Öğretmenine ve sınıf arkadaşlarına selamlar.

(Komisyon tarafından hazırlanmıştır.)

Yaşadığınız çevrede geçmişte yapılan ve günümüzde de devam ettirilen bir meslek var mıdır? Söyleyiniz.

Ekonomik faaliyetler ve mesleklerde yaşanan değişimler sonucunda hangi meslekler ortaya çıkmıştır? Fikirlerinizi belirtiniz. Fikirleriniz gözlem formu ile değerlendirilecektir.

Ekonomik faaliyetlerdeki değişim, teknolojik gelişmeler, yapay zeka ve dijitalleşme göz önünde bulundurulduğunda gelecekte hangi meslekler ortaya çıkabilir? Beyin fırtınası tekniğini kullanarak tartışınız.

Geleceğin meslekleri

Gözlem formu

UYGULAYALIM

PERFORMANS GÖREVİ

Adı : Gelecekten Bugüne

Amacı: Gelecekte ortaya çıkabilecek meslekler hakkında çıkarımda bulunma

Beceri: Değişim ve sürekliliği algılama

Süre : 1 ders saati

Yönerge:

- Günümüzden elli yıl sonrasında olduğunuzu hayal ediniz.
- Yaşadığınız dönemde (50 yıl sonra) olabilecek mesleklerden birini seçiniz
- Seçtiğiniz mesleği günümüzdeki insanlara tanıtıcı bir mektup yazınız veya kartpostal hazırlayınız (Renkli fon kartonu kullanabilirsiniz). Mektubunuzu yazarken Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanmaya özen gösteriniz.
- Yazdığınız mektupları veya hazırladığınız kartpostalları sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız ve sınıf panosunda sergileyiniz.
- Mektup veya kartpostallarınız bütüncül dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir.

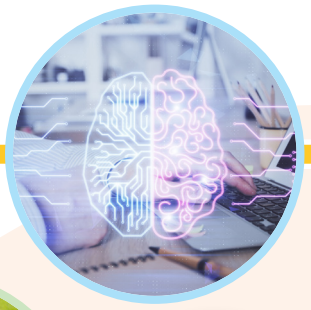
Görsel 5.24

Bütüncül dereceli puanlama anahtarı

DEĞERLENDİRELİM

Verilen mesleklerin hangi döneme ait olduğunu örnekte olduğu gibi işaretleyiniz. (Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz.)

	Geçmişte	Günümüzde	Gelecekte
Yapay zekâ eğitmenliği		✓	✓
Drone (dıron) pilotluğu			
Keçecilik			
Gazetecilik			
İklim mühendisliği			
Nalbantlık			

Görsel 5.25

DÜŞÜNELİM

TASARLANAN BİR ÜRÜNÜN YATIRIM VE PAZARLAMA SÜRECİ

Görsel 5.26

Üretim

.....

.....

.....

.....

.....

Görsel 5.27

Dağıtım

.....

.....

.....

.....

.....

Görsel 5.28

Tüketim

.....

.....

.....

.....

.....

Bir ürün de siz belirleyiniz ve bu ürünün üretim dağıtım ve tüketim aşamalarına örnek veriniz.

KEŞFEDELİM

Tasarlanan bir ürünün ülke ekonomisine kazandırılması için yatırım ve pazarlama süreçlerine ihtiyaç vardır. **Yatırım,** parayı gelir getirici taşınır veya taşınmaz bir mala yatırmaktır. Yatırım yapabilmek için sermayeye ihtiyaç vardır. **Sermaye,** bir işin yapılıp sürdürülebilmesi için ihtiyaç duyulan ana paradır. **Pazarlama** ise ürün ve hizmetlerin tanıtılması, müşterilere sunulması ve satışının gerçekleştirilmesi süreçlerini kapsar. Yatırım süreci, gelecekte kazanç sağlamak için yapılan çalışmaları içerirken pazarlama süreci müşterilerin ilgisini çekerek satış yapmayı hedefler.

Yakın çevrenizde üretilen bir ürünün yatırım ve pazarlama sürecine örnek veriniz.

Görsel 5.29

Patates

Görsel 5.30

Kereste

Görsellerdeki ürünlerden birini seçiniz. Seçtiğiniz ürünün yatırım ve pazarlama sürecinde hangi çalışmalar yapılabilir? Düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Yatırım ve pazarlama süreçlerini düşünerek seçtiğiniz üründen nasıl bir ürün oluştururdunuz? Oluşturduğunuz bu ürüne ne isim verirdiniz? Söyleyiniz.

ÖĞRENELİM

Görsel 5.31

Yaşadığımız çevrede birçok kaynak ve faaliyet alanı bulunabilir. Bu kaynaklardan ve faaliyet alanlarından yararlanarak sınıf içinde gruplar oluşturup ekonomiye katkıda bulunacak bir ürün tasarlayabiliriz. Ayrıca tasarladığımız ürün ile ilgili yatırım ve pazarlama projesi de hazırlayabiliriz.

Şimdi Esma ve arkadaşlarının ürün tasarımını ve tasarladıkları ürünleriyle ilgili hazırladıkları yatırım ve pazarlama projesini inceleyelim.

Merhaba, ben Esma. Öğretmenimiz derse geldikten sonra "Çocuklar, bugün sizden çevrenizdeki kaynaklardan yararlanarak ülke ekonomisine katkıda bulunacak bir ürün tasarlamanızı istiyorum." dedi. Ardından sınıfta gruplar oluşturmamızı ve oluşturduğumuz gruplara isim bulmamızı istedi. "Çalışkan Arılar, Süper Tasarımcılar, Başaranlar, Hedefe Odaklananlar" isimleriyle gruplar oluşturduk. Ben de "Hedefe Odaklananlar" grubunda yer aldım. Öğretmenimiz çevremizdeki kaynaklardan yararlanarak ülke ekonomisine katkıda bulunacak bir ürün tasarlamamız için her birimizin dikkatli bir şekilde çalışmasının önemli olduğunu söyledi. Ayrıca görev dağılımı yapmamızı ve herkesin sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiğini belirtti.

Ürün tasarımına başlamadan önce öğretmenimiz, ürün tasarlama sürecine yönelik çeşitli kaynaklardan bilgi edinmemizi sağladı. Bir ürünün tasarlanma sürecine yönelik edindiğimiz bilgileri sizinle paylaşıyorum:

ÜRÜN TASARLAMA SÜRECİ

1. Tasarlanacak Ürünün Belirlenmesi

(Fikir Aşaması)

Yeni bir ürün fikri oluştururken çevredeki ihtiyaçlar ve problemler göz önünde bulundurulur. Bu aşamada mevcut bir ürüne farklı özellikler ekleyerek onu yeniden tasarlama fikirleri de geliştirilebilir.

2. Araştırma

Tasarlanacak ürün belirlendikten sonra farklı konularda araştırmalar yapmamız gerekir. Ürünün nasıl üretileceği, maketinin nasıl oluşturulacağı, hangi ihtiyacı karşılayacağı ve ekonomik, sosyal, çevresel etkileri hakkında araştırmalar yapılır.

3. Hazırlama

Yapılan araştırma sonuçlarına göre belirlenen ürün için çalışma planı hazırlanır. Bu planda ürünün tamamlanması hâlinde sağlayacağı katkılar belirtilir. Ürünün tasarlanması için kullanılacak malzemeler temin edilir ve bütçe planlaması yapılır.

4. Uygulama

Ürün tasarımına yönelik çizimler, grafikler, 3 boyutlu modeller (maketler) oluşturulur. Grup olarak çalışılıyorsa iş bölümü yapılır.

5. Değerlendirme

Oluşturulan maket veya görseller değerlendirilir. Değerlendirme sonucunda bazı değişiklikler yapılması gerektiği belirlenirse tasarlama aşamaları gözden geçirilir ve gerekli değişiklikler yapılır. Örneğin malzeme veya boyut değişikliği yapılabilir veya farklı bir çözüm önerisi sunulabilir. Bu değişiklikler yapıldıktan sonra ürün tekrar değerlendirilir ve yeterli görülürse ürünün tasarımı tamamlanır.

Ürün tasarımı nasıl yapılır

Ürün tasarım sürecini öğrendikten sonra öğretmenimiz, araştırma geliştirme (AR-GE) çalışmaları ve inovasyon süreçlerinden bahsetti. Şimdi de bu bilgileri sizinle paylaşıyorum:

AR-GE VE İNOVASYON SÜRECİ

AR-GE

Tasarlanan bir ürünün AR-GE (Araştırma ve Geliştirme) çalışması; o ürünün piyasaya sunulmadan önce her yönüyle detaylı bir şekilde incelenmesi, geliştirilmesi ve test edilmesidir.

İnovasyon (Yenileşim)

Ürünler ve hizmetler, insanlara daha çok yardım edebilmek için zamanla yenilenmeli ve geliştirilmelidir. Örneğin ilk bilgisayarlar sadece masa üstünde kullanılıyordu. Teknolojinin ilerlemesiyle bilgisayarlar küçüldü ve artık dizüstü ya da tablet olarak her yere taşınabiliyor. Genel ağın da icat edilmesiyle bilgisayarlar, mobil telefonlara ve otomobillere de uyarlanmıştır. Örnekte olduğu gibi değişen koşullara uyum sağlamak için var olan bir şeyi geliştirmek, farklı bir şekilde yapmak veya tamamen yeni bir şey ortaya koymak inovasyon olarak adlandırılır. Genellikle bir ürünün rekabet avantajını sağlamak, verimliliğini artırmak, maliyetleri düşürmek veya müşteri memnuniyetini yükseltmek amacıyla yapılır. İnovasyon; pazarlama, yönetim veya tasarım alanlarında da olabilir.

Görsel 5.32

İnovasyon Süreçleri Nelerdir?

1) Fikirler

Teknolojinin getirdiği yenilikler, tüketicilerin ihtiyaçlarındaki değişimler, araştırma-geliştirme sonuçlarından elde edilen veriler nedeniyle yeni fikirlerin ortaya konulduğu aşamadır.

2) Çözümün belirlenmesi

Ortaya çıkan fikirler arasından insanların istek ve ihtiyacına en uygun olanı seçilir. Bu aşamada araştırma- geliştirme (AR-GE) çalışmaları dikkate alınabilir veya bir uzmana danışılabilir.

3) Geliştirme ve uygulama

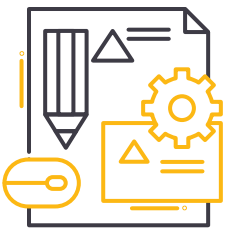
Belirlenen çözüm fikri özgünlük, çevreye uygunluk gibi şartlar bakımından değerlendirilir. Geliştirilen ürünün çizimi veya maketinin tamamlanmasının ardından ürünün son şekli verilerek ürün tamamlanır.

4) Ticarileştirme

Ürünün hedef kitle tarafından fark edilmesi ve tercih edilmesi amaçlanır.

5) Değerlendirme

Ürünün başarılı ve başarısız yönleri ele alınarak inovasyon sürecinin daha iyi yönetilmesi sağlanır.

Görsel 5.33

Hazırlayacağımız ürünün tasarlanmasında AR-GE çalışmalarının ve inovasyon sürecinin oldukça önemli olduğunu öğrendik. Edindiğimiz bilgiler doğrultusunda tasarlayacağımız ürün için fikir oluşturmaya başladık (Görsel 5.33). Yaşadığımız ilçede küçükbaş hayvancılık yaygın olduğu için bu hayvanlardan elde edilen yünlerle keçe üreten birkaç tane atölye bulunuyordu. Bu atölyelerden temin edeceğimiz keçelerle telefon kılıfı, gözlük kılıfı, cüzdan, kalemlik gibi amaçlarla kullanılabilecek ürünler tasarlamaya karar verdik.

Görsel 5.34

Okul çıkışı arkadaşlarımızla birlikte ilçemizdeki keçe atölyelerinden birine gittik. Atölye sahibi Arif Bey'e ürün tasarımı fikrimizden bahsettik. Keçe konusunda bize yardım edebileceğini söyledi (Görsel 5.34). İlkbahar ve sonbahar mevsimleri olmak üzere yılda iki kez hayvanların kırkılmasıyla elde ettikleri yünlerden keçe yaptıklarını belirten Arif Bey, keçe artıklarından bir kısmını bize verdi. Makas, ip, düğme, iğne, cetvel gibi araç gereçlerimizi de temin ederek ürünümüzü yapmaya başladık. İş birliği içerisinde sorumluluklarımızı yerine getirerek ürünümüzü tamamladık.

Diğer gruptaki arkadaşlarımız da çevremizde yetişen ürünlerden yararlanarak mısırdan kraker, ayçiçeğinden kokulu mum, ceviz kabuklarından kapı süsü gibi ürünler tasarladılar. Şimdi Hedefe Odaklananlar grubu olarak tasarladığımız ürünü inceleyelim:

Görsel 5.35

Öğretmenimiz tasarladığımız ürünü ekonomiye kazandırmak amacıyla bir yatırım ve pazarlama projesi hazırlamamızı istedi. Bunun için örnek yatırım ve pazarlama projeleri inceledik.

Grup içi etkinliklerde sorumlulukların yerine getirilmesinin "çalışkanlık değeri" bakımından önemini tartışınız.

Ülkemizden örnek yatırım ve pazarlama projeleri

Sizce incelediğiniz kaynaklar ve gözlemleriniz doğrultusunda tasarlanan ürünün yatırım ve pazarlama alanı ne olabilir? Tartışınız.

İncelediğimiz yatırım ve pazarlama projelerinden yararlanarak hazırladığımız ürün için yatırım ve pazarlama alanlarını belirlememiz gerektiğini fark ettik. Bu, oldukça önemliydi. Çünkü belirlediğimiz alanın tüketici kitlesine hitap edecektik. Bu doğrultuda yaptığımız fikir alışverişi sonrasında ürünümüzün yatırım ve pazarlama alanının ne olması gerektiği konusunda tahminde bulunduk.

Öğretmenimiz tasarladığımız ürünün yatırım ve pazarlama sürecine ilişkin çevremizdeki deneyimli kişilerden bilgi edinmemizi istedi. Bunun üzerine çevremizdeki deneyimli girişimcileri araştırdık. Araştırmalarımızın sonucunda sınıf arkadaşımız Ahmet'in amcası işletme sahibi Mehmet Bey ile görüşmeye karar verdik ve onu okula davet ettik. Ayrıca sınıf öğretmenimizin ablası olan deneyimli pazarlama uzmanı Selda Hanım ile çevrim içi röportaj yaptık. Şimdi girişimcilerimizin söylediklerini dinleyelim:

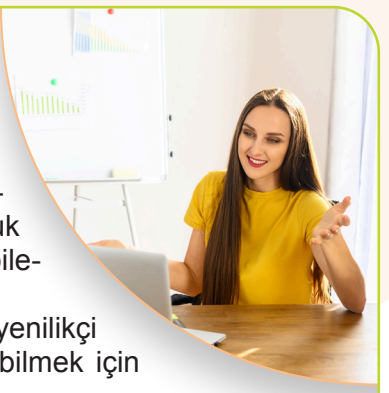
Görüşme

Çocuklar, tasarladığınız ürünü çok beğendim. Umarım çalışmanız etkili bir yatırım ve pazarlama projesi ile ülke ekonomisine kazandırılabilir. Sizlere yatırım ve pazarlama süreci ile ilgili bazı bilgiler vereyim. Yatırım ve pazarlama için öncelikle amacınızı belirlemeniz gerekiyor. Daha sonra toplumun ihtiyaçlarını dikkate alarak yatırımınızı hangi alanda yapacağınıza karar vermelisiniz. Çalışkan ve sorumluluk sahibi bir çalışma ekibi oluşturarak yatırım ve pazarlama projenizi gerçekleştirebilirsiniz. Yatırım ve pazarlama projenizin olası risk durumlarını belirlemeniz çok önemlidir. Bunun için güçlü/zayıf yönler-fırsatlar-tehditler (GZFT) formunu kullanabilirsiniz. Bu sayede mevcut durumun tüm yönleriyle değerlendirmesini yapabilir, daha kolay karar alabilir ve doğru adımlar atabilirsiniz.

Görsel 5.36

Röportaj

– Merhaba, Selda Hanım. Nasılsınız?

– Merhaba çocuklar. İyiyim, siz nasılsınız?

– Teşekkür ederiz Selda Hanım. Biz arkadaşlarımızla bir ürün tasarladık. Tasarladığımız ürünü çevremizde bulunan keçe atıklarından yaptık. Böylece hem geri dönüşüme katkıda bulunduk hem de çevremizdeki bir kaynaktan günlük yaşamda kullanılabilecek ürün oluşturduk.

– Harika bir fikir! Sizi tebrik ederim. Doğal kaynaklarla yapılan yenilikçi ürünler her zaman ilgi görür. Ancak pazarda kendinizi gösterebilmek için doğru stratejileri belirlemeniz çok önemli.

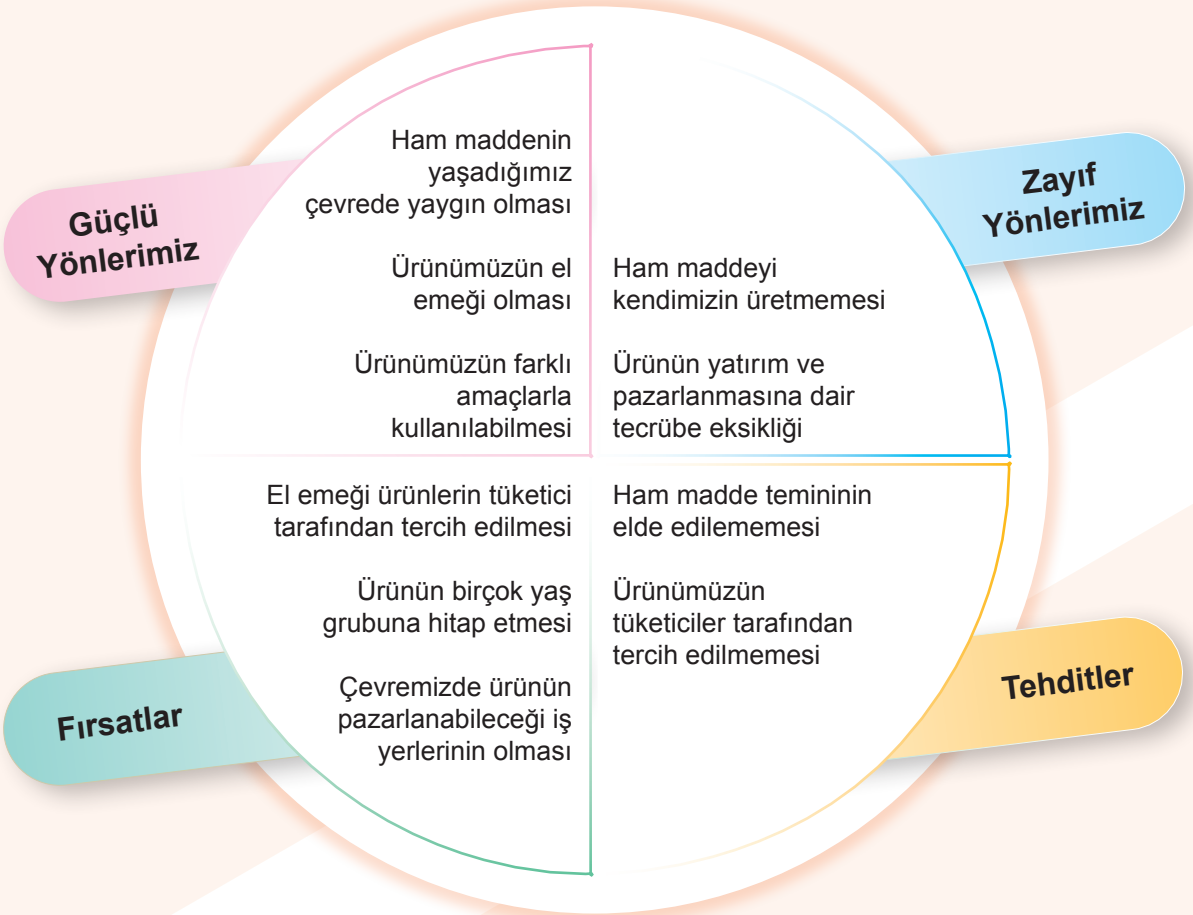
– Peki, ürünümüzün yatırım ve pazarlama sürecinde nelere dikkat etmeliyiz?

– Pazarlama sürecinin temelinde güven vardır. Güvenilir olmak, bir arkadaşınıza verdiğiniz sözü tutmak gibidir; çünkü insanlar sattığınız üründen önce sizin dürüstlüğünüze inanmak isterler.

– Çok teşekkür ederiz Selda Hanım. İyi günler dileriz.

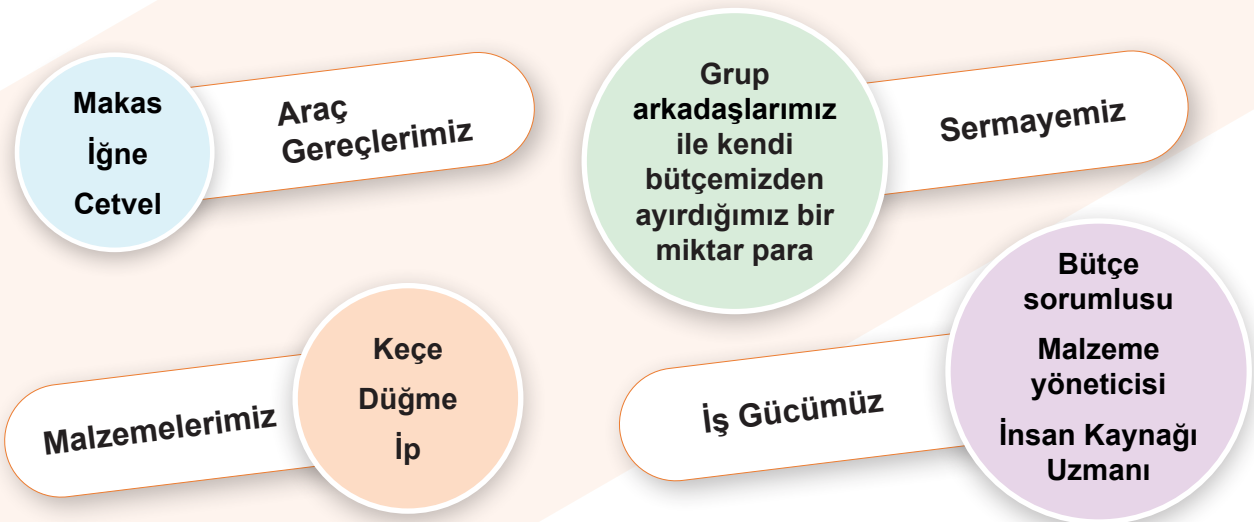
Görsel 5.37

Girişimcilerimizden çok güzel fikirler ve tavsiyeler aldık. Kaynaklardan ve girişimcilerin deneyimlerinden edindiğimiz bilgiler doğrultusunda ürünümüzün yatırım ve pazarlama projesinin olası risk durumlarını belirledik.

Yatırım ve pazarlama projemizin GZFT formunu dikkate alarak yatırım ve pazarlama alanımıza karar verdik.

Ürünümüzün yatırım ve pazarlaması için gerekli olan araç gereç, malzeme, sermaye ve iş gücü kaynaklarını örnek projeleri inceleyerek belirledik.

Belirlediğimiz kaynakların yeterliliğini arkadaşlarımız arasında "malzeme yöneticisi, bütçe sorumlusu ve insan kaynağı uzmanı" gibi rol dağılımı yaparak drama tekniği ile tartıştık. Şimdi onları dinleyelim:

Bütçe sorumlusu Beyza:

Herkese merhaba. Bugün keçeden telefon kılıfı, kalemlik, cüzdan üretimi projemizle ilgili önemli kararlar almamız gerekiyor. Öncelikle üretim ve pazarlama bütçesinin doğru bir şekilde hesaplanması çok kritik. Bu yüzden malzeme alımları ve personel maliyetlerini göz önünde bulundurmalıyız. Malzeme yöneticimiz, ham madde temini ve araç gereçlere dair bize bilgi verebilir misin?

Görsel 5.38

Malzeme yöneticisi Mehmet:

Tabii ki Beyza. Üretim için ihtiyacımız olan temel malzemeler ve araç gereçler; keçe, düğme, ip, iğne, makas, cetvel ve paketleme malzemeleridir. Bu ürünlerin her biri için üreticilerle görüştüm ve en uygun fiyatları almak için teklifler topladım. Keçenin kalitesi önemli olduğu için malzemeyi en kaliteli ürünü sağlayan üreticilerden temin etmeyi planlıyoruz.

Bütçe sorumlusu Beyza:

Anladım, malzeme giderleri oldukça önemli. Ham madde fiyatlarını, özellikle keçe fiyatlarındaki olası değişimleri göz önünde bulundurmalıyız. Bu sayede beklenmedik masraflara karşı önlem almış oluruz. Peki, insan kaynakları tarafında hangi gereksinimler olacak?

Görsel 5.39

İnsan Kaynakları Uzmanı Efe:

İnsan kaynakları açısından birkaç temel nokta var: İlk olarak üretim alanında çalışacak iş gücümüzü oluşturmalıyız. Ayrıca kalite kontrol uzmanına, paketleme ve pazarlama ekibine de ihtiyacımız olacak.

Bütçe Sorumlusu Beyza:

Pazarlama bütçesini netleştirmek için bu veriler çok önemli olacak. Son olarak verimli ve doğru bir bütçe oluşturmak için destek çok değerli. Hepinize katkılarınız için teşekkür ederim.

Ürünümüzün yatırım ve pazarlama sürecini yansıtan proje raporunu pazarlama stratejilerini de dikkate alarak hazırlayıp sınıf arkadaşlarımıza sunduk.

Görsel 5.40

Şimdi karekodu okutunuz ve örnek proje raporunu inceleyiniz.

Proje raporu

Ürünümüzün her yönüyle tanıtımını yaptık. Tüketiciyi yanıltabilecek veya tüketicinin güvenini sarsabilecek her türlü söz, tutum ve davranıştan uzak durduk. Tutarlı, tarafsız, doğru ve güvenilir olmaya çalıştık. Ürünümüzün ülke ekonomisine katkıda bulunmasını dileriz.

Aldığınız ürünün size anlatıldığı gibi bir ürün olmadığını fark ettiğinizde neler hissederdiniz? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

UYGULAYALIM

PERFORMANS GÖREVİ

Kitapta olduğu gibi siz de yönerge adımlarını takip ederek performans görevi kapsamında ürününüzü tasarlayabilir, ürününüze ait yatırım ve pazarlama projesi hazırlayabilirsiniz.

Adı : Ürünüme Ait Yatırım ve Pazarlama Projesi Hazırlıyorum

Amacı : Ekonomiye katkıda bulunacak bir ürün tasarlama ve tasarıma ait yatırım ve pazarlama projesi hazırlama

Beceri : Girişimcilik

Süre : 3 ders saati

Yönerge:

- Ürün tasarlamak ve bu ürün ile ilgili yatırım ve pazarlama projesi hazırlamak için öğretmeniniz rehberliğinde gruplar oluşturunuz.
- Oluşturduğunuz gruplarda her öğrencinin aktif olarak katılımını ve sorumluluklarını eksiksiz yerine getirmelerini sağlayınız.
- Grup çalışması yoluyla çevrenizdeki kaynakları ve ekonomik faaliyet alanlarını dikkate alarak ekonomiye katkıda bulunacak bir ürün tasarlayınız.
- Kitapta ve karekodda verilen örnek yatırım ve pazarlama projelerini inceleyiniz.
- Önceki derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda tasarladığınız ürününüzün yatırım ve pazarlama alanını da tahmin ediniz.
- Tasarladığınız ürünün yatırım ve pazarlama süreci ile ilgili deneyimli bir girişimciyi okula davet edebilir veya ailenizin tanıdığı deneyimli girişimcilerle telefon görüşmesi ya da röportaj yapabilirsiniz.
- Edindiğiniz bilgiler doğrultusunda GZFT formu ile projenizin güçlü ve zayıf yönlerini, fırsatlarını, tehditlerini belirleyerek yatırım ve pazarlama alanına karar veriniz.
- Ürününüzün yatırım ve pazarlanması için gerekli olan araç gereç, malzeme, sermaye ve iş gücü gibi kaynakları belirleyiniz.
- Grup üyeleri arasından bütçe sorumlusu, malzeme yöneticisi, insan kaynağı uzmanı gibi roller belirleyerek üyelerin drama, rol oynama gibi teknikler ile bu rolleri canlandırmalarını sağlayınız.
- Tasarladığınız ürünün yatırım ve pazarlama sürecini yansıtan bir proje raporu hazırlayınız. Ürününüzü pazarlama sürecinde tüketiciyi yanıltıcı tutum ve davranışlardan kaçınarak her yönüyle tanıtınız.
- Proje raporunuzu sınıfınıza sununuz. Proje süreci analitik dereceli puanlama anahtarı ile sunum süreci ise kontrol listesi ile değerlendirilecektir.

Görsel 5.41

EBA Analitik dereceli puanlama anahtarı

EBA Kontrol listesi

DEĞERLENDİRELİM

ANAHTAR KELİME

Verilen tanımların harflerinden yararlanarak anahtar kelimeyi bulunuz.

1. Yapılan veya üretilen ürünlerin kullanılıp harcanması anlamına gelen kelimenin birinci harfi.
2. Ürün ve hizmetlerin tanıtılması, müşterilere sunulması ve satışının gerçekleştirilmesi süreçleri anlamına gelen kelimenin ikinci harfi.
3. Bir ticaret işinin kurulması, yürütülmesi için gereken anapara ve paraya çevrilebilir malların tamamı anlamına gelen kelimenin birinci harfi.
4. Yeni yaratıcı fikirlerin veya buluşların ticaret, endüstri ve hizmet gibi ekonomik alanlara uygun hâle getirilip uygulanması anlamına gelen kelimenin beşinci harfi.
5. Bilgi dağarcığını artırmak amacıyla sistematik olarak sürdürülen yaratıcı çalışma ve bu bilginin yeni uygulamalar ortaya koymak için kullanılması anlamına gelen kelimenin ikinci harfi.
6. Bir kaynağın ya da değerin gelir sağlamak amacıyla kalıcı olarak kullanılması anlamına gelen kelimenin dördüncü harfi.
7. Belirli faaliyet ve işlemler sonucu yeni bir mal veya hizmet meydana getirmek anlamına gelen kelimenin altıncı harfi.

PAZARLAMA | İNOVASYON | YATIRIM

AR-GE | TÜKETİM | DAĞITIM

SERMAYE | ÜRETİM

1 2 3 4 5 6 7

Görsel 5.42

Aşağıdaki metni okuyunuz. 1 ve 2. soruları verilen metne göre cevaplayınız.

Hatice : Yaşadığım yerde susam yetiştirilmektedir. Elde edilen susamlar; eleme, kabukların soyulması ve ayrılması gibi birtakım işlemlerden sonra kavrulmaktadır. Kavrulan susamlar ezilerek tahin hâline getirilmektedir.

Talha : Yaşadığım ilçede bulunan gölde balık çeşitliliği fazladır. Birçok aile geçimini bu balıkları tutarak sağlamaktadır. Ayrıca ilçemize gelen turistlere gölde bulunan adaları gezdirmek amacıyla tekne turları yapılmaktadır.

Arzu : Köyümüzün yakınlarındaki ormanlık alan millî park yapılarak koruma altına alınmıştır. Bu park doğal güzellikleriyle dikkat çekmektedir. Bu sebeple millî parka ilimizden ve çevre illerden birçok ziyaretçi gelmektedir.

Hamza : İlimizde birçok bakır maden ocağı bulunmaktadır. Çıkarılan bakırlar fabrikalarda işlenerek çeşitli ürünlere dönüştürülmektedir. Bu ürünler hem yurt içinde hem de yurt dışında satılarak gelir elde edilmektedir.

1. Verilen açıklamalara göre aşağıdakilerden hangisi <u>söylenemez</u>?

A) Hamza'nın yaşadığı çevredeki kaynak, ülke ekonomisine katkıda bulunmaktadır.
B) Hatice'nin çevresindeki kaynaktan yararlanılarak yeni bir ürün elde edilmektedir.
C) Arzu'nun çevresinde bulunan kaynak birçok sanayi dalına ham madde sağlamaktadır.
D) Talha'nın yaşadığı çevredeki kaynaktan yararlanılarak birden fazla ekonomik faaliyet yapılmaktadır.

2. Açıklamalara göre öğrencilerin çevresindeki kaynaklardan yararlanılarak hangi ekonomik faaliyetler yapılmaktadır? Yazınız.

Hatice : ..... Talha : .....

Arzu : ..... Hamza : .....

3. Ege kıyıları ülkemizde doğal varlıkların ve tarihî yapıların çok olduğu bir yerdir. Uzun sahil şeridi ve uzun süren yaz mevsimi bu bölgede turizmin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Bakırçay, Gediz, Küçük Menderes gibi akarsuların beslediği verimli ovalar ise bu çevrede birçok tarım ürününün yetişmesine imkân sağlamıştır.

Verilen bilgilere göre Ege çevresinde

I. Turizm işletmeciliği,
II. Ziraat mühendisliği,
III. İhracat uzmanı

gibi mesleklerden hangilerinin yaygın olarak yapılması beklenir?

A) Yalnız I
B) I ve II
C) II ve III
D) I, II ve III

4. "... Batman'ın Kozluk ilçesinin kırsal kesimlerinde yaşayan insanlar, dağlardaki doğal kaynak sularından tuz elde ediyor. Biriktirme havuzlarında suyun buharlaşmasıyla elde edilen kaya tuzu, köylüler tarafından kimi zaman yol kenarında kimi zaman da çevre il ve ilçelerde satılıyor. Doğal ortamda kimyasal kullanılmadan üretilen kaya tuzu, birçok işletme tarafından özellikle salamura ürünler, kavurma, peynir ve turşu yapımında kullanılıyor..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Verilen habere göre

I. Doğal kaynaklardan elde edilen ürünler, yörede geçim kaynağı olmuştur.
II. Elde edilen kaya tuzu, özellikle gıda üretimi sektöründe kullanılmaktadır.
III. Atık ürünlerin geri dönüşüm yoluyla doğaya kazandırılması amaçlanmıştır.

ifadelerinden hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız II
B) I ve II
C) I ve III
D) I, II ve III

Aşağıdaki genel ağ haberini okuyunuz. 5 ve 6. soruları verilen genel ağ haberine göre cevaplayınız.

"... Kocaeli'de ortaokul öğrencileri, günlük yaşamlarındaki ihtiyaçlarından yararlanarak hurda parçalarından teknolojik ürün geliştiriyor. Güneş enerjisiyle çalışan bisiklet, kuluçka makinesi, rüzgâr türbini, görme engelliler için sensörlü baston gibi 25 farklı tasarımı çalışır hâle getiren öğrenciler, çeşitli yarışmalara katılarak projelerine destek arıyor. Projeden sorumlu öğretmen Tolga Bey, öğrencilerinde "Yapabilirim." bilinci oluşturmaya çalıştıklarını, ilerleyen yıllarda ülke için teknolojik ürünler üreten bireylerin çoğalmasını istediklerini söyledi. Tolga Bey, öğrencilerin hayatlarında karşılaştıkları güçlüklere yönelik tasarımlar yaptıklarını bazı öğrencilerin de evlerinde olmayan bir ürünü tasarladıklarını dile getirdi..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

5. Verilen haberde aşağıdaki sorulardan hangisinin cevabına ulaşılamaz?

A) Tasarlanan ürünlerin desteklenmesi için ne gibi çalışmalar yapılmaktadır?
B) Öğrenciler hangi ürünü kullanarak tasarımlarını gerçekleştirmiştir?
C) Tasarım fikrinin oluşmasında hangi faktörler etkili olmuştur?
D) Öğrencilerin tasarımlarına yönelik inovasyon fikirleri nelerdir?

6. Tolga Bey'in öğrencilere ürün tasarlatmasındaki amaç nedir?

.....

.....

.....

.....

Daha fazla örnek soru

Kavram oyunu

6. Öğrenme alanı

Öğrenme alanı özeti

6. ÖĞRENME ALANI

TEKNOLOJİ VE SOSYAL BİLİMLER

ÖĞRENME ALANI

- **ULAŞIM VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN KÜLTÜREL ETKİLEŞİMDEKİ ROLÜ**
- **TELİF VE PATENT SÜRECİ**

BU ÖĞRENME ALANINDA

- **Ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin kültürel etkileşimdeki rolünü yapılandırabileceksiniz.**
- **Bir ürün veya fikrin telif ve patent süreçleriyle ilgili bilgi toplayabileceksiniz.**

ANAHTAR KAVRAMLAR

- **emek**
- **fikir**
- **fikrî mülkiyet**
- **iletişim**
- **marka**
- **patent**
- **telif**
- **tescil**
- **ulaşım**

DÜŞÜNELİM

Görsel 6.1 Ulaşım araçları

Görsel 6.2 İletişim araçları

ULAŞIM VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN KÜLTÜREL ETKİLEŞİMDEKİ ROLÜ

Görsellerde günümüzde kullanılmayan veya az kullanılan ulaşım ve iletişim araçlarına örnekler verilmiştir. Günümüzde bu araçlardan hangileri kullanılmaktadır?

Görsellerdeki araçlar yerine günümüzde daha sık kullandığımız ulaşım ve iletişim araçları nelerdir? Örnekler veriniz.

Teknoloji ve kültür kavramları ile ilgili neler biliyorsunuz? Yazınız.

TEKNOLOJİ

.....

.....

KÜLTÜR

.....

.....

Yazdığınız kelimelere göre teknoloji ve kültür kavramlarını tanımlayınız.

KEŞFEDELİM

Görsellerde ulaşım ve iletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı değişimlere örnekler verilmiştir. Yaşanan bu değişimler günlük hayatımızı ve kültürümüzü de etkilemektedir.

Görsel 6.3

Görsel 6.4

Görsel 6.5

Görsel 6.6

Görsel 6.7

Görsel 6.8

Ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki hızlı değişimlerin günlük hayatımız ve kültürümüz üzerindeki etkileri neler olabilir? Görüşlerinizi açıklayınız.

Örnek Olay

Şenay okuldan eve geldiğinde çantasını bir köşeye bıraktı. Dışarıda yağmur başlamış, pencereye vuran damlalar eşliğinde evin içini tatlı bir huzur kaplamıştı. Akşam yemeği için hazırlık yapan annesinin sesi mutfaktan geliyordu ancak Şenay'ın aklında sadece ablası Arzu vardı. Arzu, bir yıl önce Fransa'ya üniversite öğrenimi için gitmişti. Bu uzaklık Şenay'ı çok üzüyor ve onunla iletişim kurmak istiyordu.

Verilen örnek olayda Şenay, ablası Arzu ile nasıl iletişim kurmuş olabilir?

Dünyanın farklı bir yerinde yaşayan bir tanıdığınız olsaydı onunla nasıl iletişime geçerdiniz ve ne sıklıkla görüşürdünüz? Söyleyiniz.

ÖĞRENELİM

Ulaşım araçlarındaki hızlı gelişmeler, insanların çeşitli nedenlerle bir yerden başka bir yere daha kolay gitmesini sağlamaktadır. Bu durum kültürel karşılaşmaların ve etkileşimlerin artmasına zemin hazırlamaktadır. **Verilen görsel, yazılı ve dijital kaynakları inceleyiniz.**

Görsel 6.9

Kaynak 1

(…) Modern öncesi dönemde karayolu ve suyolunda at, deve, insan, rüzgar, su akıntısı gibi doğada hazır bulunan güç kaynaklarına dayalı ulaşım araçları kullanılmıştır. Bu durum fosil yakıtlı motorlu ulaşım araçlarının icadıyla birlikte değişmiştir. İnsan, artık doğada hazır bulunan güç kaynakları yerine kendisi tarafından yapılan motorlara dayalı ulaşım araçlarını kullanmaya başlamıştır. Böylece örneğin atlı ulaşımla günlerce süren bir yolculuk, trenle birlikte birkaç gün sürmüştür. (…) Örneğin demiryolu öncesinde 1838'de gezgin Ainsworth (Aynsvord), İstanbul ile Adana arasını atlı yolculukla yaklaşık 30 günde tamamlamıştır. Bu mesafe 1926'da demiryoluyla, 1 gün 11 saat 16 dakikaya düşmüştür. (…)

Arslan, 2022, s IV-163.

Kaynak 2

(…) Yelkenli gemilerin ve atlı arabaların üzerinde alınan mesafe ile teknolojik gelişmeler sonrası hızlanan ulaşım araçları ile alınan mesafenin karşılaştırılması, süre aynı tutulduğunda dünyanın ne kadar küçüldüğünü göstermektedir (Görsel 6.10). (…)

Sarıışık, & Öcalır, 2022, s. 439-440.

Harvey'in Küçülen Dünya Haritası'nı inceleyiniz. Aşağıdaki soruyu cevaplayınız.

Görsel 6.10

Ulaşım araçlarında gelecekte ne gibi değişimler yaşanabilir? Bu değişimler insanların yaşamlarını nasıl etkileyebilir? Tartışınız.

Ulaşım teknolojilerinin gelişmesiyle kısalan seyahat süreleri, insanın uzak yerlere seyahat etme kabiliyetini artırmaktadır. Böylece farklı topluluklarla kültürel etkileşim gerçekleşmektedir. Bu durum insanların farklı kültürleri görme, öğrenme ve tanıma merakını artırmakta ve bu yerleri gezip görme isteği kültür turizminin ortaya çıkmasını sağlamaktadır.

Kaynak 3

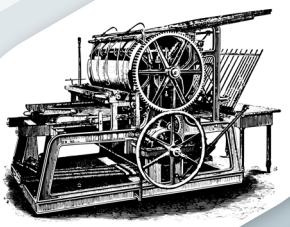
(…) Ulaşım, turistlerin kültürel zenginliklere kolaylıkla ulaşabilmelerini sağlayan kilit bir noktadır. Etkili bir ulaşım altyapısı, turistlerin farklı kültürleri keşfetmelerine ve yerel yaşam tarzlarına doğrudan katılmalarına olanak sunar. Özellikle kırsal bölgeler veya tarihi zenginliklere ev sahipliği yapan yerler, etkili ulaşım araçları sayesinde turistlerin ilgisini çekebilir niteliktedir. Ayrıca, otantik deneyimlere ulaşmada de ulaşımın rolü büyüktür; geleneksel festivaller, el sanatları atölyeleri veya yerel pazarlar gibi kültürel etkinliklere katılmak için turistlerin kolayca hareket edebilmesi önemlidir. (…)

Bakış, Z. (2024). s. 49-86

Ulaşım araçlarının gelişimi

İncelediğiniz kaynaklardan yararlanarak ulaşım teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin kültürel etkileşim ve değişimdeki rolünü nedenleriyle birlikte açıklayınız.

Teknoloji alanında meydana gelen gelişmeler iletişim alanında da yaşanmaktadır. İletişim sistemlerinin gelişmesi, bilgi ve haber kaynaklarının çeşitlenmesi, bu kaynaklara erişimin hızlanması ve çevrim içi platformların yaygınlaşması kültürel etkileşimlere ve değişimlere yol açmaktadır.

Görsel 6.11

Görsel 6.12

Görsel 6.13

Johannes Gutenberg'in (Yuhanıs Guudınberg) modern matbaayı (Görsel 6.11) keşfi, iletişimde yenilikler meydana getirmiştir. Böylece bireylerin bilgiye ulaşması, bilgiyi aktarması, iletişim kurması oldukça kolaylaşmıştır. Kültürel değerler gelecek nesillere düzenli bir şekilde aktarılırken bilimsel ve teknolojik ilerlemeler de hız kazanmış, yeni keşiflerin önü açılmıştır. Sonraki yıllarda ortaya çıkan telgraf, telsiz, telefon, fotoğraf, radyo (Görsel 6.12), televizyon gibi buluşlar; bireylerin iletişim dünyasını ve dolayısıyla kültürünü ciddi biçimde etkilemiştir. Zamanla bilimsel ve teknolojik gelişmelerin hız kazanmasıyla bilgisayarlar ve genel ağ, (Görsel 6.13) gündelik yaşamın alışkanlıklarını değiştirmiştir.

DİJİTAL KÜTÜPHANE

Görsel 6.14

Dijitalleşmenin getirdiği yenilikleri kısa sürede benimseyen bireylerin kültürleri değişebilmektedir. Bugün kültür kavramı "dijital" ön ekiyle yeniden anlamlandırılmaktadır. Dijital kültür, dijitalleşmenin bireylerin hayatına getirdiği yeniliklerin yarattığı yeni yaşam tarzı ve alışkanlıklardır (Görsel 6.14). Medya araçları dijital kültürün aktarılmasını sağlamaktadır.

Medya; kitle iletişimini sağlayan radyo, televizyon, dergi, gazete, genel ağ gibi basın ve yayın organlarını kapsayan genel bir kavramdır. Medya araçlarındaki çeşitlenme ve gelişen dijital ortamlar, bilgi akışını hızlandırmıştır.

Kaynak 4

(…) Medya, insanların çeşitli konularda bilgilenmesi, haberdar olması, haber iletmesi, eğlenmesi, hoşca vakit geçirmesi, boş zamanlarını değerlendirmesi gibi pek çok sosyal ve psikolojik ihtiyacını gördüğü bir mecradır. (…) Medya, insanların yaşam biçimini, eğlence anlayışını ve kültürel değerlerini değiştirerek ve dönüştürerek hayatlarını etkilemektedir. (…) İnternetin (Genel ağ) ucuzlaması, akıllı telefon kullanımının artması, evlerde tablet, dizüstü bigisayar kullanımının çoğalması bireylere yoğun bir medya ortamı sunmaktadır. Bu da insanları medyayla daha iç içe bir hayata zorlamaktadır. (…)

Yeles Karaman, 2024, s.1-136.

Görsel 6.15

İletişim alanında yaşanan gelişmelerle yüksek hızda veri akışını gerçekleştirecek kablosuz telefon teknolojisi, 5G aşamasına ulaşmıştır (Görsel 6.16). GSM teknolojisi ve akıllı telefon kameraları kullanıcılara her an görüntülü ulaşma ve veri aktarımı imkânlarını sağlamaktadır. Genel ağ ile milyonlarca mesaj sınırları aşarak kitlelere ulaştırılabilmektedir. Bilgiye ulaşımın kolaylaşması, aktarılması ve yeniden şekillendirilmesi sürecinde genel ağ teknolojisi hayatımızı kolaylaştırmaktadır. Genel ağ duygu, düşünce ve mesaj aktarımını hızlandırmaktadır. Böylece yaşam tarzları ve değerler yayılarak kültürel etkileşim gerçekleşmektedir.

Görsel 6.16

Farklı kültürleri tanımanın bizlere ne gibi katkıları olabilir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Günümüzde genel ağın popülerliğini ve kullanma sürekliliğini sağlayan kaynaklardan biri sosyal medyadır. Sosyal medya; çevrim içi platformlar üzerinden faaliyetlerin yürütüldüğü, bireyler ve kurumların bilgi ve iletişim amaçlı kullandıkları dijital medya araçlarından oluşan yeni nesil medya alanı olarak tanımlanmaktadır.

Sosyal medya uygulamaları günümüzün en önemli iletişim araçlarından biri hâline gelmiştir (Görsel 6.17). Kullanıcılar sosyal medyada iletişim kurarak veya paylaşımda bulunarak yeni sosyalleşme alanları oluşturmaktadır. Bu uygulamalar farklı kültürlere dâhil olan kişileri bir araya getirerek insanların iletişim kurmalarını kolaylaştırmakta ve kişiler arası iletişimi artırmaktadır. Bu durum bireylerin ve dolayısıyla toplumların birbirlerinden daha fazla etkilenmelerine sebep olmaktadır. Böylece kültürel bir etkileşim gerçekleşmektedir.

Görsel 6.17

Sosyal medya sayesinde dünyanın diğer ucunda neler olup bittiğini saniyesinde öğrenebilmekteyiz. Bu uygulamalar ile öğrenciler, öğretmen ve arkadaşlarıyla kolayca iletişime geçebilmektedir. Özellikle gençler sosyal medyada kendilerini daha rahat ifade etmektedir. Sosyal medya, yardımlaşma duygusunu da geliştirmektedir. Örneğin acil kana ihtiyacı olan kişiler sosyal medya sayesinde hızlıca amacına ulaşabilmektedir.

Sosyal medyanın kullanıcılarına birçok faydası olduğu gibi zararları da bulunmaktadır. Sosyal medyada kandırılma ve dolandırılma olayları yaşanabilirken yanlış bilgilerin hızla yayılması bilgi kirliliğine neden olmaktadır. Özellikle gençler, takip ettikleri kişilere özenerek onların zevklerine göre yaşama çabasına girebilir ve popüler olma isteği nedeniyle kişisel gelişimlerine zarar verebilir. Gününün büyük bir kısmını sosyal medyada geçiren bireyler hem ailelerinden hem de sosyal çevresinden uzaklaşabilmektedir.

? Sosyal medyanın olumsuzluklarından korunmak için bireysel olarak neler yapabiliriz? Açıklayınız.

Günümüzde birçok kullanıcının sosyal medya hesabı bulunmaktadır. Bu durum, insanlar arasındaki etkileşimi artırarak popüler kültürün oluşması ve aktarılmasını sağlamaktadır. Popüler kültür, insanların çoğu tarafından benimsenen ya da insanlar arasında yayılan gelip geçici gündelik bir hayat kültürüdür. Günlük yaşantımızı etkileyen popüler kültür; müzikten yeme-içmeye, giyimden spora kadar birçok faaliyetimizi etkilemektedir. Bu durum kültürel farklılıkların azalıp benzerliklerin artmasına neden olmaktadır. Popüler kültür insanlar üzerinde yönlendirici bir etkiye de sahip olabilmektedir. Örneğin "Selfie Hareketi" (özçekim) sosyal medya kullanıcıları arasında hızlı bir şekilde yayılma imkânı bulmuş ve dünyada popüler kültür etkinliği hâline gelmiştir (Görsel 6.18).

Görsel 6.18

İncelediğiniz kaynaklardan yararlanarak iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin kültürel etkileşim ve değişimdeki rolünü nedenleriyle birlikte açıklayınız.

İletişimin hızı

Görsel 6.19

Ulaşım ve iletişim araçlarında yaşanan gelişmelerin kültürler üzerinde yarattığı bazı etkiler bulunmaktadır. Kültürler arası etkileşimler neticesinde kültürler zamanla değişmekte ve farklılaşmaktadır. Örneğin Türk kültüründe gençler, dünyada tanınan markaların ürünlerini tercih etmekte veya zincir restoranlarda yemek yemeyi seçmektedir. Halay yerine düğünlerde dans etme geleneği yaygınlaşmış, müzikte kullanılan enstrümanlar değişiklik göstermeye başlamıştır (Görsel 6.19) . Millî müzik türleri ise Batı müziğinin etkisinde kalmıştır. Günlük yaşamda insanların kullandığı yabancı kelime sayısında artış gözlemlenmektedir. Bu ve buna benzer durumlar millî kültürümüzü olumsuz yönde etkilemektedir.

Hamburger dünyanın dört bir yanında tercih edilmekte ya da Türk döneri sınırlarımız ötesinde pek çok ülkede tüketilmektedir. Ülkemiz küresel kültürden etkilenirken iletişim araçlarıyla bütün dünyaya kültür ihraç edilebileceğini de son yıllarda dünyanın birçok yerine ulaşabilen Türk dizileriyle göstermektedir. Ancak Türk kültürünün tanıtılmasında ülkemizin kültürel mirasına, değerlerine, aile ve toplum yapısına uygun tercihlerde bulunulması gerekmektedir.

Türk kültürünü tanıtmak için ne gibi çalışmalar yapabiliriz? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Görsel 6.20

Almanya Cumhurbaşkanı, İstanbul'da

"...Almanya Cumhurbaşkanı, döner keserek davetlilere ikram etti (Görsel 6.20). Almanya Cumhurbaşkanı, Alman Millî Futbol Takımı'nın favori yiyecekleri arasında yer alan dönerin, Almanya'nın ulusal yemeği hâline geldiğini belirtti. Hiçbir hazır yemek Almanya'da Türk kültürünün millî bir değeri olan dönerden daha çok satılmıyor, daha çok yenmiyor hatta daha çok ihraç edilmiyor diyerek sözlerini sonlandırdı…"

(Genel ağdan alınmıştır.)

Dünya milletlerinin ekonomi, siyaset ve iletişim bakımlarından birbirine yaklaşması ve giderek bir bütün olmaya başlaması **küreselleşme** olarak ifade edilmektedir. Bu durum, iletişim çağının kaçınılmaz bir süreci olarak kültürel etkileşimi ve değişimi sürekli hâle getirmektedir.

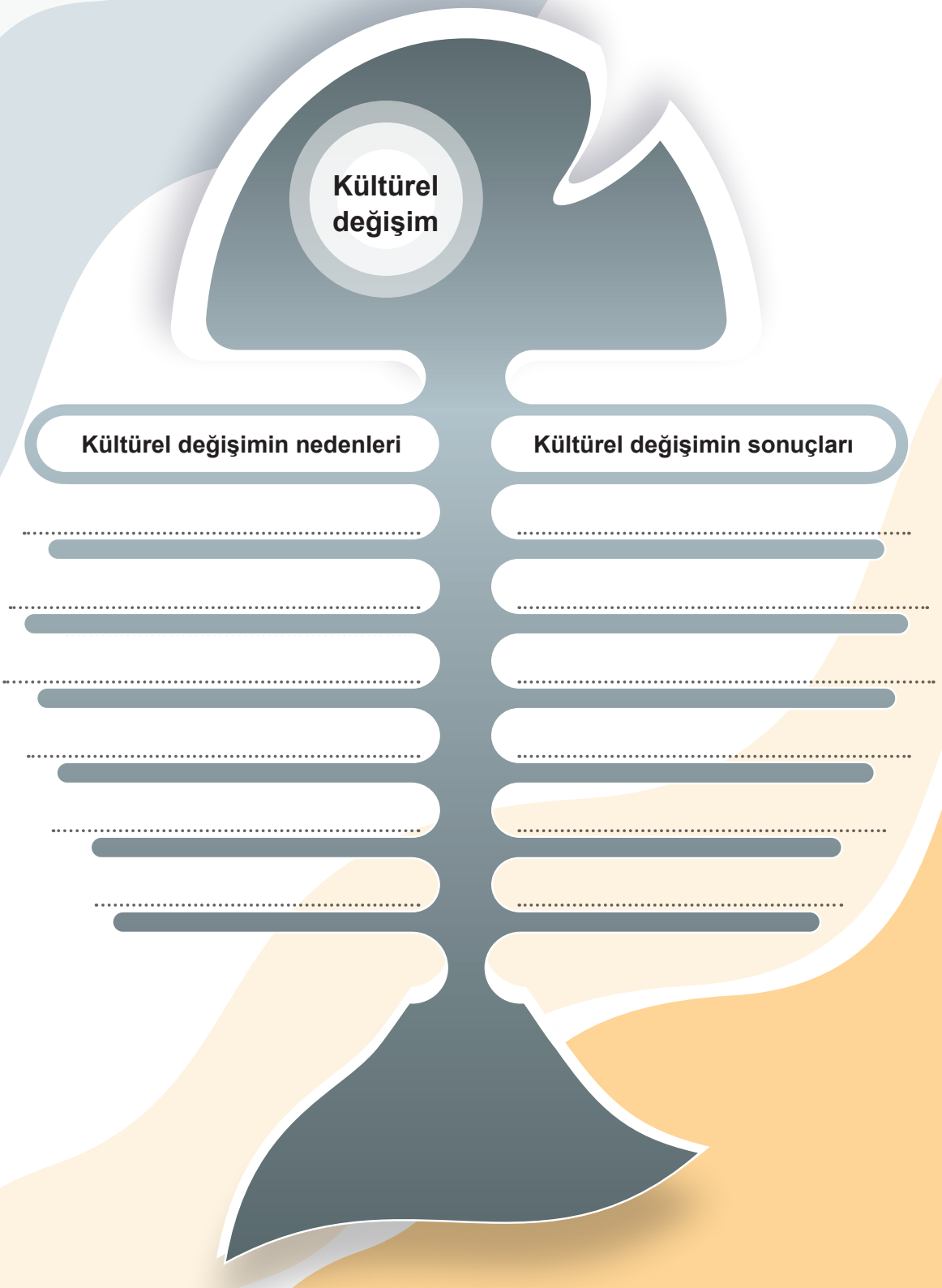
Kaynak 5

(…) Dünya, ulaşım ve iletişim araçları sayesinde coğrafi mesafe bakımından zaman ve mekan anlamında küçülmüş; insanlar, devletler ve kültürler arası ilişkiler dünya ölçeğinde giderek yoğunlaşmıştır. Başka bir deyişle, eskiden, ancak makul mesafedeki insanlarla bireysel ilişki kurulabilirken, günümüzde zaman ve mekan kavramı aşılarak, McLuhan'ın (Mek Luuhan), dünyanın "küresel köy"e dönüştüğü söylemi çerçevesinde; kıtalararası mekanlardaki toplumlarla bile sosyal, ekonomik ve kültürel ilişki kurulabilir hâle gelmiştir. (…)

Mahiroğulları, 2005, s.1278.

Teknolojik gelişmelerin bir sonucu olan kültürel değişimin nedenlerinin ve sonuçlarının neler olabileceğini tartışınız.

Tartışmada ulaştığınız bilgilere göre aşağıdaki balık kılçığını tamamlayınız.

Görsel 6.21

Görsel 6.22

Ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin kültürel değişimdeki etkisiyle ilgili verilen örnekleri inceleyiniz.

Örnek Durum 1

Merkezi İngiltere'de bulunan bir şirketin Berlin'deki bürosunda çalışan bir İngiliz, işini bitirdikten sonra evine döndü. İngiltere'de yaşayan ailesiyle telefonda konuşurken zaman zaman Almanca kelimeler kullandığını fark etti ve bu duruma çok şaşırdı. Akşam yemeğinde; Yeni Zelanda pirzolası, Kaliforniya havucu, Meksika balı ve Fransız peynirinden (Görsel 6.22) oluşan bir menüyle karnını doyurdu. Farklı kültürlere ait yiyecekler tüketmesi ve Almanca kelimeler kullanması, onu derin düşüncelere sevk etti. Acaba kendi kültüründen uzaklaşıyor muydu?

Örnek Durum 2

Bugün modern kent hayatı içinde sıradan bir bireyin sabah uyandığı andan itibaren gün boyunca neler yaptığını mercek altına alacak olursak ortaya çıkan tablo bizi pek de şaşırtmayacaktır. Güne akıllı telefon ya da akıllı saatlerin alarmıyla başlamak, mobil uygulamalarla hava durumunu kontrol etmek, en kısa yol güzergâhını ya da en yakın bankamatiği bulmak, trafik durumunu öğrenmek günlük hayatın bir parçası hâline geldi. Kredi kartıyla alışveriş yapmak, mobil uygulamalardan taksi çağırmak, çevrim içi platformlar üzerinden eğitim almak dijital yaşamın birer yansımasıdır. Boş zamanlarını sesli içerikler dinleyerek ya da dijital oyunlar oynayarak değerlendiren bireyler, tek tıkla yemek siparişi vermeyi de dijital teknolojiler sayesinde gerçekleştirmektedir.

Ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin kültürel değişim üzerindeki etkilerine, günlük yaşamınızdan ve yakın çevrenizden örnekler veriniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Hayatımız teknoloji

Ulaşım ve iletişim araçlarında yaşanan teknolojik gelişmelere bağlı olarak kültürel etkileşimler yaşanmaktadır. Bu etkileşimler millî kültürleri olumsuz şekilde de etkilemektedir. Örneğin dükkânların tabelalarında kullandıkları dilin yabancı dillerden etkilenmesi, kültürel etkileşimlerin yarattığı olumsuz durumlardan biridir. Duyarlı ve vatansever bireyler olarak bu etkileşimlerin yaratacağı olumsuzluklara karşı millî kültürümüzü korumalıyız. Bunu dilimize, tarihimize, gelenek göreneklerimize ve kültürel değerlerimize sahip çıkarak başarabiliriz. Türkçenin bozulmasına müsaade etmemeli, kültürel değerlerimizi öğrenmeli ve bu değerlere günlük hayatınızda yer vermeliyiz. Farklı kültürel unsurları olduğu gibi kabul etmemeli, millî kültürümüze uygun hâle getirmeliyiz. Millet olarak varlığımızı sürdürebilmenin yolunun kültürel değerlerimizi gelecek kuşaklara aktarmaktan geçtiğini unutmamalıyız.

Kültürün korunması neden önemlidir? Kültürün korunmasında duyarlı ve vatansever bireylerin sorumlulukları neler olabilir?

Ulaşım ve iletişim teknolojilerinin kültür üzerindeki olumsuz etkileri nasıl azaltılabilir ve kültürün devamlılığı nasıl sağlanabilir?

Fikirlerinizi verilen zihin haritasına yazınız.

Ulaşım ve iletişim teknolojilerinin gelişmesinin millî kültürümüze etkileri

KÜLTÜR

Kültür korunmalıdır

Çünkü .....

.....

.....

.....

.....

.....

Ulaşım teknolojilerinin kültürümüze olumsuz etkilerini azaltma yolları

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kültürün devamlılığını sağlama yollarımız

.....

.....

.....

.....

.....

.....

İletişim teknolojilerinin kültürümüze olumsuz etkilerini azaltma yolları

.....

.....

.....

.....

.....

.....

UYGULAYALIM

ETKİNLİK

Adı : Kültürel Değişimde Ulaşım ve İletişim
Amacı: Kültürel değişimi belirleyebilme
Beceri: Yapılandırma
Süre : 1 ders saati

Yönerge:

- Ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ile çevrim içi platformların yaygınlaşmasının kültürel değişim üzerindeki etkilerini örnekteki gibi bilgi görseli üzerinde belirtiniz.

Ulaşım ve iletişim teknolojileri ile çevrim içi platformlarda yaşanan gelişmelerin yemek kültüründen günlük hayata kadar pek çok etkileri bulunmaktadır. Örneğin yoğurt dünyaca bilinen bir Türk yiyeceğidir.

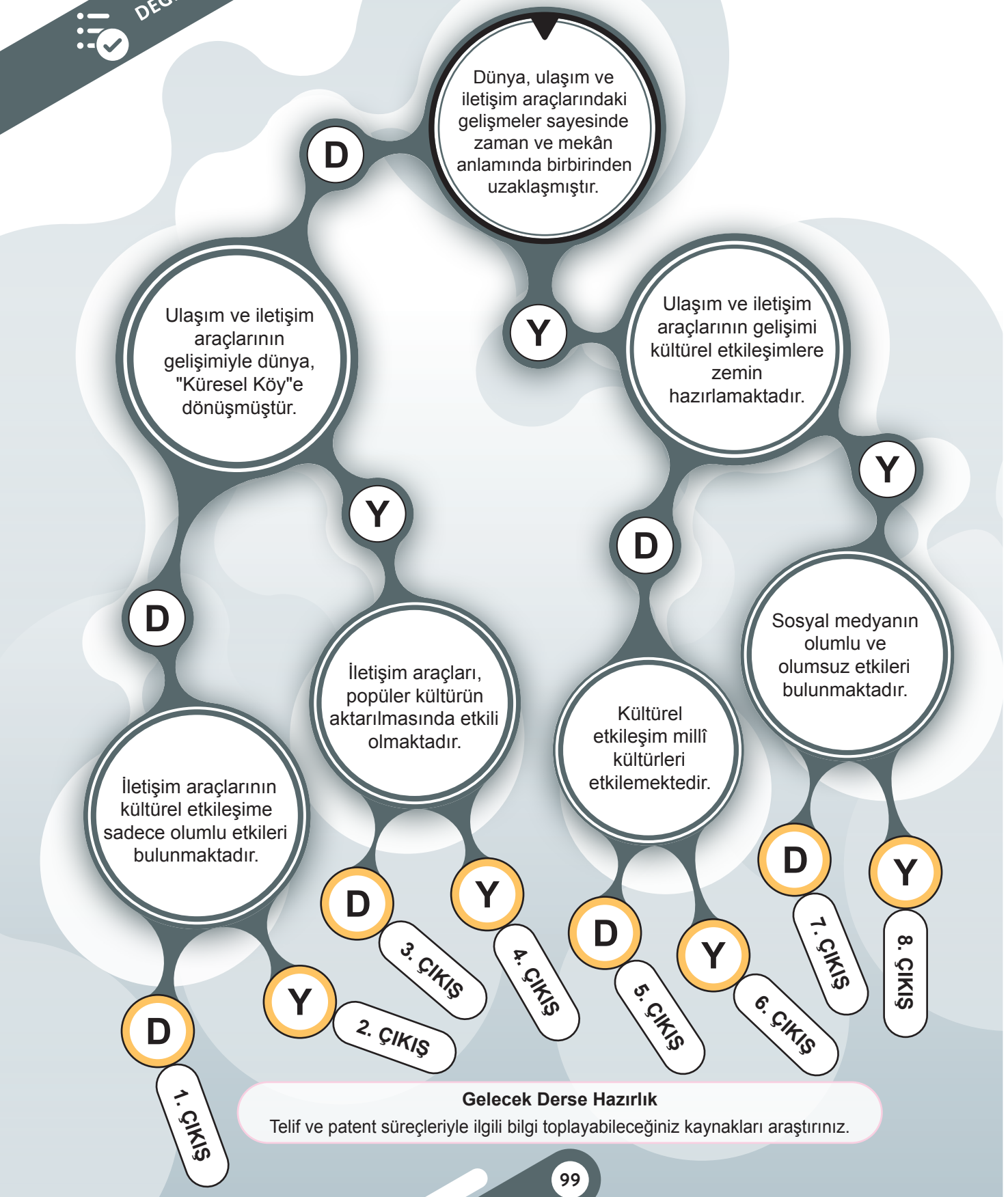
Ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ile çevrim içi platformların yaygınlaşmasının kültürel değişime etkileridir.

- **Yemek Kültürüne**
- **Günlük Hayata**
- **Eğitim Öğretime**
- **Dil Yapısına**
- **Ekonomik Faaliyetlere**

Görsel 6.23

DEĞERLENDİRELİM

Şemadaki ifadelerden bazıları doğru, bazıları yanlıştır. En üstteki ifadeden başlayıp, verdiğiniz cevapları takip ederek doğru çıkışa ulaşınız.

Gelecek Derse Hazırlık

Telif ve patent süreçleriyle ilgili bilgi toplayabileceğiniz kaynakları araştırınız.

DÜŞÜNELİM

TELİF VE PATENT SÜRECİ

İcat, buluş, ürün, üretim, hak ve sorumluluk kavramlarını tanımlayınız. Aşağıda bir bölümü verilen hikâyeyi bu kavramları kullanarak tamamlayınız ve soruları cevaplayınız.

Görsel 6.24

Genç bir mühendis olan Filiz (Görsel 6.24), doğup büyüdüğü topraklara geri dönmüştü. Köyleri, su kaynaklarının hızla tükenmesi sebebiyle kuraklık tehdidiyle karşı karşıyaydı. Her geçen gün tarlalar daha fazla susuz kalıyor, insanlar kullanacak su bulabilme konusunda sıkıntı yaşıyor ve köy halkı giderek umutsuzluğa kapılıyordu. Filiz, bu zor şartlar altında köyünün geleceği için endişeleniyor ve köyünün yaşadığı su sıkıntısını giderebilmek için çözüm yolları düşünüyordu. Birden aklına köylerinin su sorununu çözebilecek bir mühendislik projesi geldi. Bu düşünce ile Filiz, hemen harekete geçmeye karar verdi.

(Bu metin, kitap yazarları tarafından bu kitap için yazılmıştır.)

Günlük hayatta karşılaştığınız bir sorunu belirleyiniz ve bu sorunu çözmek için nasıl bir ürün icat edebileceğinizi açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

İcadınızın size ait olduğunu nasıl belgeleyebilirsiniz?

Buluş sahibinin haklarının korunması neden önemli olabilir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

KEŞFEDELİM

Görsel 6.25

Asım Bey (Görsel 6.25), yıllardır zihninde dolaşan hikâyeleri kelimelere dökmekle meşguldü. Kalemi eline aldığı anda hayal gücüyle baş başa kalır ve tüm düşüncelerinden uzaklaşırdı. Pencerenin dışında gece sessizdi yalnızca arada bir esen rüzgârın dallarda çıkardığı hafif hışırtı duyuluyordu. Asım Bey bu sessizlikte zamanın akışını unutur, hikâyelerinin içinde kaybolurdu. Tutkuyla bağlı olduğu hikâye yazma süreci, son zamanlarda kafasında oluşan büyük bir soruyla kesintiye uğruyordu : "Eserlerimi nasıl koruyabilirim?"

Asım Bey bir gece boyunca süren yazı seansının ardından masasının üzerinde biriken sayfalara baktı. Hayat verdiği karakterler ve oluşturduğu hikâyeler, yıllardır içinde büyüttüğü fikirlerden doğmuştu. Ancak birkaç hafta önce yaşadığı bir olay, yazarlık tutkusunu sorgulamasına neden olmuştu.

O gün yerel bir yayınevine yeni hikâye dosyasını teslim etmişti. Bir hafta sonra bir arkadaşından gelen telefonla sarsılmıştı. Hikâyesindeki karakterlerin ve olay örgüsünün genel ağ üzerinde bir başka yazarın yayınladığı bir hikâyeyle birebir örtüştüğünü öğrenmişti. Oysa Asım Bey, o yazarın adını bile duymamıştı.

Hemen yayınevine ulaşıp olayın peşine düştü. Araştırmaları sonucunda hikâyesinin bir taslağının o yayınevine bağlı bir editörün dosyasından sızdırıldığını öğrendi. Bir başka kişi Asım Bey'ın hikâyesini kendi eseriymiş gibi yayınlamıştı. Asım Bey'in içi öfkeyle doldu. Bir yazar olarak en büyük korkularından biri gerçekleşmişti: fikrinin çalınması. Bu olayla fikrî mülkiyet hakları hakkında hiçbir şey bilmediğini de fark etti.

Asım Bey, fikrî mülkiyet hakları ile ilgili bir araştırma yapmaya karar verdi. Öğrendiği bilgiler doğrultusunda avukatı Sırma Hanım ile bir görüşme gerçekleştirdi. Sırma Hanım, Asım Bey'e yazdığı eseri izinsiz çoğaltan kişi veya kuruma dava açabileceğini söyledi. Asım Bey, yaşadığı haksızlık karşısında hakkını hukuki yollarla aramaya karar vererek avukatına sorumlular hakkında dava açması için yetki verdi.

(Bu metin, kitap yazarları tarafından bu kitap için yazılmıştır.)

Asım Bey, fikrî mülkiyet haklarını araştırmaya nasıl karar vermiştir ve yaşadığı haksızlık sonrasında hangi önlemleri almıştır?

Hikâye veya roman yazmak ya da şarkı bestelemek gibi bir idealiniz olsaydı hangi türde eserler oluşturmayı tercih ederdiniz?

Oluşturduğunuz bu eserlerin fikrî mülkiyet haklarını nasıl koruyacağınız hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz? Açıklayınız.

ÖĞRENELİM

Bir fikir veya sanat eserini özgün bir biçimde oluşturan kişinin bu eserden doğan tüm haklarına **telif hakkı** denir. Telif hakkının ne olduğu, nasıl kullanılacağı, kimlerin kullanacağı ve hak ihlallerine karşı ne gibi yaptırımlar uygulanacağı gibi bilgiler Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda yer almaktadır.

Telif süreçleriyle ilgili araştırıp bulduğunuz ve bilgi toplamada kullanabileceğiniz yazılı, görsel ya da dijital kaynakları yazınız.

.....

.....

Bu kaynaklardan elde ettiğiniz bilgilere göre aşağıdaki soruları cevaplayınız:

Telif hakkı ile eser sahibine tanınan maddi ve manevi haklar nelerdir?	Telif hakkı neden gereklidir ve eser sahibi telif hakkından kaç yıl yararlanabilir?	Bir fikir ve sanat ürününün eser olarak kabul edilip koruma altına alınabilmesi için hangi özelliklere sahip olması gerekir?
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

Telif hakkı ile koruma altına alınabilecek eser çeşitleri nelerdir?	Telif hakkından yararlanabilmek için esere tescil belgesi almak gerekli midir?	Telif hakkı ihlali durumunda başvurulacak kurumlar hangileridir?
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

Buluşun izinsiz olarak üretilmesini, satılmasını, kullanılmasını veya ithal edilmesini engellemek amacıyla buluş sahibine tanınan haklara **patent hakkı** denir. Patentin ne olduğu, nasıl kullanılacağı, kimlerin kullanacağı ve hak ihlallerine karşı ne gibi yaptırımlar uygulanacağı gibi bilgiler Sınai Mülkiyet Kanunu'nda yer almaktadır.

Patent süreçleriyle ilgili araştırıp bulduğunuz ve bilgi toplamada kullanabileceğiniz yazılı, görsel ya da dijital kaynakları yazınız.

.....

.....

Bu kaynaklardan elde ettiğiniz bilgilere göre aşağıdaki soruları cevaplayınız:

Bir buluşa patent alınabilmesi için buluşun hangi kriterlere sahip olması gerekir?	Bir buluşa ne zaman patent başvurusunda bulunulmalıdır?	Patent başvurusu nereye ve nasıl yapılır?
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

Patent başvurusu için gerekli belgeler nelerdir?	Patent koruma süresi ne kadardır ve patent için yıllık ücret ödeme zorunluluğu var mıdır?	Patent hakkının ihlali durumunda ne yapılmalıdır?
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına bağlı Türk Patent ve Marka Kurumu, ülkemizde patent tescili ile patent haklarının korunmasından sorumlu kurumdur. Bu kurum ve kurumun faaliyetleri hakkında aşağıdaki kaynak ve haberi inceleyiniz.

Görsel 6.26

Türk Patent ve Marka Kurumu

- Buluşların kullanımını takip eder, yeni teknolojilerin değerlendirilmesi ile teknoloji transferinin yönlendirilmesi ve arşivlenmesi işlemlerini yapar.
- Patent hakları alanında uluslararası kuruluşlar ve yabancı ülkelerle ilişkileri yürütür, iş birliğinde bulunur.
- Yurt içi ve yurt dışında teknoloji ve araştırma- geliştirme ile ilgili bilgi bankalarıyla, kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapar. Elde edilen bilgilerle doküman merkezleri kurar, bu bilgileri kamunun istifadesine sunar.
- Patent hakları ile ilgili olarak yayınlar yapar.
- Patent hakları konularında kişi ve kuruluşların bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi için gerekli çalışmaları yapar.
- Ülkemizin kalkınması ve sanayi üretiminin artması amacıyla girişimcileri buluş yapmaya ve patent almaya teşvik eder.

Görsel 6.26'da bu faaliyetlerden birine yer verilmiştir.

Görsel 6.27

HABER

TÜRKPATENT'e (Türk Patent ve Marka Kurumu) 6 ayda 7 bine yakın başvuru yapıldı

"...Türk Patent ve Marka Kurumuna (TÜRKPATENT) yılın ilk 6 ayında 6 bin 957 patent başvurusu yapıldı. TÜRKPATENT verilerinden yapılan derlemeye göre haziranda toplam patent başvurusu geçen yılın aynı ayına göre %3,1 oranında arttı..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Türk Patent ve Marka Kurumunun hizmetleri

Aşağıdaki soruları beyin fırtınası yaparak tartışınız.

Türk Patent ve Marka Kurumu, başta gençler olmak üzere Türk girişimcileri patent almaya neden teşvik ediyor olabilir?

Telif ve patent süreçleri, ülkemiz ve ekonomimiz açısından ne gibi bir öneme sahiptir?

Telif ve patent haklarına uymanın ve bu hakların kanunlarımızca koruma altına alınmasının ülkemize ve bireylere ne gibi katkıları vardır?

Telif süreci ile ilgili verilen yazılı, görsel ve dijital kaynakları inceleyiniz.

Telif hakkı, eser sahiplerinin haklarını başkalarının izinsiz kullanımına karşı korur ve eser sahiplerine özel haklar tanır. Bu hakkı düzenleyen Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun bazı maddeleri şunlardır:

Kaynak 1

Madde 8 : Bir eserin sahibi, onu meydana getirendir.

Madde 14 : Bir eserin umuma (kamuya) arz edilip edilmemesini, yayımlanma zamanını ve tarzını münhasıran (özel olarak) eser sahibi tayin eder.

Madde 15 : Eseri, sahibinin adı veya müstear (takma) adı ile yahut adsız olarak umuma arz etme veya yayımlama hususunda karar vermek salahiyeti (yetkisi) münhasıran eser sahibine aittir.

Madde 16 : Eser sahibinin izni olmadıkça eserde veyahut eser sahibinin adında kısaltmalar, ekleme ve başka değiştirmeler yapılamaz.

Madde 21 : Bir eserden, onu işlemek suretiyle faydalanma hakkı münhasıran eser sahibine aittir.

Madde 23 : Bir eserin aslını veya çoğaltılmış nüshalarını kiralamak, ödünç vermek, satışa çıkarmak veya diğer yollarla dağıtmak hakkı münhasıran eser sahibine aittir.

mevzuat.gov.tr

Kanuna göre bir fikir ve sanat ürününün eser olarak kabul edilip koruma altına alınabilmesi için eserin fikrî bir çabanın ürünü olması, bir ürün olarak ortaya konması (alenileşmesi) ve eser sayılan türler arasında olması gerekmektedir. Kanuna göre eser çeşitleri şunlardır:

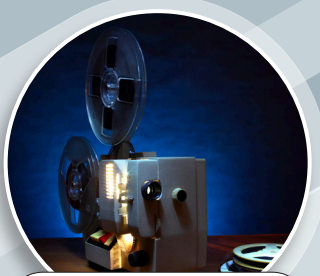
Musiki eserler

İlim ve edebiyat eserleri

Güzel sanat eserleri

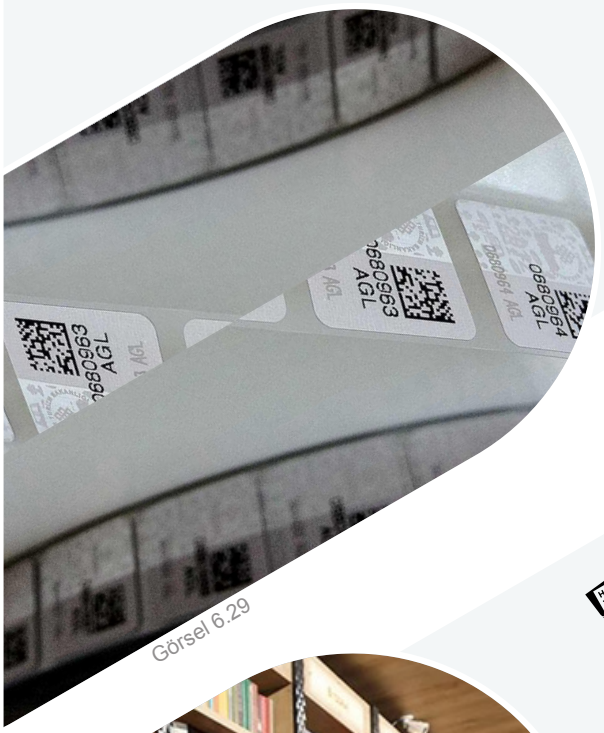
Sinema eserleri

Derleme eserler

Görsel 6.28

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında korunan eserler, eserin oluşturulduğu andan başlayan doğal bir korumadan yararlanır. Eserin herhangi bir kuruma kayıt (tescil) ettirilmesine ya da onaylattırılmasına gerek yoktur. Ancak sinema ve müzik eserleri ile bilgisayar oyunları gibi eserler zorunlu kayıt tesciline sahiptir. Eser üzerindeki hakların korunması ve özellikle hak sahipliklerinin belirlenmesinde ispat kolaylığı sağlanması amacıyla bazı işlemlerin yapılması mümkündür. İsteğe bağlı tescil işlemi T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Telif Hakları Genel Müdürlüğüne şahsen ya da posta yolu ile başvurularak yapılır. İstenilen belgelerin eksiksiz olması durumunda başvuru sahibine de yapılan işleme ilişkin olarak kayıt-tescil belgesi düzenlenerek verilir. Ayrıca eser sahibi notere başvurarak eserin kendisine ait olduğunu belgelendirebilir. Eserin telif hakkını koruma süresi, eser sahibinin hayatını kaybetmesinden itibaren 70 yıl daha devam etmektedir.

Görsel 6.29

Telif hakkı, eserlerde "©" sembolü ile gösterilir. Zorunlu kayıt tescile tabi kitap, sinema ve müzik eserleri ile bilgisayar oyunlarına T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığınca bandrol verilir (Görsel 6.29). Bandrol bulunmayan ürünler "korsan eser" olarak adlandırılır ve bunlar telif haklarına aykırı olarak basılan eserlerdir. Telif haklarının korunması ve emeğe saygı gereği bu eserleri alırken bandrol olup olmadığına dikkat etmeliyiz.

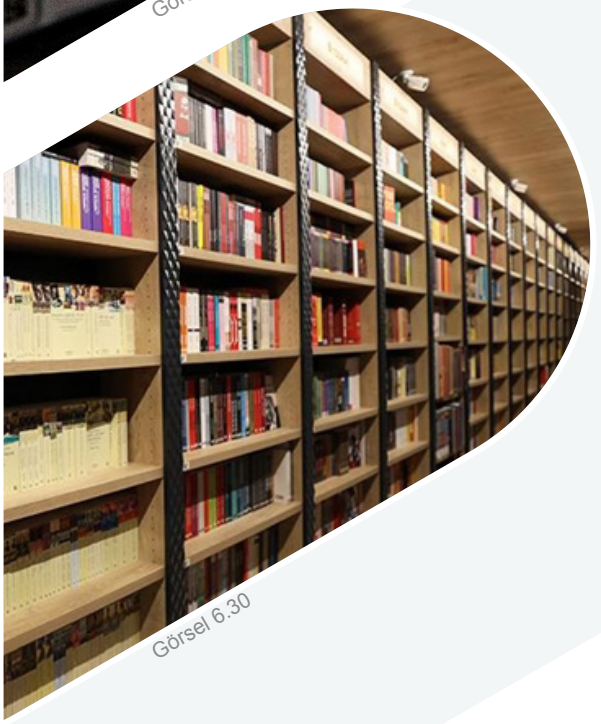
Eser sahipleri telif haklarının ihlali durumunda yetkili mahkemelere başvuru yapabilirler. Ülkemizde telif haklarının denetiminden Emniyet Genel Müdürlüğü sorumludur. Vatandaşların haklarını korumak için emniyet yetkilileri düzenli olarak denetim gerçekleştirirler. Aşağıdaki genel ağ haberinde bu duruma örnek verilmiştir:

Geçen yılın bandrol tescil ve korsanla mücadele istatistikleri açıklandı

"...Kültür ve Turizm Bakanlığının bandrol tescil ve korsanla mücadele istatistiklerine göre 2022 yılında en çok eğitim kategorisinde bandrol satışı yapıldı, kişi başına düşen fiziki kitap sayısı yaklaşık yüzde 5 arttı. İstatistiklere göre yayın bandrolü satışı, 2022 yılında 380 milyon 296 bin 402 olarak gerçekleşti.

Emniyet Genel Müdürlüğü Güvenlik Daire Başkanlığından alınan verilere göre korsanla mücadele kapsamında tüm illerde "il denetim komisyonlarınca" 2022 yılında 1.163 denetim gerçekleştirildi. Denetimlerde 626 bin 859 materyal bulundu..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Görsel 6.30

Telif hakları hakkında daha fazla bilgi

Patent süreci ile ilgili verilen yazılı, görsel ve dijital kaynakları inceleyiniz.

Patent hakkı, buluş yapanların haklarını korur ve buluş sahiplerine özel haklar tanır. Bu hakkı düzenleyen Sınai Mülkiyet Kanunu'nun bazı maddeleri şunlardır:

Kaynak 2

Madde 1 : Bu Kanunun amacı; marka, coğrafi işaret, tasarım, patent, faydalı model ile geleneksel ürün adlarına ilişkin hakların korunması ve bu suretle teknolojik, ekonomik ve sosyal ilerlemenin gerçekleştirilmesine katkı sağlamaktır.

Madde 82 : Teknolojinin her alanındaki buluşlara yeni olması, buluş basamağı içermesi ve sanayiye uygulanabilir olması şartıyla patent verilir.

Madde 85 : Patent sahibi, buluşun yeri, teknoloji alanı ve ürünlerin ithal veya yerli üretim olup olmadığı konusunda herhangi bir ayrım yapmaksızın patent hakkından yararlanır.

Patent sahibinin, izinsiz olarak yapılması hâlinde aşağıda belirtilen fiillerin önlenmesini talep etme hakkı vardır.

Patent konusu ürünün üretilmesi, satılması, kullanılması, ithal edilmesi veya bu amaçlar için kişisel ihtiyaçtan başka herhangi bir nedenle elde bulundurulması.

mevzuat.gov.tr

Görsel 6.31

Türkiye'de patent almak için yetkili tek kurum Türk Patent ve Marka Kurumudur. Bu kurum, uygun gördüğü başvurulara patent belgesi vermektedir (Görsel 6.31). Patent başvurusu çevrim içi olarak turkpatent.gov.tr adresi üzerinden yapılmalıdır.

Patent sürecinde dikkat edilmesi gereken bazı hususlar vardır. Patenti zamanında almak ve süreç içerisinde gerekli belgeleri hazırlamak bu hususların başında gelmektedir. Patenti olan ürünlerde "®" veya "TM" sembolü bulunmaktadır.

Patent başvurusuna kadar buluşunuzu gizli tutmalısınız. Ürününüzün gelişimini tamamlaması ve pazarın ürün için hazır olması durumunda gecikmeden patent başvurusunun yapılması uygundur. Ancak şunu unutmamak gerekir:

Ürünün tam olarak geliştirilememiş olması ya da ürün için pazarın henüz hazır olmaması durumunda ürün karşılığını bulamayacaktır. Yine aynı şekilde patent için hazır bir ürünün patent başvurusunun gecikmesi durumunda da aynı fikirlerin başkaları tarafından patent başvurusunda bulunulması riski her zaman vardır.

Patent süresi başvuru tarihinden itibaren 20 yıldır. Patent hakkının ihlali durumunda buluş sahibi yetkili mahkemelere başvuruda bulunmalıdır.

Bir ürün veya fikrin telif ve patent süreçleriyle ilgili ulaştığınız bilgileri kitabınızdaki bilgilerle karşılaştırınız. Ulaştığınız kaynaklardaki bilgilerin doğruluğunu tartışınız.

Patent süreci hakkında daha fazla bilgi

UYGULAYALIM

PERFORMANS GÖREVİ

Adı : Rapor hazırlama

Amacı : Telif ve patent süreçlerini yansıtan bir rapor hazırlama ve sunma

Beceri : Bilgi toplayabilme

Süre : 1 ders saati

Yönerge:

- Öğretmeninizin rehberliğinde sınıf mevcuduna göre beş ya da altı grup oluşturunuz.
- Grubunuzla beraber bir fikrî eser ya da buluş belirleyiniz.
- Belirlediğiniz bir fikrî eser ise telif hakkını kullanma süreciyle ilgili bir rapor hazırlayınız.
- Belirlediğiniz eser bir buluş ise patent alma süreciyle ilgili rapor hazırlayınız.
- Hazırladığınız raporları sınıf arkadaşlarınıza sununuz.
- Raporlarınız derecelendirme ölçeği ile sunumlarınız ise kontrol listesi ile değerlendirilecektir.

RAPOR

Derecelendirme ölçeği

Kontrol listesi

DEĞERLENDİRELİM

Telif ve patent hakları ile ilgili karışık olarak verilen ifadeleri haklarla eşleştiriniz. (Cümlenin numarasını ilişkili olduğu hakkın yazılı olduğu kutuya yazınız.)

1. Bir fikir veya sanat eserini özgün bir biçimde oluşturan kişinin, bu eserden doğan tüm haklarıdır.
2. Bu haktan yararlanma süresi başvuru tarihinden itibaren 20 yıldır.
3. Bu hakkın ne olduğu, nasıl ve kimler tarafından kullanılacağı ile hak ihlallerine karşı uygulanacak yaptırımlar, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda yer almaktadır.
4. Ülkemizde bu hakkı düzenleyen Sınai Mülkiyet Kanunu bulunmaktadır.
5. Ülkemizde bu hakkın denetiminden Emniyet Genel Müdürlüğü sorumludur.
6. Bu hakkı kullanmak isteyen eser sahibi notere başvurarak eserin kendisine ait olduğunu belgelendirebilir.
7. Buluşun izinsiz olarak üretilmesini, satılmasını, kullanılmasını veya ithal edilmesini engellemek amacıyla buluş sahibine tanınan haklardır.
8. Bu hakkın kullanılabilmesi için eserin herhangi bir kuruma kayıt (tescil) ettirilmesine ya da onaylattırılmasına gerek yoktur.
9. Bu hakkın nasıl kullanılacağı, bu hakkı kimlerin kullanacağı ve hak ihlallerine karşı ne gibi yaptırımlar uygulanacağı gibi bilgiler Sınai Mülkiyet Kanunu'nda yer almaktadır.
10. Musiki eserleri, ilim ve edebiyat eserleri, güzel sanat eserleri, sinema eserleri, derleme eserler bu hak kapsamında korunmaktadır.
11. Bu hakkın kullanıldığı eserlerde "©" sembolü bulunur.
12. Bu hakkın korunma süresi, eser sahibi yaşadığı sürece ve ölümünden itibaren 70 yıldır.
13. Bu haktan yararlanabilmek ve belge alabilmek için buluş sahibi, çevrim içi olarak turkpatent.gov.tr adresi üzerinden başvuru yapmalıdır.

Telif Hakkı

.....

.....

.....

Patent Hakkı

.....

.....

.....

Görsel 6.32

1. Yüzyıllar önce kültürel etkileşim daha çok göç, savaş ve ticaret faaliyetleri ile gerçekleşirdi. Günümüzde ise ulaşım ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle kültürel etkileşim hem kolaylaştı hem de arttı. Medyanın ve hızlanan iletişim araçlarının yaydığı popüler kültür ögeleri, ulusal kültürlerde bazı değişikliklere sebep oldu. Bu durum farklı kültürlerin yaşam tarzlarının ve toplumsal alışkanlıkların iç içe geçmesine neden oldu.

Verilen metinde aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) Kültürel etkileşimde daha çok ulaşım araçlarının etkili olduğuna
B) Teknolojik gelişmelerin küreselleşme sürecini hızlandırdığına
C) Kültürel etkileşimin uzun zamandan beri devam ettiğine
D) Ulusal kültürlerde zamanla değişimler yaşandığına

Aşağıda verilen genel ağ haberini okuyunuz. 2 ve 3. soruyu cevaplayınız.

"...Hedeflenen bu geliştirme programıyla Türkiye'de bulunan 300'ü aşkın tasarım merkezine eğitimler verilerek patent sayılarının artırılması ve katma değerli üretimin yükseltilmesi amaçlanıyor.

Programın ilk ayağı, Ankara, Eskişehir, Kütahya, Karabük, Konya ve Sivas'taki tasarım merkezleri temsilcilerinin katılımıyla TÜRKPATENT'te yapıldı. Temsilcilere, sınai mülkiyet haklarının önemi, patent başvuru süreci ve patentin sağladığı haklar konularında eğitimler verildi.

Yaptığı açıklamada TÜRKPATENT başkanı, başarılı firmaların artık sadece ürün ve hizmet üretmekle değil, aynı zamanda yenilikçi ve özgün tasarımlarla da öne çıktığını vurguladı. Söz konusu geliştirme programının yıl içinde İzmir, İstanbul ve Adana'da da uygulanacağını bildirdi..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

2. Üreticilerimizin sahip olduğu patent sayısının artması ülkemize ne gibi katkılar sağlar?

.....

.....

.....

3. Genel ağ haberinde geçen "yenilikçi ve özgün tasarımlar" ifadesi ile anlatılmak istenen kavram aşağıdakilerden hangisidir?

A) Telif
B) Patent
C) Buluş
D) Fikrî eser

4. Ecem Hanım, yazdığı kitabın kendisinden izin alınmadan çoğaltılıp satıldığını öğrenmiştir. Bunun üzerine yetkili birimlere şikâyette bulunmuştur. Emniyet güçleri, şikâyet üzerine şüpheli iş yerlerini denetlemiş ve bandrolü olmayan binlerce kitap ele geçirmiştir. Denetimde kitabı çoğaltan ve satan işletmelere iş yeri kapatma ve para cezası verilmiştir.

Verilen metinde Ecem Hanım'ın hangi hakkı korunmuştur?

A) Patent
B) Telif
C) Sağlık
D) Barınma

Aşağıda verilen genel ağ haberini okuyunuz. 5 ve 6. soruyu cevaplayınız.

"...Türkiye'nin dünyaya açılan kapısı olarak havalimanı olmaktan öte kültür ve sanat mekânı olarak da tasarlanan İstanbul Havalimanı'nda, Anadolu'daki medeniyetleri ve Türk kültürünü anlatan eserlerin yer aldığı bir müze açıldı.

Kültür ve Turizm Bakanı müze açılışında "Anadolu'daki bütün medeniyetleri anlatan eserleri bir araya getirdiğimiz bir müzeyi hayata geçiriyoruz. Türkiye'ye gelen yabancı misafirin 1/3'ü İstanbul Havalimanı'ndan giriş yapıyor. Bu misafirlerin sayısı geçen yıl 15 milyonu bulmuştu. Türkiye'ye getirmeyi başardığımız ama İstanbul'a girmeden başka bir ülkeye transit geçiş yapan 15 milyon misafir daha vardı. Şimdi Türkiye'ye gelip İstanbul'a indikten sonra başka bir ülkeye gidecek misafirlere Türk kültürünü ve Anadolu'yu tanıtarak daha sonra ülkemizi gezmeye ikna etmek için böyle bir projeyi hayata geçiriyoruz." dedi.

Bu durum ..... teknolojisinde yaşanan gelişmelerin kültürel etkileşime etkisine güzel bir örnek olmuştur..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

5. Metinde boş bırakılan alana aşağıdakilerden hangisi yazılmalıdır?

A) Eğitim
B) Üretim
C) İletişim
D) Ulaşım

6. İstanbul Havalimanı'nda açılan müze, kültürel etkileşimin yanında ülkemize ne gibi katkılar sağlayabilir?

.....

.....

.....

Daha fazla örnek soru

Kavram oyunu

A-B-C-Ç

adalet: Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme; bu işi uygulayan, yerine getiren devlet kuruluşları.

adapte: Yeni duruma uyum sağlama, uyarlanmış.

aksesuar: Bir aletin, bir makinenin işlevine katılmayan ancak kendine özgü ayrı bir yararı bulunan alet, araç veya nesne.

asgari: En az, en aşağı, en düşük, en alt; minimum.

asosyal: Sosyal olmayan.

bandrol: Satılan ürünün denetimli olduğunu belirten, devlet tarafından vergisinin alındığını gösteren, satılan şeylerin üzerine yapıştırılan etiket.

D-E-F

dijital: Sayı ile ilgili, sayı temeline dayanan; numerik.

düzen: Belli yöntem, ilke veya yasalara göre kurulmuş olan durum; nizam, sistem.

G-H-I-İ-J

girişimci: Üretim için bir işe girişen, kalkışan kimse; müteşebbis.

ifşa: Gizli bir şeyi açığa çıkarma, ortaya dökme, yayma.

iktisat: İnsanların yaşayabilmek için üretme, ürettiklerini bölüşme biçimlerinin ve bu faaliyetlerden doğan ilişkilerin bütünü.

ilke: Temel düşünce, temel inanç; davranış kuralı.

K-L

kanaat: Bir olay, varlık veya düşünce üzerinde varılan yargı, fikir.

katılım: Katılmak işi; iştirak.

küresel: Dünya ölçüsünde geniş bir bakış açısıyla benimsenen; global.

küreselleşme: Küreselleşmek durumu, globalleşme.

M-N

mahallî idare: Yerel yönetim.

mahremiyet: Bir kişinin veya ailenin özel, başkalarının bilmemesi gereken kişisel alanı ve bilgileri, gizlilik.

maruz: Bir olayın, bir durumun etkisinde veya bir olay veya durumla karşı karşıya bulunan.

millî irade: Milletçe kullanılan ve hiçbir gücün etkileyemeyeceği kuvvet; ulusal irade.

nitelikli: Bir şeyi yapabilme niteliğini ve ustalığını kazanmış olan; vasıflı, muttasıf, kalifiye.

O-Ö-P-R

otantik: Eskiden beri mevcut olan özelliklerini taşıyan; orijinal.

otomasyon: Endüstride, yönetimde ve bilimsel işlerde insan aracılığı olmadan işlerin otomatik olarak yapılması; öz devim.

pasif: Çekingen, durgun.

pazar: Belli bir şeyin satıldığı yer, piyasa.

popüler kültür: Belli bir dönem için geçerli olan, hızlı üretilen ve hızlı tüketilen kültürel ögelerin bütünü.

proje: Değişik alanlarda önceden plan ve programa alınmış, maliyeti hesaplanmış, kurum ve kuruluşların yönetim organları tarafından onaylanmış, kısa ve uzun vadeye bağlanarak özel kurum veya devlet adına gerçekleştirilmesi kabul edilmiş bilimsel çalışma tasarısı.

propaganda: Bir öğreti, düşünce veya inancı başkalarına tanıtmak, benimsetmek ve yaymak amacıyla söz, yazı vb. yollarla gerçekleştirilen çalışma; yaymaca.

protokol: Bir toplantı, oturum, soruşturma sonunda imzalanan belge; diplomatlar arasında yapılan anlaşma tutanağı.

S-Ş

sendika: İşçilerin veya işverenlerin iş, kazanç, toplumsal ve kültürel konular bakımından çıkarlarını korumak ve daha da geliştirmek için aralarında kurdukları birlik.

sermaye: Bir ticaret işinin kurulması, yürütülmesi için gereken anapara ve paraya çevrilebilir malların tamamı.

süreç: Aralarında birlik olan veya belli bir düzen veya zaman içinde tekrarlanan, ilerleyen, gelişen olay ve hareketler dizisi.

T-U-Ü

temsilci: Hak ve görev bakımından birinin veya bir topluluğun adına davranan kimse.

tescil: Herhangi bir şeyi resmî olarak kaydetme, kütüğe geçirme.

teşvik: İsteklendirme, özendirme.

tüzel kişilik: Tüzel kişi olma durumu; hükmi şahsiyet.

tüzük: Herhangi bir kurumun veya kuruluşun tutacağı yolu ve uygulayacağı hükümleri sırasıyla gösteren maddelerin hepsi; nizamname, statü.

V-Y-Z

vergi: Kamu hizmetlerine harcanmak üzere hükûmetin veya yerel yönetimlerin yasalara göre herkesten doğrudan doğruya veya bazı malların fiyatlarının üstüne koyarak dolaylı yoldan topladığı para.

yerel: Belli bir yöre ile ilgili, mahallî, lokal.

ziraat: Bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretilmesi, kalite ve verimlerinin yükseltilmesi, uygun koşullarda korunması, işlenip değerlendirilmesi ve pazarlanması.

AKYOL, T. (2020). Anne Babaların Çocukların Katılım Hakkına Yönelik Görüşleri. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 11(Ek), 331-346.

ARSLAN, F., ÇAĞLAR, L. M., GÜRBIYIK, C. (2017). Kültürel Miras Kapsamında Kaybolmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Meslekler: Turgutlu Örneği. *Studies of The Ottoman Domain (Osmanlı Hakimiyet Sahası Çalışmaları)*, *7*(13), 211-247.

ARSLAN, O. (2022). *19. Yüzyılda Çukurova-İstanbul Örneğinde Mesafe Süresinin Dönüşümü (Yayımlanmamış doktora tezi).* Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

ASLANEL, M.N. (1993). *Kamuoyu ve Kamuoyunun Oluşmasında Kitle İletişim Araçlarının Rolü (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi)*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

BAKIŞ, Z. (2024). *Karayolu Ulaşımının Türkiye'de Gelişim Tarihi ve Çevresel Etkilerinin Bilimsel Çalışmalar Işığında Araştırılması (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).* Batman Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

CEYLAN, A., KIRHAN AYDIN, A., (Ed.). (2023). *Toplumsal Değişimin Medyaya Yansımaları.* Ankara: Berikan Yayınevi.

COŞGUN, M. (2012). Popüler Kültür ve Tüketim Toplumu. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi,* 1(1), 837-850.

ÇATLI, M., KESKİN, S. (2021). İnsan Haklarının Değişime Açık Konusu: Dijital Vatandaşlık Kavramı Üzerine Bir İnceleme. *Ombudsman Akademik,* 7(14), 199-229.

DAMLAYICI, Ö., ARSLAN, İ. K. (2024). Dünya ve Türkiye Ekonomisinde Mobilya Sektörü. *Mecmua*, (17), 81-91.

DELİBALTA, M. S. (2023). Türkiye Madencilik Sektöründe Verimlilik ve Ekonomik Katkı Analizi. *Soma Meslek Yüksekokulu Teknik Bilimler Dergisi*, *1*(35), 16-26.

DERNEK, Z. (2006). Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Tarımsal Gelişmeler. *Ziraat Fakültesi Dergisi*, *1*(1), 1-12.

DURMUŞ, G. (2019). *Çocuğa Karşı Şiddeti Önlemek İçin Ortaklık Ağı Politika Belgesi.* Ankara: Uluslararası Çocuk Merkezi.

ERDOĞAN, T., UYANİK, Ş. E. (2020). Babadan Oğula Aktarılan Bir Miras Olarak Ayakkabıcılık Mesleğinde Yaşanan Değişimler: Denizli-Yeşilyuva Örneği. *Journal of Economy Culture and Society*, *61*(1), 207-228.

KALABALIK, H. (2016). *İnsan Hakları ve Kamu Özgürlükleri.* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

KARADUMAN, N. (2017). Popüler Kültürün Oluşmasında ve Aktarılmasında Sosyal Medyanın Rolü. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *31*(43), 113-133.

KILIÇ, A. Z. (2015). *Katılımcı Okul Uygulamaları: Eğitimciler için El Kitabı.* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

KAYIRAN, M., SAYGIN, S. (2019). İzmir İktisat Kongresi. *Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi*, *3*(5), 27-70.

KOCADAŞ, B. (2005). Kültür ve Medya. *Bilig*, (34), 1-13.

KOÇ, R. (2022). Dijitalleşen Kültür ya da Kültürün Dijitalleşmesi: Dijital Kültür Kavramı. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, *15*(38), 500-513.

KÖMÜRLÜ, E. (2019). 1960'lara Kadar Türkiye'de İlk Üniversitelerin Kuruluşları. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, *2*(1), 50-57.

MAHİROĞULLARI, A. (2005). Küreselleşmenin Kültürel Değerler Üzerine Etkisi. In *Journal of Social Policy Conferences,* 50, 1275-1288.

MEYDAN UYGUR, S., BAYKAN, E. (2007). Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri. *Gazi Üniversitesi Ticaret Ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, 2*, 30-49

ÖLÇEKÇİ, H. (2020). Küreselleşme ve İletişimin Milli Kültürlere Etkileri. *Gazi Türkiyat*, 26, 79-97.

SARIIŞIK, B. E., ÖCALIR, E. V. (2022). Ulaşım Teknolojilerinin Gelişmesiyle Ortaya Çıkan Mekân-Zaman Yakınsaması: Ankara-İstanbul Yolculukları Örneği. *İdealkent*, *13*(36), 428-463.

ŞENER, S. (2021). Sosyal Medyanın Gençlerin Düşünce Ve Değerlerine Etkisi. *Akademik Platform İslami Araştırmalar Dergisi,* 5(3), 529-553.

TEZİÇ, E., Anayasa Hukuku, beşinci basım, 1998, 3051

TÜRKER, M. F., ÖZTÜRK, A. (2001). Artvin İli Ekonomisinde Ormancılık Sektörünün Yeri ve Önemi. *Kafkas Üniversitesi Artvin Orman Fakültesi Dergisi,* 1, 1-15.

ULUÇ, G., YARCI, A. (2017). Sosyal Medya Kültürü. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 52, 88-102.

UZUN, H. (2023). *Kamu Yönetiminde Karar Alma ve Kamu Politikası Oluşturma Süreçlerinde Yeni Arayışlar,* Ankara: Gazi Üniversitesi.

YELES KARAMAN, S. (2024). *Yalan Haber Ve Medya Okuryazarlığı: Medya Okuryazarlığının Medya Önyargıları Üzerindeki Etkileri (Yayımlanmamış Doktora Tezi).* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Kaynakça atıf sistemi, APA 6.0 yazım kuralları ve kaynak gösterme biçimine göre düzenlenmiştir.

Öğrenme alanı örnek soruların cevap anahtarları

Görsel ve genel ağ kaynakçası

25°D
30°D
35°D
40°D
45°D
40°K
35°K
ROMANYA
Bükreş
UKRAYNA
RUSYA FEDERASYONU
HAZAR DENİZİ
Sofya
BULGARİSTAN
K A R A D E N İ Z
GÜRCİSTAN
Tiflis
Edirne
Kırklareli
Sinop
Bartın
Zonguldak
Kastamonu
AÇARA Ö.C.
Artvin
Ardahan
ERMENİSTAN
AZERBAYCAN
YUNANİSTAN
Tekirdağ
İstanbul
Samsun
Rize
Trabzon
Ordu
Giresun
Kocaeli
Düzce
Karabük
Amasya
Kars
Erivan
Gökçeada
Yalova
Sakarya
Bolu
Çankırı
Çorum
Tokat
Gümüşhane
Bayburt
Çanakkale
Bozcaada
Bursa
Bilecik
Ankara
Iğdır
Balıkesir
Eskişehir
Yozgat
Erzincan
Erzurum
Ağrı
NAHÇIVAN Ö.C. (AZERBAYCAN)
Kütahya
Kırıkkale
Sivas
Tunceli
Bingöl
Muş
Manisa
Afyonkarahisar
Kırşehir
Elâzığ
Van
Atina
İzmir
Uşak
Kayseri
Nevşehir
Malatya
Bitlis
Aksaray
Diyarbakır
Siirt
Aydın
Konya
Adıyaman
Batman
Hakkâri
Denizli
Isparta
Niğde
Kahramanmaraş
Mardin
Şırnak
İ R A N
Muğla
Burdur
Karaman
Osmaniye
Gaziantep
Şanlıurfa
Antalya
Adana
Mersin
Kilis
Hatay
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
Erenköy
Lefkoşa
S U R İ Y E
I R A K
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ
LÜBNAN
Beyrut
Bağdat
Şam
A K D E N İ Z
L İ B Y A
Tel Aviv
FİLİSTİN
Batı Şeria
Doğu Kudüs
FİLİSTİN
Gazze Şeridi
İSRAİL
M I S I R
TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI
BAŞKENT
Ankara
İL MERKEZİ
Elâzığ
GÖL
ÜLKE SINIRI
ÖZERK BÖLGE SINIRI
AKARSU
0 50 100 200 300 400
km
Harita Genel Müdürlüğü tarafından üretilmiştir.

TÜRK DÜNYASI HARİTASI
Bağımsız Türk Devletleri
Türk Cumhuriyetleri, Türk Bölgeleri
Türk Toplulukları
0 250 500 1.000 1.500 2.000 km
TÜRK CUMHURİYETLERİ, TÜRK BÖLGELERİ
1 GAGAVUZ YERİ
2 KARAÇAY-ÇERKESYA
3 KABARDİN-BALKARYA C.
4 DAĞISTAN C.
5 ÇUVAŞİSTAN C.
6 TATARİSTAN C.
7 BAŞKURT C.
8 KARAKALPAKİSTAN C.
9 ALTAY C.
10 HAKASYA C.
TÜRK TOPLULUKLARI
a Avrupa'daki Türkler
b Kosova Türkleri
c Yunanistan Türkleri
ç Bulgaristan Türkleri
d Romanya Türkleri
e Suriye Türkmenleri
f Irak Türkmenleri
g İran Türkleri
h Afganistan Türkmenleri
ı Pakistan Türkmenleri
i Hindistan Türkmenleri
j Çin H. C. Türkleri
k Moğolistan Türkleri
l Rusya Federasyonu Türkleri
ÜLKE KISALTMALARI
ARNAVUTLUK ARN
BELÇİKA BEL
BOSNA - HERSEK BH
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ GKRY
HIRVATİSTAN HRV
İSVİÇRE İSV
KARADAĞ KRD
KOSOVA KSV
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ KKTC
KUZEY MAKEDONYA KMKD
LİHTENŞTAYN LİH
SIRBİSTAN SRB
TÜRKİYE
KAZAKİSTAN
RUSYA FEDERASYONU
ÖZBEKİSTAN
TÜRKMENİSTAN
KIRGIZİSTAN
TACİKİSTAN
AFGANİSTAN
İRAN
IRAK
SURİYE
PAKİSTAN
HİNDİSTAN
MOĞOLİSTAN
ÇİN HALK CUMHURİYETİ
SAHA (YAKUT) C.
TUVA C.
SİNCAN UYGUR ÖZERK BÖLGESİ
Barents Denizi
Kara Denizi
Norveç Denizi
Ohotsk Denizi
Bering Denizi
Akdeniz
Karadeniz
Hazar Denizi
Umman Denizi
Yemen Denizi
Kızıldeniz